

**WILLIAM SHAKESPEARE'İN MACBETH
OYUNUNDAKİ LADY MACBETH
KARAKTERİNİN FREUD'UN PSİKANALİTİK
KURAMI AÇISINDAN ÇÖZÜMLENMESİ**

ESRA ŞEN

Yüksek Lisans Tezi

Sahne Sanatları Anasanat Dalı

Prof.Dr. Ayşe Pınar ARAS

2019

(Her hakkı saklıdır.)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SAHNE SANATLARI ANASANAT DALI

ESRA ŞEN

**WILLIAM SHAKESPEARE'İN MACBETH OYUNUNDAKİ LADY MACBETH
KARAKTERİNİN FREUD'UN PSİKANALİTİK KURAMI AÇISINDAN
ÇÖZÜMLENMESİ YÜKSEK LİSANS TEZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Ayşe Pınar ARAS

Erzurum-2019

TEZ BEYAN FORMU

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum **“WILLIAM SHAKESPEARE’İN MACBETH OYUNUNDAKİ LADY MACBETH KARAKTERİNİN FREUD’UN PSİKANALİTİK KURAMI AÇISINDAN ÇÖZÜMLENMESİ”** adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim. *

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

16.09.2019

Esra ŞEN

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

.....

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

Atatürk Üniversitesi
Güzel Sanatlar Enstitüsü

TEZ KABUL TUTANAĞI

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Prof.Dr. A. Pinar ARAS danışmanlığında, **Esra ŞEN** tarafından hazırlanan bu çalışma 16/09/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından **Sahne Sanatları** Anabilim / Anasanat Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof.Dr. A.Pinar ARAS İmza :

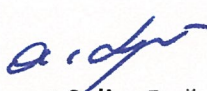
Jüri Üyesi : Dr.Öğr.Üyesi Tamer İmza :

TEMEL

Jüri Üyesi : Dr.Öğr.Üyesi Atilla İmza :

Emre KESKİN

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 16. / 09 / 2019

Doç. Dr. Ahmet Selim Doğan
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	vii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
1.1.PSİKANALİZİN ORTAYA ÇIKIŞI GELİŞİMİ VE PSİKANALİTİK KURAMCILAR ..	3
1.1.1. Sigmund Freud’un Psikanalizi	8
1.1.2. Jacques Lacan’ın Psikanalizi	21
1.1.3. Carl Gustav Jung’un Psikanalizi.....	25
1.1.4. Otto Rank’ın Psikanalizi	30
1.1.5. Alfred Adler’in Psikanalizi	35
İKİNCİ BÖLÜM	39
2.1.FREUD’UN PSİKANALİZ YÖNTEMİ DOĞRULTUSUNDA LADY MACBETH OYUN KİŞİSİNİN ÇÖZÜMLENMESİ	39
2.1.1. Oedipal Evre ve Kadınlık	39
2.1.2. Cinsellik Davranışları ve Libido.....	56
2.1.3. Korku ve İçgüdüsel Yaşam.....	60
2.1.4. Narsizm ve Bölünmüş Ruhsal Kişilik.....	70
2.1.5. Rüya ve Düşler	74
2.1.6. Bilinçaltı	79
2.1.7. Mysophobia	85
2.1.7.1.Bilinen En Yaygın Fobiler	86
SONUÇ.....	90
KAYNAKÇA	95
ÖZ GEÇMİŞ.....	99

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
WILLIAM SHAKESPEARE'İN MACBETH OYUNUNDAKİ LADY MACBETH
KARAKTERİNİN FREUD'UN PSİKANALİTİK KURAMI AÇISINDAN
ÇÖZÜMLENMESİ

Esra ŞEN

Tez Danışmanı: Prof.Dr. A.Pınar ARAS

Mayıs 2019, 99 Sayfa

Jüri: Prof.Dr. A.Pınar ARAS (Tez Danışmanı)

Dr.Öğretim Üyesi Tamer TEMEL

Dr.Öğretim Üyesi A.Emre KESKİN

Bu tezde Shakespeare'in Macbeth oyunundaki Lady Macbeth karakteri Sigmund Freud'un psikanalitik kuramı açısından incelenmiştir. Freud'un ortaya koyduğu bazı kuramlar ve kavramlar karakterin bazı psikolojik yapısı göz önüne alınarak uyarlanmış ve tiyatro yapısına uygun olarak irdelenmiştir. Freud'un psikanaliz-hasta ilişkisinden faydalanarak Lady Macbeth karakteri üzerinde yeni bir yaklaşımla motifler ve simgeler göz önüne alınarak açıklanmaya çalışılmıştır. Karakterin bilinç altındaki düşünceler ortaya çıkarılarak insanda var olan dürtülerden yola çıkılmış ve karakterin iç dünyasını anlamaya çalışılmıştır. Karakterin yaşadığı süreçler, olay örgüsü ve Shakespeare'in şiirsel dili de incelemeye katkı sağlayan etmenleri oluşturmuştur. Tüm bu çalışmalar yapılırken psikanalitik kuramı daha iyi anlamak için Freud'un ortaya koyduğu çalışmaları sürdüren ve yeni katkılarda bulunan diğer psikanalizcilerden de çokça faydalanılmıştır. Tezin bazı bölümlerinde bu psikanalizcilere yer verilmiş ve Freud'un çalışmalarıyla karşılaştırma olanağı bulunmuştur. Son bölümde karakter çözümlemesi tamamen Freudyen bakış açısına ayrılmıştır.

Anahtar Kelimeler: William Shakespeare, Macbeth, Psikanalitik Kuram, Freud

ABSTRACT
MASTER THESIS
A PSYCHOANALYTIC STUDY ON THE CHARACTER LADY MACBETH IN THE
PLAY *MACBETH* BY WILLIAM SHAKESPEARE

Esra ŞEN

Advisor: Prof. Dr. A.Pinar ARAS

May 2019, 99 Pages

Jury: Prof. Dr. A.Pinar ARAS (Thesis Advisor)

Assist. Prof. Dr. Tamer TEMEL

Assist. Prof. Dr. A.Emre KESKİN

In this thesis, the character Lady Macbeth in Shakespeare's *Macbeth* is analyzed in terms of Sigmund Freud's psychoanalytic theory. Some of the theories and concepts that Freud put forward have been adapted according to the structure of the theater. Taking advantage of Freud's psychoanalytic-patient relationship, Lady Macbeth's character has been tried to be explained with a new approach considering the motifs and symbols. The subconscious thoughts of the character are revealed and the impulses of the human being have been determined and the inner world of the character is tried to be understood. The process of character, the plot and Shakespeare's poetic language have also contributed to the study. In the course of all these studies, other psychoanalysts who have continued to work on Freud and made new contributions to better understand the psychoanalytic theory have also been used. In some parts of the thesis, these psychoanalysts were included and a comparison was found with Freud's studies. The last chapter includes character analysis that is explained from Freudian viewpoints.

Keywords: William Shakespeare, *Macbeth*, Psychoanalytic Theory, Freud

ÖNSÖZ

Bir tiyatro metnini okuduğumuzda yazarın yarattığı karakteri anlayabilmemiz ,onu zihnimizde canlandırabilmemiz için çözümlememiz ve alt metinlerini incelememiz gerekir. Shakespeare'in dehasını anlamak ve bize söylemek istediklerini tam olarak anlayabilmemiz için farklı dallardan yardım almak ,bilimsel yanıtlar aramak en uygun yöntemdir. Bu tez çalışmamda psikanalitik düşünme yöntemini öğrenerek Shakespeare'in dehası ile Freud'un bilimsel çalışmalarını birleştirerek yeni bir zihinsel süreci başlatmayı amaçladım. Shakespeare'in yarattığı çözümlemesi güç fakat her defasında hayranlık uyandıran karakterini açıklamak ve farklı oyunculuklar sergileyebilmek için en etkili yöntem olduğu kanısındayım.

Psikanaliz yönteminin ortaya koyduğu noktalardan biri de insandaki zihinsel süreçleri incelemeye yönelik çalışmalar olduğu için metni değerlendirmek ve karakterin yaptığı eylemlere odaklanmak , repliklerin ardındaki asıl söylenmek isteneni anlamaya çalışmak ilk hedefimiz olmalıdır. Buradan yola çıkacak olursak Freud'un sanat konusundaki düşüncelerini ve sanata yaklaşımını değerlendirmek tiyatro metinleri arasında bağ kurmamıza yardımcı olacaktır.

Shakespeare'in en önemli eserlerinden biri olan Macbeth oyununu ve en sevdiğim karakterlerinden Lady Macbeth'i inceleme fırsatı verdiği için tez danışmanım Prof.Dr. A.Pınar ARAS'a ve üniversite hayatım boyunca değerli bilgilerini benimle paylaşan kıymetli hocalarıma, meslek hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen aileme ayrıca bu tezin yazılma aşamasında, her anında benimle olan hayat arkadaşım Çağan Çağlar DAYAN'a sonsuz teşekkür ederim.

GİRİŞ

İnsanın doğal yapısını incelemeye yönelik bilimsel çalışmaların psikolojik tarafını yirminci yüzyıl sonrası en etkili biçimde açıklayan öğretici psikanalizdir. İlk olarak Freud'un ortaya koyduğu Psikanaliz histeri hastalarını iyileştirme amacıyla ortaya çıkmış, tedavi amaçlı uygulanmıştır. Ruh çözümleme olarak da bilinen psikanaliz, yaşanmışlıkların deposu olan bilinçaltında geçmişin köklerini arayarak insana rahatsızlık veren durumların tespit edilmesi şeklinde tanımlanmıştır. İnsanın iç dünyası ile ilgili tüm etkenleri belirli bir amaç doğrultusunda yorumlayan çok-yönlü bir dünya görüşüne dönüşmüştür. Öyle ki günümüzde psikanalitik yöntem sağlık, eğitim, edebiyat ve sanatta hatta hayatın daha bir çok alanında kullanılmıştır. Kısa bir sürede pek çok alanda etkileşime girmiş olan psikanaliz en çok sanat akımlarını etkilemiştir. Freud kendisinin ortaya koyduğu psikanaliz yöntemiyle sanatçıyı anlamaya çalışmış ve eserlerini inceleyerek sanatçının özel hayatı ile ilgili bilgi edinmeye çalışmıştır. Sanatçının eserlerindeki temaları, yazım tekniği, sanatçının genel duruşu hakkında ipucu vermiştir. Bunları tüm detaylarıyla inceleyerek ve ortaya çıkardığı parçaları birleştirerek sanatçıyı analiz etmiştir. Sanatçının eserlerindeki imgeler ipucu olarak kullanılmış ve sanat eseri ustalıkla çözümlenmiştir.

Birçok bilim adamı psikanalizi başlarda psikolojinin zirvesi olarak görmüştür. Fakat daha sonra içlerinden bir kesim psikanalizi tarihsel bir yanılgı olarak görmüştür. Bu yargıların nedenlerinden birisi Freud'un insanlık tarihi, kültürel birikim ve toplumsal düzen gibi bir çok konuda sert üslup kullanmasından kaynaklanmıştır. Fakat insanın doğasını anlamaya yönelik çalışmaları ve psikoloji bilimine kattıkları yadsınamayacak kadar çoktur. Psikanalizi doğru anlayabilmek için tarafsız bir bakış açısıyla yaklaşım şarttır (Rudnytsky, 2010, s.106)

Freud'un ilk adımlarını attığı psikanaliz kuramına katkıda bulunan ve Freud'un izinden giden birçok bilim adamı başka açılardan bakarak gelişmesine katkı sağlamışlardır.

Bu yüzden çalışmanın ilk bölümünde özellikle Freud'un izinden kuramcılara yer vererek psikanaliz öğretilerinin daha iyi anlaşılmasını amaçlamıştır. Jacques Lacan, Carl Gustav Jung, Otto Rank, Alfred Adler, Heinz Kohut, Melanie Klein, Anna Freud gibi isimlerin başı çektiği bu bilim insanlarındaki önemli bir ortak nokta kızı Anna dışında çoğunun Freud'la bir şekilde fikir anlaşmazlığına düşerek yollarını onlardan ayırmaları ve kendi kuramlarını ortaya koyarak Psikanalizi bir adım öteye taşımalarıdır (Young, 1996, s. 94)

Freud'un düşüncesine en yakın görüş Anna Freud'undur. Kendi çocukluğundan yola çıkarak daha çok çocuk psikolojisi üzerine yoğunlaşmıştır. Freud'un varisi olarak bilinen

Gustav Jung analitik Psikanalizin kurucusu kabul edilmektedir. Bir süre çalışmalarını beraber yürütmüş olsalar da 1914 yılında bir fikir ayrılığına düşmeleri nedeniyle yolları ayrılır. Freud'un kuramlarının insanın tüm eylemlerinin nedeni olarak cinselliği göstermesi ve libidoyu sadece cinsel enerji olarak yansıtmadığını doğru bulmaz. Bu yüzden ona göre Freud fazlasıyla dogmatik ve zorlayıcıdır. Halbuki "libido-yaşam enerjisi ve sadece cinsellik onun bir parçasıdır" şeklindeki düşüncesini ortaya koymuştur. Kuramını oluşturduğu Analitik Psikoloji'de bireysel bilinçdışından ziyade insanların birikimlerini yansıyan kolektif bilinçdışının varlığını savunmaktadır. Otto Rank'da Freud'un düşüncesinden ayrılan kuramcılar arasındadır. Doğum sırasında anneden ayrılmanın ortaya çıkardığı kaygıyı Rank insanların yaşadığı nevrozların sebebi olarak görmüştür.

Alfred Adler ise nevrozlara organik veya işlevsel nedenlere bağlı aşağılık duygusu telafi etme çabalarının sebep olduğuna inanır. Heinz Kohut'ın Freud'dan farklı olarak ruhsal bozuklukların temelinde "narsist güdülenmenin" yattığı savunur. Freud'un düşüncelerini kabul eden Melanie Klein'de Anna Freud gibi çocuk psikolojisine yönelmeyi tercih etmiştir. Freud'un çalışmalarından yola çıkarak farklı bir bakış açısı yakalayan bir diğer isim de Jacques Lacan'dır. Bireyin çocukluk dönemindeki ruhsal gelişim evreleri kuramıyla psikanalize katkı sağlamıştır. Psikanaliz, Oidipus kompleksi, iç güdü, arzu, bastırma gibi psikanalizi başarıya ulaştıran kavramları ortaya koymuştur. Cinsiyetçi değerlerden uzak tutulan "arzu" kavramını yoksunluk olarak yorumlanırken "gerçek" üretilmesi zorunlu en önemli sorundur.

Çalışmanın ilk bölümü psikanalizin kavramsal çerçevesini ve psikanaliz kuramcılarını sunmaya yöneliktir. Bu kuramcılar Freud'un ortaya koyduğu psikanalitik kuramı geliştirmeye ve ilerletmeye yönelik olanlarla sınırlı tutulacaktır. İkinci bölümde ise Shakespeare'in Macbeth oyunundaki Lady Macbeth karakteri üzerinden Freud'un psikanalitik kuramı incelenerek bu kuram doğrultusunda karakterin analizi yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1.PSİKANALİZİN ORTAYA ÇIKIŞI GELİŞİMİ VE PSİKANALİTİK KURAMCILAR

Psikanalizin temel amacı insan ruhunu ve problemlerini çözmektir. Halk arasında psikanaliz sözcüğü genel ve belirsiz bir anlamda kullanılsa da bu terim sadece Freud tarafından keşfedilen tedaviler, kullanılan araştırma yöntemleri ve bunların sonucunda doğan teoriler için kullanılmalıdır. Psikanaliz teriminin gerçek anlamını kavrayabilmek için uygulamalı psikolojinin farklı dallarında kullanılan psikanalitik kavramlaştırmaları birbirinden ayırmak gerekir. Freud'a göre psikanaliz terimi üç farklı olgu için kullanılmalıdır.

1. Diğer yöntemlerin ulaşamadığı ruhsal süreçleri aydınlatan araştırma yöntemi.
2. Nevrotik bozuklukları tedavi etmek için geliştirilen, bu araştırma yöntemiyle temellendirilmiş tedavi tekniği.
3. Yeni bilimsel bir yöntemin oluşumunu sağlayan psikolojik bilgi birikimi (Lagache, 1999, s.7).

Psikanalizin doğuşu on dokuzuncu yüzyılın son on yılına rastlar. Bu yüzyıl tüm dünyada olduğu gibi Fransa'da da toplumsal dönüşümlerin büyük hız kazandığı bir yüzyıldır. Bu yüzden psikanaliz anlayabilmek için on dokuzuncu yüzyılın sonlarına kadar süren toplumu etkileyen tüm gelişmeler ve toplumsal süreçler değerlendirilmelidir. Fransa siyasi açıdan en karmaşık dönemlerini yaşarken ortaya çıkan isyanlar, kıtlık dönemi ve halk arasındaki eşitsizlikler birey olduğunu fark eden insanları büyük bir psikolojik yıkıma uğrattır. Bu yıkımları ortadan kaldırmak için yapılan bilimsel çalışmalar psikanalizin doğuşunu sağlamıştır. Böylelikle de psikanalizin temel noktası olan ruhsal yaşantının bilinçsiz olayların bilinçli olaylardan daha fazla yer kapladığı gerçeğini ortaya çıkartmışlardır. İnsanların bilinç altlarına baskıladıkları kompleks, arzu, çatışma gibi olguları açığa çıkararak ruhsal bozuklukların yarattığı fiziksel sorunları ortadan kaldırmak hedeflenmiştir. On dokuzuncu yüzyılın sonlarında psikanalizin ortaya çıkışıyla bilinçdışına bastıran duyguları bilinçli hale getirerek duyguların insanda yarattığı olumsuz etkilerini uzun vadede olumlu hale getirmişlerdir.

Psikolojik tıp için verimli bir dönem olan on yıl psikanalizin ortaya çıkışına katkılarıyla psikoloji tarihine damgasını vuran çeşitli vakalarla hatırlanır. Bu vakaların ilki

Viyanalı Doktor Joseph Breuer tarafından tedavisi gerçekleştirilen “Anna O.” vakasıdır. 1880’lerde Breuer’in muayenehanesinde tedavi gören bu vaka yirmi bir yaşında oldukça zeki bir kadındır. El ve ayaklarında, vücudunun sol tarafında kasılmalar, şiddetli ve yoğun öksürük, kafayı dik tutamama, hareket ve görme bozuklukları, iştahsızlık ve gerçek hayattan kopuşlar nedeniyle tedavi görmekteydi. Anna’nın bu şikayetleri babasının ölümcül bir hastalığa yakalandığını öğrendiği döneme rastlar. Bu yüzden de babasının bakımını üstlenememiştir. Breuer, Anna’yı gözlemlerken nevrozlarının nedeninin iç sıkıntılar olduğunu fark etmemiştir. Breuer hastayı dikkatle incelenmiş ve hayattan kopuşlarının mırıldandığı sözcüklerle ilintili olduğunu saptamıştır. Bu nedenle hastaya hipnoz tekniği uygulayarak ona kötü rüyalarını anlattırmıştır. Anna rüyasında hasta babasının başında bir genç kızın olduğundan bahsetmiştir. Her rüya anlatışında biraz daha normale döndüğünü fark eden Breuer umutlanmışken, ertesi gün semptomların eski haline geldiğini gözlemlemiştir. Semptomların oluşum nedeni ve ne zaman ortaya çıktığı hasta tarafından dışavurumla hatırlanmasından sonra yok olmuştur. İştahsızlık ve su içememe gibi sorunlarının altında daha önce sevmediği müdürünün köpeğinin bardağından su içmesi ve tepki veremediği için baskılamasından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

Tüm bu semptomları sistematik şekilde inceleyen Breuer şu olguları ortaya koymuştur. “Çok sayıda ve çeşitli psişik travmaların kaynağı başlangıç noktalarındadır ve sonraki travmalar ilk travmalardan önce tespit edilir (Lagache, 1999, s.10).

Bütün semptomlar bu bilgiler ışığında art arda azaltıldı, ta ki sevgi aktarımının gelişimine şaşırarak Breuer uzaklaşarak tedaviyi yarım bırakana kadar. Breuer hipnoz altında “katharsis” tedavisini geliştirmiştir. Yunanca’da boşalma anlamına gelen bu terim Freud’a ilham olmuştur. Breuer’in başlattığı çalışmalara Freud devam etmiştir. Böylelikle 1880-1890 arasındaki psikolojik gelişmeleri şöyle özetlemek mümkündür.

- Hipnozun bir araştırma yöntemi olarak kullanılması.
- Nevroza, özellikle de histeriye yönelme.
- Hipnozun, telkin ve “katharsis’in” terapötik yönlerinin ortaya çıkarılması.
- Yaşanan travmatik olayların bilinçdışı hatıralarının patojen yönlerinin ortaya çıkarılması (Freud, 1940, s.40).

Nevrozların özellikle de histerilerin psikolojik tedavisine girişen Freud sonunda psikanalizin doğuşuna yol açacak birçok denemeden geçmiştir. İlk aşamada Breuer gibi katharsis yöntemini uygulamıştır. Semptomların keşfedilmesine ve nedenleriyle ilgili sorular sorarak duygusal boşalımı gerçekleştirmeye yönelik çalışmalar yapmıştır. Böylece Breuer’i

haklı çıkartarak histerik semptomların köklerinin geçmişe dair duygusal karışıklıklarda bulunduğunu ortaya çıkarmış olurlar.

Duygusal düzensizliğe sebep olan bu yaşanmışlıklar bilinç tarafından tamamen reddedilmiş olabilir ve yalnızca hipnoz altında hatırlanıyor olabilirler (Freud, 1940, s.46).

Freud katharsisin semptomları ortadan kaldırmada önemli bir yeri olduğunu düşünüyordu. Fakat kalıcı olarak iyileştirici özelliklerden yoksun bulmuştur. Aynı zamanda hipnozun işleyişindeki belirsizliklerin tehlikeli olabileceği kanısına varmıştır. Bu yüzden her hastayı hipnoz edememiş bu yüzden de başarısız olmuştur. Daha çok uyanıklık durumuna yoğunlaşarak hastanın geçmiş hatıralarını anımsamasını sağlamıştır. Böylelikle travmatik olayların asla unutulmadığını da ortaya çıkarmıştır. Ancak bu teknik hipnoza nazaran daha zahmetlidir. Terapist sürekli olarak hastayı dinleyerek hem iyileşmeye yönelik direnmeleri ortadan kaldırmayla mücadele etmiştir hem de eylemlerinin eleştirilmesinden korunmak üzere uyguladığı baskıyı ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Zorlukların ortaya çıkardığı yeni uygulama yöntemi ise “serbest çağrışım” olmuştur. Hastanın aklına gelen her şeyi; sıkıcı, saçma, önemsiz ya da konuyla ilgisiz her şeyi dile getirmesini şart koşan “temel kural” çıkış noktası olmuştur. Baskı altındaki duyguların açığa çıkarılması sağlanarak fikirlerin yarattığı ifadeler araştırmaların odak noktası olarak alınmıştır. Elde edilen bu malzemelerin yorumlanmasına da Freud psikanaliz adını vermiştir.

Psikanalizin keşfinin ardından temel parçalardan biri olan “geçişim’inde” keşfedilmesi uzun sürmemiştir. Geçişim transfer tekniğinde hastanın hatırlaması istenmez kendisini çocukluğunda çevresindeki insanlardan (anne, baba, kardeş) birinin yerine koyması istenmiştir. Daha sonra hasta gözlemlenerek geçmişine bakış açısı irdelenir ve kendini korumak için bilinç altına attığı duygulara egemen olması öğretilir (Lagache, 1999, s.16).

Psikanalizin Almanya’da başlamasının ardından uluslararası boyutta yayılımı ve gelişimi Birinci Dünya Savaşı sonrası olmuştur. Savaşın getirdikleri ve geçmişin öneminin giderek artması nedeniyle analiz gitgide zorlu hale gelmiştir. Bu dönemde narsisimle beraber ego psikolojisinin oluşumunun ilk adımları da atılmıştır. Psikanalizin gelişimi ile bazı düşüncelerde değişmiştir. Oedipus kompleksinin cinsellik üzerinden oluşturulan yorumuna karşın daha sembolik bir yorumlama tercih edilmiştir. Geçmişteki çalışmaların yerine psikanaliz yorumları üzerinden yapılan konuşmalar yer almıştır. Ölüm de saldırganlık itkileri daha çok karşılaştırılmıştır. Saldırganlık bir engellemeye giden yolda ikincil olarak görülmüştür. Saldırganlık cinselliğe bağımlıdır. Saldırganlığın önemi azımsanmış melankoliye dair bulguların görmezden gelinmesine neden olunmuştur.

Freud'un psikanaliz gelişimini etkileyecek iki fikri benimsediğini bilmekteyiz. Canlı sisteminin potansiyel güçler tarafından örgütlendiğini ve sistemin tek başına toplamın sabit kaldığını vurgular. Fizikçilerin ve kimyacıların tanımlarını canlı organizmalara uyarlayıp, yorumlamıştır. Bu ilk fikri daha çok psikanalizi keşfettiği zamanlara denk gelir. Daha sonraları solunum ve dolaşım arasındaki bağlantıyı inceleyerek bu güçlerin özgül enerjisine “libido” adını verecektir. Diğer fikri ise Darwin'in temel eseri “Türklerin Kökeni”'nden esinlenerek ortaya çıkmıştır. Canlı organizmanın yapısını inceleyerek evrimsel zincirin gücü üzerinden duruyordu. Önemli olan iki unsur vardır: Rekabet ve hayatta kalmak için yetenekler. Bireyin büyümesi boyunca örgütlenmesi türlerin birbirini takip ederek birbirine eklenmesini Totem ve Tabu eserinde açıklayacaktır. Geçmişteki insanların “ilkel sürü” olarak adlandırdığımız yaşam biçiminin psikik işleyişini psikopatoloji olarak adlandırmıştır.

Freud'un psikanalizi geliştirmesindeki en büyük etken birçok bilim insanının ciddiye almadığı ve üzerinde durmadığı konuları araştırarak onları yorumlaması olmuştur. Birçok konunun dönem itibarıyla mahrem sayılması bazı konuların dikkate alınmamasına neden olmuştur. Örneğin; isterik insanlarda her zaman genital organların işin içinde olduğunu fakat bunların kaleme alınmadığını arkadaşı Charcot'tan öğrenmiştir. Daha sonra jinekolog arkadaşı Chrobak da yine isteriklerin sorununun “penis vulgaris, bis repetitur” olduğunu ve ne reçeteye ne de kaleme alamayacağını belirtmiştir. Çünkü çoğu insan gerçeklerle yüzleşmekten çekiniyordu. Özellikle de cinsellikle ilgili olan bu durumların bilim insanları tarafından konuşulmasının doktor olarak onları gözden düşüreceklerine inanıyorlardı. Fakat unuttukları bir şey vardı ki beden tedavi ediliyor, bulaşıcı cinsel hastalıklar bir şekilde engelleniyor ama ruhları hep hastalıklı kalıyordu. Arzulara, hazlara, yatak odası sırlarına ulaşmak korkutucu gelse de, görgü kurallarına ve ahlaka ters düştüğü düşünülse de Freud bunları irdelemekten çekinmemiştir.

Freud birçok psikolojik hastalığın kaynağı olarak cinselliği görmüştür. Çocukların da cinsel varlıklar olduğunu ileri sürerek mesleki ününü tehlikeye atmış olsa da, birçok bilim insanından tepki alsa da her koşulda kendi hakikatini savunmuştur. Hatta birçok konferansında örneklemelerini “münasip” olarak vermesi istenmiş bazılarındaysa kadınlar dışarı çıkarılarak Freud konuşturulmuştur. Freud bir süre böyle konuşmacı olarak konferanslarını sürdürse de daha reddetmeye başlamıştır. Uzun bir mücadele sonunda cinselliğin hayatımızdaki rolü, rüyaların anlamı ve isterinin psikanalitik tedavi zorunluluğu kabul görmüştür. Tabi Freud'un profesör unvanı almasında bunda payı büyüktür.

Freud yaşadığı dönem ve toplum gereği namuslu kadınların cinsel arzulardan yoksun olduğu, erkeklerin ise bu konuyla ilgili daha titiz ve özenli davrandığı, fahişelerinde bu

erkekleri gizlice tatmin ettiği bir ortamda çalışmak zorundaydı. Fakat cinsel yolla bulaşan, anneden bebeğe geçme riski de bulunan, lenf bezlerinin büyümesine neden olup vücutta yaralar meydana getiren frengi hastalığı dehşet salmaya başlamıştır. Çok eşliliğin neden olduğu bu hastalık henüz o dönemlerde tedavi edilememiştir. Diğer tehlikeli bir durum ise tek eşlilerin üremeyi sınırlandırma çabasıdır. O dönem sadece iki yöntem vardır ilki boşalma gerçekleşmeden penisi vajinadan çıkarmak, İngiliz kaputu denilen kondomdur. Fakat tüm bunlar sınırlı cinsel birleşmeyi ya da cinsel yoksunluğu getirdiğinden cinsel sapmalara neden olur. Açık saçık konuşmalar, abartılı övünmeler en büyük belirtileri olmuştur. Freud bunları anlatmayı başlamış özellikle de cinselliğe vurgu yaparak toplumun durumun kaçınılmaz sonuçları olduğunu söylemiştir. Hatta tüm bu sorunların evrensel olduğunu belirtmiştir. Cinsel özgürlüğün kısıtlanması mastürbasyonun ayıp karşılanması kesinlikle sağlıklı değildir. Freud genç delikanlıların ve genç kızların doğum kontrolünü sağlayarak cinsel ilişkide bulunmalarını normal ve sağlık açısından en doğal yol olduğunu savunmuştur. Fakat yakışıklılığı nedeniyle de olası baştan çıkarmalara karşı ve doğacak yanlış anlaşılmalara sebebiyet vermemek için bu konuda susmaya karar vermiş ve sadece düşünmeyi yeğlemiştir.

Freud'un kişilik yapısı elbette ki psikanaliz doğuş ve gelişiminde oldukça etkilidir. Freud bilineni tekrarlayan fikirlere kapılmayan, alışlagelmişten uzak görünenin ardındakini irdeleyen bir yapıya sahiptir. Sabit fikirlikten ziyade irdelemeyi ve yorumlamayı sevmesi, onun kurallara uymayan başkaldıracı kişiliği üniversite ve devlet düzeninden uzaklaşmasını ve çalışmalarını daha rahat yapabilmesini sağlamıştır. Freud genel olarak çalışmalarına belirli bir insan topluluğu dışında kimseye bildirmeden yalnızca sınırlı bir çevreye aktarıyordu. Bu da onu gizemli ve cazibeli yapıyordu. Ölçüt ve şartlara, katı kalıplara uymaması onun sınırlarından biriydi. Antikonformist adlandırabileceğimiz Freud hayalde canlandırma yetisini de çok başarılı kullanıyordu. Onun bu hayal dünyasına ziyaretleri psikanaliz çevresince alay konusu haline gelmiş olsa da psikanalizcilerin bugün geldiği noktaya bakıldığında Freud'un hayal gücünün gelişmiş olmasının katkıları hatırı sayılır şekilde fazladır.

Klinik nörolojinin kimi hastalıkları tanımlayamaması ve yapılan tüm müdahalelere rağmen cevap alınamaması psikiyatriye geçişi kolaylaştırmıştır. Bu durum özellikle sinir iltihaplanması için oldukça etkili olmuştur. Kısmi felç ve uyuşma şikayeti ile gelen birçok hasta da hareket kaybının tepki yeteneklerinin azalmadığı saptanmıştır. Genellikle kadınlar üzerinde görülen bu durum karşısında nöroloji uzmanlarının açıklama yapmaması ve çaresiz kalmaları başka arayışları doğurmuştur. İsterinin genellikle kadınlarda görülmesi ve bir kadın sendromu olarak adlandırılması da şüpheleri güçlü hale getirmiştir. Önemsiz davranış bozukluklarıyla başlayarak ailevi olarak giderek şiddetlenen sanki genlere dayanırcasına

babadan oğula ve anneden kıza geçen bir deliliğe dönüşmüştür. Psikiyatriye sinir hastalıkları denmesinin sebebi de budur. Her ne kadar Freud psikonevrozu tercih etse de dönem itibariyle çokça kullanılmıştır.

Freud'un isteri üzerine yaptığı çalışmalarda iki önemli dönem üzerinde durmuştur: Duygusal boşalma ve katharsis. Duygusal boşalma, birikmiş ve engellenemez gerilimlerin açığa çıkması durumu iken katharsis, Aristoteles'in tragedyanın seyirci üzerindeki etkisini tanımlamak için kullandığı Yunanca kelimedir; arınma ve kurtulma anlamına gelmektedir. Kişi karşılaştığı zor durumlar karşısında dehşete düşer ve durumu reddeder. Tüm bu savunma mekanizmalarını devreye sokarak bilinç dışına çıkarır. Geçmişin etkisi, kökenindeki travmatik olaylar nedeniyle isterikler acı çekerler. Bu bastırmanın açığa çıkmasıyla duygusal boşalım yaşanır. Bastırma "bilinç halleri" ve "bilinç dışı" olarak hipnoz uygulamalarında çokça çalışılan bir durumdur. Freud çağdaşlarının etkisiyle psikanalizi yaratmışsa da çalışmalarını geliştirip yeni fikirler ortaya koymuştur. Bastırma da onlardan sadece biridir.

1.1.1. Sigmund Freud'un Psikanalizi

6 Mayıs 1856'da Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na ait Freiberg'in Möhren kasabasında doğan Sigmund Freud, Yahudi bir aileye mensuptur. Babasının ilk evliliğinden iki çocuğu vardır. Babasının ikinci evliliğinin en büyük çocuğu olan Freud ve ağabeyleri arasında yirmi yaş vardır. Bu da Freud'un kardeşler arasındaki yerini farklı kılmıştır. Yün tüccarı olan babasının ekonomik sıkıntıları nedeniyle Freud üç yaşından iken Freiberg'den ayrılma kararı almışlardır. İki ağabey dışında tüm aile Viyana'ya yerleşerek Freud'un eğitimini burada daha iyi şartlarda almasını sağlamışlardır. Freud'un başarısı daha çocukken dikkat çekmiş henüz dokuz yaşındayken yüksek liseye kabul edilmiştir. Freud bu dönemlerde seçeceği mesleği hakkında kararsızlıklar yaşamıştır. İnsan davranışlarına ilgi duymaya başlasa da derslerindeki başarısı ve okulundaki eğitimcilerin yönlendirmesiyle doktorluğu düşünmeye başlamıştır. Daha sonra Goethe ile ilgili "Doğa" adlı popüler-bilim konulu konuşmayı dinleyerek kararını vermiştir ve tercihini tıp dalından yana kullanmıştır. Tıp eğitimi almak için 1873 yılında Viyana Üniversitesi'nin tıp fakültesine kayıt yaptırmıştır. Eğitimi sırasında ilgisini en çok çeken dersler biyoloji ve fizyoloji olmuştur. Anatomi profesörünün ondan yılan balığının anatomisini çözmesini istemesiyle labarotuvarda serüvenine başlayan Freud kısa sürede kendisini ispatlamayı başlamıştır ve Brücke'nin fizyoloji labarotuvarda altı yıl çalışmalarını sürdürmüştür. Merkezi sinir sisteminin anatomisi üzerine çalışmalarında başarılı olsa da maddi sıkıntıları nedeniyle Brücke Laboratuvarı'ndaki görevinden ayrılarak Viyana Devlet Hastanesi'nde çalışmaya başlamıştır.

Hamburg'un tanınmış Yahudi ailelerinden birinin kızı olan Martha Bernays ile aşk yaşamaya başlamış ve kızın ailesini ikna ederek nişanlanmıştır. Fakat nişanlısı Viyana'da geçici olarak yaşamış ve bir süre sonra Kuzey Almanya'ya dönmek zorunda kalmıştır. Bu durumda genç nişanlılar aşklarını hemen her gün mektup yazarak sürdürmüşlerdir. Freud tıp dünyasında önemli hedefler edinse de bu durum onu olumsuz etkilemiştir. Freud bu kafa karışıklığından olsa gerek hastanenin farklı alanlarından çalışarak alan değişikliği yapmıştır. Beyin anatomis ve nöropatoloji alanlarına yoğunlaşarak kokainin tıp alanında kullanımı üzerine çalışmalar yapmıştır. Lokal anesteziye kokain kullanıma sebep olan Freud daha sonra hedefini değiştirerek psikiyatr J.M. Charcot'un Paris'teki sinir hastalıkları kliniğinde çalışmaya başlamıştır. Charcot'un histeri ve hipnoz çalışmaları ilgisini çekmiş ve ruhun derinine inmeyi büyüleyici bulmuştur. Tıp çevresinde pek de hoş karşılanmazken Freud kimseyi dinlemeyerek hedefine yoğunlaşmıştır. Hipnozla histerikler incelenerek ortaya çıkarılan uyuşukluk katalepsi ve uyurgezerlik gibi bulgular sayesinde sayısız çalışmalara imza atmışlardır. Histeriye bağlı felçlerin duygusal travmalar ve fiziksel travmaların bağlantısından dolayı oluştuğunu belirlemişlerdir.

1884-1885 arası J.M. Charcot'la yaptığı çalışmalar sonrasında 1886 ilkbaharı'nda Viyana'ya geri dönüş yaparak kendine sinir hastalıkları ile ilgili bir klinik açmıştır. Nişanlısıyla da evlenerek yeni bir hayata başlamıştır. Hayatın ikinci evresine çocuklardaki beyin felci üzerine çalışmalar yaparak başlamış ve uzun süre çalışmalarını sürdürmüştür. Bu alanda önemli bir otorite haline gelmiş ve bu konuda bir çok monografi kaleme almıştır. Bu süre zarfında çalışmalarında düşüğe geçtiği bir dönemin de olmuştur. Bazı elektroterapi yöntemlerinden sonuç alamayınca hipnozla telkin yöntemine karar vermiştir. Böylelikle Nancy'ye gitme kararı alıp Liebeault ve Bernheim tarafından uygulanan tekniği öğrenmeyi hedeflemiştir. Nancy Okulu daha çok klinik çalışmaların yapıldığı telkin ve terapatik sonuçlara odaklı bir yerd. Yapılar deneylerin sonucu insanların çoğunun hipnoz haline rahatsızlıkla geçtiğini göstermiştir ve bu durumda hipnozun doğal saflıkla ilişkilendirilmesini sağlamıştır. Bernheim tarafından uygulanan bu teknik büyük bir başarıya ulaşmış ve histerinin ssdece kişide unutturduğu psikolojik travmanın bir nedeni olduğunu varsayıma dayandırmıştır. Freud, Breuer'in uyguladığı yöntemde bazı eksiklikler bulmuş ve yöntemini biraz olsun değiştirmiştir. Bu durum yöntemin yaratıcısı Breuer'i kızdırmış ve yollarının ayrılmasına neden olmuştur. Bu durum her ne kadar olumsuz gibi görünse de Freud'un psikanalizin temellerini atmasını sağlamıştır.

Freud'un kendi çalışmalarına dönmesiyle yalnızlaştığı bir dönemde başlamıştır. O yıllarda meydana gelen politik olaylar ve üç erkek üç kızdan oluşan kalabalık ailesinin

sorumlulukları nedeniyle ruhen oldukça dengesizleşmiştir. Bu dönemde kendine en çok destek olan kişi fikirlerinin nasıl oluştuğunu anlatan yazılarını ve bugün bildiğimiz eserlerinin taslaklarını düzenli olarak gönderdiği mektup arkadaşı kulak-burun-boğaz doktoru Wilhelm Flesis'dir. On beş yıl boyunca mektuplaştığı arkadaşı sayesinde tüm iletiler bugün büyük bir eser olarak günümüze ulaşmıştır.

Freud'un psikanaliz çalışmalarının ilerlemesi Zürih Psikiyatri Kliniği'nin yöneticisi ve onun asistanı C.G. Jung ile tanışmasıyla sağlanmıştır. İsviçreli psikiyatrin Freud'u desteklemesiyle 1908'de Salzburg'da ilk uluslararası psikanaliz topluluğu toplantısı gerçekleşmiştir. Freud'un eserlerinin bir çok dile çevrilmesi ve yaygınlaşmasıyla farklı ülkelerden yandaşlar oluşmaya ve iletişime geçmeye başlamışlardır. Fakat ilerleyen zaman içerisinde Freud'un öğretisi çeşitlileşmeye başlamış ve kolayca kabul edilemez hale gelmiştir. Bu durumda bir yandaşıyla görüş ayrılılığına düşmesine neden olmuştur. 1911 yılında bu görüş ayrılıklarının en vurucu olanı gerçekleşmiş ve Freud'un hüsrana uğramasına neden olmuştur. O da yakın arkadaşı Alfred Adler'in ondan kopmuş olmasıdır. Ardı ardına gelen yıkımlarla sarsılan Freud, Carl Gustav Jung'la da yollarını ayırmıştır. Daha sonra Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle psikanaliz yolculuğu yarım kalmıştır. Psikanalizin Freud'da harekete geçirdiği duygular o kadar derinleşmiştir ki kızının ve yeğeninin vefatıyla iyice içinden çıkılmaz bir hal almıştır. Hayatının son altı yılını savaşıarak geçirmesine neden olan hastalığa yakalanması kaçınılmaz olmuştur. Tüm bu olumsuzluklara rağmen çalışmalarını sürdürmüş ve özellikle sosyoloji alanında psikanalizin geniş bir kullanım sahası oluşturmasını sağlamıştır.

Freud'un söylemlerindeki başarısızlıkları nedeniyle yanlış anlaşıldığını ve en büyük probleminin nevrozlu hastaları fazla ciddiye alarak sadece onlara odaklanması olduğunu düşünen psikanalizcilerin yanı sıra Carl Gustav Jung gibi psikanalizcilerde “somut vakaların kendinden söz etmesine izin verme cesaretini gösterdi” (Jaccard, 2007, s.7) diyerek Freud'un meziyetlerinden söz ediyordu. Lacan ise Freud'un gizem duygusundan yola çıkarak psikanalizi oluşturduğunu; “bu duygunun yok olmasına izin verirse, bütün psikanalizin üzerinde yükseldiği yordamın özünü yitireceğimiz kanısındayım” sözüyle de bu duygunun önemini vurguluyordu.

Çocukluğumuza ait gizemlerin ve hatta tarih öncesine kadar uzanan köklerimize ait çözümlenememiş çatışmalarımızın aydınlatılması bugün ki cevaplanamayan kaynağını oluşturmaktadır. Psikanalizin ortaya çıkışıyla çözümlenen bir gizem bir yenisini doğurmuştur. Freud'un en dikkat çeken çalışmalarından biri olan çocuk cinselliğini inceleyecek olursak Freud'un çocukluğuna dair de birçok bilgi edinilebilir.

Yahudi bir ailenin çocuğu olan Freud babasından kuşkuculuğu, hayatın olumsuzluklarını mizahı yeteneği ile yumuşatmayı, özgürlükçü ve ileri görüşlülüğü almıştır. Annesinden ise duygusallığı, tutkulu ve heyecanlılığını almıştır. Annesinin kendisiyle gurur duyuyor olması ve sevgisini açıkça ifade ediyor olması hiç kuşkusuz ki Freud'un başarılı olmasında çok etkilidir. Çocukken anne babasının odasına işemiş olması ve bunun üzerine babasının “bu oğlan hayatta bir şey olamaz” demesi Freud'un iş hayatında kamçılayıcı bir unsur olmuştur. Freud'un yetişkinlik dönemlerinde sık sık rüyalarında bu durumu görmesi babasına başarılarını anlatıyor olması yaşadığı travmayı açıklar niteliktedir (Jaccard, 2007, s.15).

Çocuk gelişiminde anne ön planda görünse de çocuğun baba ile olan ilişkisi çok önemlidir. Baba birçok çocuk için güç, özgüven, başarı ve sosyal yetenekleri temsil eder. Özellikle erkek çocukların cinsel kimlik kazanmalarında da babanın tutum ve davranışları çok önemlidir. Baba gücü simgelediği gibi güven duygusunu da simgeler. Babanın çocuğu güvende hissettirmesi ve hayata karşı güçlü durması çocuğun ilerleyen yaşlarında hayatla mücadelesinde nasıl bir duruş sergileyeceğini kontrolünü sağlamakta yardımcı olur (Aykut, 2016). Freud içinde bu durum böyle olmuştur. Freud 7-8 yaşlarında iken babası gençliğine ait bir anıyı anlatmıştır. Babası, Freiberg'de gezerken başındaki bereyi bir hristiyanın alıp yere atması ve “pis Yahudi in kaldırımdan” demesi üzerine hiç tepki vermemiş olması ve kaldırımdan inip beresini alıp yola devam etmiş olması Freud'un hayal kırıklığına uğramasına neden olmuştur (Freud, 1900). Babasını güç figürü olarak görürken artık onu bir ezik gibi görüyor olması da yine iş hayatında olumsuzluklara sebep olmuştur. Freud'un seminerlerinde ona zıt görüşlü birçok bilim adamının hareketlerine sessiz kalmış olması da belki bu travma ile ilişkilendirilebilir. Babasına geçmişte hayranlık duymuş olması ve aşırı değer yüklemesi sonucunda da hüsrana uğramış olmasıyla (tabi ki bunu yetişkinlik döneminde otoanalizini yazarken anlayacaktır.) babasının konumunu sürekli eleştirmiştir. Başarısını her zaman ondan üstün olmaya odaklamıştır. Kronos (Cronus) Yunan mitolojisinde titanların lideridir. Kronos babasını bir orakla hadım ederek titanların başına geçmiş ve altın çağı başlatmıştır. Zeus'un babası olarak bilinen Kronos babası gibi oğlu tarafından devrileceğinden korkarak kendisi gibi titan olan eşi Rhea'nın doğurduğu tüm çocukları yemiştir. Fakat Rhea en son doğurduğu çocuğu Kronos'tan gizleyerek onu Girit'e kaçırmıştır. Kronos'un çocuklarını yemesi Freud'un “baba” hakkındaki görüşlerini savunurken iyi bir örnek olmuştur.

Freud için anne kavramı ise çok farklı bir tartışma konusu olmuştur. Çocuğun dünya ile olan ilişkisi ağız yoluyla başlar. Çocuğun nesnel olarak ilk ilişki kurduğu şey annenin memesidir. Helene Deutsch'a göre bebeğin memeyi hissetmesi, onunla korunup onunla

beslenmesi hayatla kurulan ilk ilişki bağıdır. Sevgiyi derin açlığı, aşkla sığınmayı ve güveni duygusunu hissetmeyi sağlayan meme aynı zaman çocuğun kustuğu, dışkıladığı ve reddettiği bir nesnedir. Helene Deutsch “bu ilişkinin bebeğin hala annesinin benliğinin bir kısmını temsil ettiğini düşünür ve kısmın aslında annenin benlik idealine karşılık geldiğini” söyler. Emzirme eyleminde ise annenin hem bebeğin dürtülerinin açığa çıktığı dönem olarak adlandırılır (Deutsch, 2009).

Baba figürü nasıl güç ve güven duygusunu simgeliyorsa anne figürü de cinselliği, teskin ediciliği ve besleyiciliği simgeler. Bebeğin doğal ihtiyaçları anne tarafından karşılandığı için anne vazgeçilmez olandır. Annenin çocuğuna duyduğu hisler bencillikten uzak karşılıksız sevgi ve şefkat örneğidir. Freud bu yüzden olsa gerek anneyi kusursuz, saf ve tamamen sevgi dolu olarak görmektedir. İokastos’un Oidipus ile ilişkisinde enest arzuları nedeniyle Oidipus’u suçlu bulmuştur. İokastos’ın cinsel dürtülerini görmezden gelmiş yalnız bir kadın olduğu için onu suçluluk duygusundan muaf tutmuştur. Oysa İokastos tüm mitlerde olanlardan sorumlu tutulmuş ve korkunç cezalara çarptırılması gerekliymiş diye yorumlar yapılmıştır. Yine de Freud anneliğin masumiyetinin büyüünden çıkamamış ve bu yüzden annesinden çok bahsetmeyerek onu yorumlarla kirletmek istememiştir.

Freud çocukluğundan ve gençlik yıllarında edebiyata tutkun ve dil yeteneği gelişkin biriydi. Tam anlamıyla bir Shakespeare hayranıydı. Shakespeare’in tüm eserlerini okumuş ve çok etkilenmiştir. Birçok edebiyatçı Freud’un psikanaliz kuramını oluştururken Shakespeare’in eserlerinden çokça etkilenmiş olduğunu dile getirmektedir. Freud Shakespeare’in yanına sora Ludwing Börne’nin bütün eserlerini gençlik yıllarında okumuş yazarlık yönünü iyiden iyiye geliştirmiştir. Börne yazmak konusundaki düşüncelerini “yazdıkça o zamana dek asla edilmemiş ne çok düşüncenin içinizden fişkırdığını görüp şaşıracaksınız” şeklinde ifade etmiştir. Freud bu düşünceden yola çıkarak Börne’un kendisine bıraktığı izi arkadaşı Sandor Ferenczi’ye şu şekilde ifade etmiştir: “Benim daima düşünüp önemseydiğim birçok şeye kelimesi kelimesine denk düşüyor. Benim özgürlüğümün kökeninde gerçekten de bu bulunuyor olabilir.”

Freud yaşadığı dönem itibariyle meslek seçiminde aile baskısına yenik düşmüştür. Fakat kişisel eğilimlerini göz ardı etmeden meslek hayatına yön vermiştir. Doktorların düşünce yapısı onu rahatsız etmiş ve daha çok insan ilişkilerine önem vermiştir. Her ne kadar Darwin’in çalışmaları onu etkilese de evrende olup bitinler sadece doğanın bir parçası olan insanı tanımaya yardımcı olduğu için onu ilgilendiriyordu. Fakat bu düşünceden yola çıkarak meslek seçiminde en etkili isim Goethe olmuştur. Goethe’nin doğa üzerine yazdığı tezi okuduktan sonra tıp fakültesini tercih etmiştir (Freud, 1909, s.27). Yazar ve bilgin arasında bir

bağ olduğunu düşünmüştür. Yazar gerçeklik deneyimini baz alıp gözlem ve analiz etmektedir. Bilgin ise yazar gibi bir sunum yöntemi ve yeni bir arayışına girmelidir.

Fizyolojist Ernst Brücke ile sinir anatomisi alanındaki çalışmalar mesleki açıdan ona çok şey katsa da Prof. Theodor Meynert psikiyatri alanında başka bir boyutta düşünebilmesini kazanımlamıştır. Freud'a göre Meynert en dehadır.

Freud neşeli olabilmek, topluluk karşısında rahat konuşabilmek ve utangaçlığını yenmek için küçük dozlarda kokain kullanıyordu. Yaşadığı dönem itibariyle yasak olmayan bu mucizevi Freud'un yaşamın insanı daraltan rutininden kaçmasını sağlıyordu. Özellikle kokainli şarap oldukça yaygındı. Merkezi sinir sistemini uyatarak daha etkili düşünmeyi sağladığı konusunda Freud'u ikna etmiş olacak ki Amerikalı doktorlara da sıkça tavsiye etmiştir. Freud bu konuyla ilgili şunları söylemiştir. "Aç insanı doyuran bu tanrısal bitki, zayıfa güç verir ve ona bahtsızlığını unutturur (Freud, 1996, s.36) .Askerler üzerinde de denenmiş olan bitkinin dirençliliği arttırdığı, açlığa ve acıya daha duyarsız hale getirdiği bilinmekteymiş. Freud kokayla ilgili çalışmalarını sürdürmüş ve bununla ilgili hayaller kurarak mesleki açıdan onu üne kavuşturacağına inanmıştır. Kokainin sindirim sorunlarını ortadan kaldırması, astım ve histeri gibi hastalıklara iyi gelmesini büyümlü buluyordu. Bu maddeye karşı atılan iftiraları da evrenin en büyük armağanına yapılmış düşmanca davranışlar olarak tanımlamıştır. Sosyal ve mesleki olarak çok da iyi olmadığı bir dönemde kokaini önerdiği arkadaşı Fleischl'in kokainman olması ve sanrıları görerek paranoyak hale gelmesinden dolayı suçlamaların odak noktasına oturmuştur. Freud'un sorumsuzlukla damgalanması onu düşündüğünden farklı savunmalar yapmasına kişilik ve karakterinden ödün vermesine neden olmuştur. Kokainin sadece gözün lokal anesteziğinde kullanılırsa yararlı olacağını savunması üzerine yakın çevresinden tepki toplamıştır. Bu olumsuz durumlar nedeniyle Freud güvenilirliğini iyiden iyiye yitirmiştir. Her ne kadar toksikomaninin sadece psişik ve duygusal eğilimleri olan kişilerde oluşacağını belirtse de eski gücünü hiçbir zaman kazanamamıştır.

Freud'un aşk deneyimleri hakkında çok fazla bilgi yoktur. 16 yaşındayken bir aile dostlarının kızına aşık olmuş fakat utangaçlığı nedeniyle kıza duygularını ifade edememiştir. Güzel bir genç kız olan Gisela ile bir yazı beraber geçirmişler sonra Gisela yatılı okuna geri dönmüştür. Freud uzun bir süre bu yaz tatilinin etkisinden kurtulamamıştır. Ailesinin yaşadığı trajik hikayenin yaşamında büyük etkisi olmasaydı Gisela ile mutlu bir hayatları olma olasılığını aklından çıkaramamıştır. Freud bu durumla ilgili S. Bemfeld'e yazdığı mektupta şunları söylemiştir:

“Çok sevmiş olduğum ve yeniden kavuştuğum ormanlarda saatlerce gezinti yaptım. Olmayacak hayaller kurdum, bunlar tuhaf bir şekilde geleceğe gönderme yapmıyor, geçmişi daha iyi kılmaya hizmet ediyordu. Keşke iflas etmeseydik, keşke memleketimde kalsaydım, aile ortamında büyümüş olsaydım ve sevgilimin erkek kardeşleri kadar güçlü olabilseydim! Keşke babamın mesleğini seçseydim de tüm bu yıllar içerisinde yakından tanımış olduğum bu genç kızla evlenseydim! (Freud,1996, s.40)

Yıllar sonra Gisela'yı bir yolculuk sırasında görmüştür ve eskiden hissettiği kadar güçlü duygular hissetmediğini fark edince aklından çıkarmaya karar vermiştir ve Martha'yla tanışmaya kadar bu platonik aşkla mücadele etmiştir. Bu süre zarfında duygusal olmayan cinsel ilişkiler yaşadığı sanılmaktadır. Cinsel yaşamla ilgili tecrübe ve yorumlarına bakılacak olursa epey hareketli, özgür birliktelikleri olduğu düşünülebilir. Fakat Martha'yla tanıştıktan sonra sadık bir aşık olduğu dönemin gelenekleri nedeniyle yaşadıkları dört yıllık nişanlılık süresindeki mektuplaşmalarından anlaşılmaktadır (Gallimard, 1968, s. 19). Freud'un Martha'dan neden bu kadar etkilendiği de büyük soru işaretidir. Martha iyi eğitilmiş olmasına rağmen entelektüel birikimi olmayan bir kızdır. Freud'un Martha'nın mektuplarda gönderdiği fotoğraflar hakkında yaptığı yorumlara bakacak olursa alımlı ve güzel olmadığı da düşünülebilir. Erkeksi bir yüze sahip olan Martha'nın davranışları da bir o kadar sert ve keskindir. Freud'un kız kardeşleri Martha'dan çok hoşlanmasa da ağabeylerinin arkadaşlarına olan özel ilgisi onları Martha'yla iyi geçinmeye yöneltmiştir. Alelacele alınan nişan kararının ardından Freud aile kurma hevesiyle işlerini yoluna koyup askere gitmeye karar vermiştir. Dört yıllık nişanlılık sürecinde sadece altı kez görüşebilmişler ve ilişkilerini sürekli gönderdikleri mektuplarla yürütmüşlerdir. Martha için bu kaçınılmaz bir durumdur çünkü annesi de Martha'nın babasıyla evlenebilmek için dokuz yıl beklemiştir. Fakat Martha annesi kadar şanslı değildi dört yıllık süreci baskı altında ve üzgün geçirmiştir. Çünkü Martha'nın ailesi Freud'u güvenilmez, sorumsuz ve düşüncesiz buluyordu. Maddi durumunun iyi olmaması ve farklı dinlere inanmaları da Freud'u damat olarak istememelerinin en güçlü nedenlerindendir. Martha olabildiğince ailesinin etkisi altında kalmamaya çalışsa da gelecekte zor günlerin onları beklediğinden de hiç şüphesi yoktu. Freud bu konuyla ilgili sıkça sevgilisini uyarmış ve mektuplarında şu cümleyi yinelemiştir. Tüm evliliklerdeki ilk koşul, gelinin ailesinin uzak tutma hakkı olmalıdır (Jones ve Freud, 1985, s.45)

Freud sıkça kıskançlık krizlerine giriyordu. Martha'yı kuzeninden bile kıskanıyordu bu durum bir tıp adamına yakışmayan bir tavidir. Bu yüzden Freud kısa sürede kendini toparlamaya karar vermiş ve kendini analiz etmeye başlamıştır. Durumun kendine olan

güvensizliğinden kaynaklandığını düşünüp sevgilisinin ona olan sevgisini göz önünde tutarak bu hastalıklı durumdan vazgeçmeye çalışmıştır. Fakat terzi kendi söküğünü dikememiş ve çok geçmeden Martha'nın karşısına çıkan ve görüştüğü herkesten kıskanmaya başlamıştır. Yalnız dikkat edilmesi gereken önemli bir detay ise Freud'un kıskandığı erkeklerin ortak özelliği idi. Hep sanatçıydı. Sanatçıların kadınları etkilemek konusundaki ustalığı, romantik ve kadınların kalbine giden yolu iyi biliyor olmaları Freud'u çileden çıkarıyordu. Martha'yı kıskandığı bir günle ilgili "Kahlenberg'de geçirdiğimiz günün anısı aklıma geldikçe tamamen irademi yitiriyorum; elimden gelse bizde içinde olmak üzere tüm Dünya'yı yıkarım, böylelikle Dünya yeniden doğar. İçinde ne ben ne de Martha olsa da hiç tereddütsüz yaparım bunu." Demiştir (Freud, 1985, s.48). Freud bazen o kadar ileri gitmiştir ki Martha'yı görüştüğü biriyle ilişkisini kesmesi için kendi sağ elini kesmekle tehdit etmiştir.

Freud genel olarak kişilerden uzak bir hayat sürmeyi tercih ediyordu. Onun için fazla geleneksel olan eylemler gelişimden uzak, zayıf kişiliklerin eseri idi. Evlilik seremonileri de bu düşünceye dahildir. Kardeşinin düğününe bile gitmemiş ve arkadaşlarının düğününe gittiğinde bu törenin "yalnızca iğrenç giysiler giyerek insanda tiksinti uyandıracak kadar saçma" bulunduğunu ifade etmiştir. Sahte tebrikler, eleştirilen gelinlik modeli, gereksiz kullanışsız hediyeler, sokakta herkesin seyrettiği bir araba, Freud için evlilik töreni sadece bunlardan ibaretti, bu yüzden nişanlısı Martha'ya bu konudaki hoşnutsuzluğunu ifade ederek ona seçim şansı bile tanımadan sadece dini törenle evlenmişlerdir. Bunun gibi birçok durumdan anlaşılıyor ki Freud baskıcı ve zorba bir kişiliğe sahiptir. Martha'nın bir fikri olmaya hakkı yokmuş gibi davranması ya da tek koşulun kocasının fikrine benzer bir görüş bildirmesi gerektiğini düşünmesi Freud'un kadınlara bakış açısını yansıtmaktadır. Kadın düşmanı olarak bilinmesine yol açacak söylemlerin olması da hiç şaşırtıcı değildir.

Freud insanın kendine karşı tamamen samimi olmasının iyi bir idman olduğunu düşünüp, çalışmalarında hep kendinden yola çıkmıştır. Dünyevilikten uzak araştırmalar yaparak, hipnotizmayla ilgilenmeye başlaması insan ilişkilerine de yansımıştır. Her ne kadar bu çalışmalar akademik ortamıyla bağdaştırılamasa da Freud'un ön görülü bir insan olduğu düşüncesi etrafındaki kişilerce oldukça yaygındır. Salpetriere nöroloji profesörü Charcot Freud için "o hem bir şarlatan hem de bir kahindir." der. Freud'un yanından her ayrıldığında daha derin düşüncülere dalıp kusursuzluğu arayan çalışmalar yapma arzusunda olduğunu ifade ederek çalışmalarında Freud'ta ne kadar etkilendiğini vurgulamıştır. Freud'un, beyni tıka basa dolduran bilgi aktarımı etrafındaki herkesi etkiliyordu. Kimini hayal kırıklığına uğratsa da " kibirli ve erişilmez oluşu onu eleştirilmekten kurtarıyordu.

Freud'un sık sık şehrin kalabalığından, insanların öfkeli ve çıkarıcı oluşundan, şık ve zarif görünümünün altındaki kötülüklerden şikayet ediyordu. İnsanlardan farklı türlermiş gibi davranmalarının sebebini merak ediyordu. Bu yüzden nörolojiden psikopatolojiye geçmesi onu rahatlatmış, cevapsız sorularına yanıtlar aramaya çalışmıştır. Bu çalışmalarda Charcot'un etkisi çok büyüktür çünkü Charcot insana acı veren durumların bedensel fenomenlere yansımaları, insanın çılgınlıkla, göz yaşlarıyla, öfkeyle ifade ettiği tüm ruhsal tepkileri sağlıklı bir hale getirmeyi amaçlıyordu. Tüm bu belirtilerin sağlıklı bireylerin kafasını karıştıran histerik duygu bozukluğu olduğunu bu nedenle aşırı duygu tepkilerine yol açtığını savunuyordu. Derhal müdahale edilerek psişik bir olayın var olduğu varsayılarak, hastanın inkar ettiği tüm savlar yok edilerek, hasta durumun bilincindeymiş gibi davranmasını açıklayacak işaretler toplayarak, hastanın yaşam tarihi incelenip çözüm üretmeye yönelinir. Hastanın özel bir ruh halinin olduğu manevi öğelerinin uyku ile uyanıklık hali arasındaki psikolojik çeşitliliği bu anlayışın temellerini oluşturur. En iyi sonucu hipnoz sonrası telkinlerle alan Freud "bellekteki bir sabit fikrin, özne tarafından bilinmez kalabilirken, global anlamda bilinçli bir tavrın içinde bilinçli edimlere yol açabileceğini ortaya koymaktadır" (Filloux, 1963, s.34). Genellikle hipnoz seansları sırasındaki tüm telkinlere uyan hastalar, uandıktan sonra durumun bilincine varamazlar. Uyku-uyanıklık arası verilen bu telkinler uyanıklık sonrası yapılması gereken şeyler olsa da hasta uyanır uyanmaz hemen eylemi gerçekleştirmeye çalışabilir ya da bu konu hakkında konuşabilir fakat bu durum bilinç dışıdır. Hastaya gerçekleştirdiği eylem ya da konuşmaları sorulduğunda nedenini hiçbir şekilde açıklayamaz.

Freud'un en büyük korkularından biri tanıdığı bir kişinin iğrenç ve kötü yönlerini keşfetmekti. Daha önce sempati duyduğu bir arkadaşından artık nefret edebilirdi. Hayal kırıklığına uğramamak için yakın çevresinden hasta kabul etmemeye özen göstermiştir. Fakat her hastada da şaşkınlığı giderek artmış, insanlığı sorgulamaya başlamıştır. Freud hastaların bilinç dışıyla değil daha çok bastırılmış duygu ve güdülerıyla ilgilendiğinden ve bu bastırmalar özellikle cinsellikle alakalı olduğundan Freud için durum giderek korkunç bir hal almıştır. İnsanlığın karanlık yüzü ise giderek ortaya çıkmaya başlamıştır.

Freud yaşadığı dönemin siyasi yapısı nedeniyle mesleğine yönelik baskıcı tutumdan rahatsız oluyordu. Psikiyatristlere yüklenen toplumsal sorumluluk nedeniyle hastalara objektif yaklaşımları oldukça zordu. Psikiyatristlerin iki görevi vardı: Hastalarını tedavi ederken toplumun siyasi ve psikolojik dengelerini sağlamak, toplumu korumaktı. Bunların yanı sıra hasta-aile ilişkisi, hasta-işveren ilişkisi gibi konularda müdahaleci ve çatışmaların arabulucusu görevini üstlenmiştir. Freud'un yaşadığı tüm bu zorluklar göz önüne alındığında psikolojik

sıkıntıları nedeniyle toplum tarafından dışlanmış kişilerle özdeşi kurması kaçınılmazdır. Ezilen, çoğunlukla kurban olan ve acı bir Yahudi olarak Freud, hastalarıyla özel ilişkiler kurmuştur. Bu durumun hayatında olumsuz gibi görünen fakat ilerde bir çok çalışmaya imza atmasını sağlayacak bir etkisi olmuştur. Devletin hastanesinde bağlayıcı ve kısıtlayıcı çalışmaları onun ilerlemesini engellediği için üstlendiği rollerden sıyrılıp tüm bu düzeni reddetmiş ve kendi özel çalışmalarına yönelmiştir. Hiç kuşkusuz ki Freud'u en çok etkileyen şey “bağlı” olma durumudur. Bağlayıcılık onun için aynı zamanda kısıtlayıcılıktır. Bu Freud'un tıpta psikiyatri alanında yeni bir rol icat etmesini ve yeni tavırlar geliştirmesini sağlamıştır. Bu da hala günümüzde de kullanılmakta olan bir yöntemdir “hastayı dinleme ve semptomlarının anlamını araştırma” şeklinde bir yönelimi olan bu yöntemde semptomları belirleme en kritik noktadır. Sağlıklı bir insanın zekasıyla akıl hastası bir kişinin zekasının birbirinden farklı olmasının arada iletişimi sağlayacak özel bir dil oluşturulmasını gerektirmektedir. Freud'a göre bir kader yazgısı olan delilik başlayıp ve biten bir süreç olmadığı için bilinmezlik içerir.

Freud'un hastalarını kabul ediş biçimi ve yaptığı uygulamaların şekli bakımından da diğer psikiyatristlerle farklılık gösteriyordu. Hasta bir sedire uzanıyordu bunun sebebi rahatlık gibi görünse de asıl amaç hastalının analistin yüzünü görmesini engellemektir. Böylelikle hasta rahatça söylemek istediklerini söyler ve terapistin tepkilerini göremeyerek “serbest çağrışım” kuralı uygulanmış olur. Terapistin tarafsızlığı ve anlatılanlar karşısında tepkisizliği çok önemlidir. Yönlendirmeler sadece hastayı rahatlatma odaklı olmalıdır. Hastanın güven duyması ve terapistin deneyimlerine saygı duyması için ilk görüşmede olumlu olarak etkilenmesi bir diğer önemli noktadır. Freud'un hastalarının tanımlamalarına göre bu konuda oldukça başarılı olduğu bilinmektedir. İyi giyinmesi, kendinden emin tavırları, serin kanlı oluşu, hastalarına kibar ve zarif davranması, delici fakat rahatsız etmeyen bakışları, konuşmalarıyla zeki olduğunu yansıtmaları Freud'un başarısının en büyük sırrıdır. Freud'un hastalarının şair Bruno Goetz'in anılarında terapi ile ilgili şu sözler geçmektedir.

Benim karşıma geldi, elimi sıktı, uzanmamı rica etti ve beni dikkatle inceledi. Olağanüstü iyi niyetli, sıcak gözlerine bakıyordum. Çok şey bildiğini insana düşündürten bir melankoli yansıyordu gözlerinden. Aynı zamanda, sanki bir el alnıma hızla değmiş gibi bir his edindim. Acılarım sanki silinmişti. Oh, dedim kendi kendime işte Hint'te rastlanabilecek türden bir şifacı. Yönteme falan ihtiyacı yok, abrakadabra diyebilir ve insan yüreğinin hafiflediğini, neredeyse sapasağlam olduğunu hissedebilir. O tam bir doktor ya da ben hiçbir şeyden anlamıyorum. Böyle bir adam hiç görmedim. Ona karşı anında sınırsız bir güven duydum (Freud, 1985, s. 68).

Freud'un hastalarının kafasındaki olumsuz yargılardan biri Freud'un kulak-burun-boğaz uzmanı arkadaşı Wilhelm Fliess'le olan ilişkisidir. Fliess araştırmalarında yardımcı olması üzerine başlayan sıkı dostlukları zamanla bağlılığa dönüşmüş ve birçok psikanalizci tarafından Freud homoseksüel ilişki içerisinde olmakla yargılanmıştır. Fliess'in eseri olan "Burun ile Kadın Üreme Organları Arasındaki İlişkiler" Viyana'da önce tuhaf karşılanmış sonra ilgi odağı olmuştur. Bu eserin yayınlanmasından kısa bir süre sonra Freud'la yaptıkları biseksüelite tartışmalarından sonra yollarını ayırmaya karar vermişlerdir. Bu durum Freud ile Fliess arasındaki cinsel bağlılık düşüncelerini daha güçlü kılmıştır.

Freud'un popüleritesinin düşmesinin bir diğer sebebi ise orta sınıfa mensup olması ve dinsel, politik veya felsefi inançtan yoksun olmasıydı. O sadece psikanaliz dogmanının ritüeline önem verip kendi kişiliğini kutsallaştırıyordu. Freud duyarlı ve kuşkucu biri olarak nitelendirdiği karakterlerinden bir Musa yaratmak istiyor ve narsismin insan soyuna vaat edilmiş en yüce güçlerden biri olduğu görüşüne giderek inanmaya başlıyordu. Bu da hem mesleki hem de dost çevresini etkiliyor dönemin sonuna geldiğini hissettiriyordu (Freud, 1975).

Freud için din algısı biraz farklıydı. Her dönemde ve her toplumda olduğu gibi insanlığın en hassas noktaların biri olan din; zekayı etkileyen, insanı kuşkulara ittikçe gerçeklikten uzaklaştıran, boğucu ve derinden yaralayıcı, insanı giderek zehirleyen bir düşünce tarzıdır. Kişinin özgürce vereceği kararları etkileyen kişiliği ele geçiren kötücül ruha benzetmiştir. Önemli olanın aydınlanmış bir kişilikle gerçeklik yolunda ilerlemek olduğunu savunmuştur. Modern eğitiminde temel hedefinin bu olması gerektiğini, çocuğun kendi etkilerine hakim olmaya çalışmasını öğrenmesini ve bu etkilerin peşinden sınırsızca gidebilmesini yani özgürlüğünün verilmesinin doğruluğunu savunmuştur.

Freud'un eğitimle ilgili bir diğer görüşü de doğrudan cinsel eğitimin psikoseksüel gelişime olan katkısıdır. Çocuğun cinsellikle ilgili sorularına cevap verilmesi, mastürbasyonu bir ahlak bozukluğu değil doğal bir olgu olduğunun anlatılmasının faydalı olduğunu, okulun yaşam için acımasız müdahalesinin bir parçası olmadan, dayatmaların dışında tutularak anlatılmasının daha doğru olduğunu defalarca vurgulamıştır. Böylelikle psikanalitik eğitimin öncelikle yanılsamalardan uzak, aklın ve bilimin yollarını izleyen yönünü keşfetmek daha doğru olacaktır. Fakat Freud psikanalizin her zaman başarıya ulaşılan bir yol olmadığını eğitme sanatı ve yönetme sanatı kadar riskli olduğunu da göz ardı etmemiştir.

Birinci Dünya Savaşı'nın Freud yaşamasını büyük ölçüde etkilediğini ve entelektüel oluşumuna damga vurduğunu söylemek mümkündür. Savaştan önce libido kategorisinde yer alan itkiler savaş sonrası benlik çıkarlar kategorisinde yer almıştır. Yaşam ve ölümü ciddi

ciddi sorgulamaya başlamış içgüdülerinin karşısında daha derin ve daha belirsiz düşüncelere yönelmiştir. Terapilerinde yenilikçi bir tavır takınmasına neden olan savaşın trajik etkileri, insana bakışındaki değişimlerini hızlandırmıştır. Daha çok cinsellik teorisi ve fenomenlerinin içeriğini açıklamaya yönelik çalışmalar yaparken savaş sonrası içgüdüler teorisinin köklerini açıklamaya çalışmıştır. Psikanaliz çevresinden uzaklaşarak, entelektüel riskler almaya başlamış ve daha kurgusal düzlemlere yönelmiştir (Freud, 1914).

Narsismin üzerine düşmesi derinleşirken bilimcilik, rasyonalizm ve iyimsercilik yerince açıklanamaz ve anlamsız hale gelmiştir. Narsismin psikanalitik düşünceye katılımıyla çatışmalar ortaya çıkmış ve cinsel etkiler artık ona fazla sınırlandırılmış gelmeye başlamıştır. Yıkım iç güdüsü olarak adlandırdığı nefretin benliğin ilksel bileşenlerden oluştuğunu cinsel içgüdüye karşıt olduğunu kabullenmesi epey zamanını alsa da bu dönemde defalarca gözleme şansı bulmuştur. Yani savaş trajik olsa da Freud için kazanım olmuştur.

Ölüm içgüdüsü kişinin kendisine yönelmesini sağlarken yıkım içgüdüsü kişiyi dış dünyaya yöneltir. Thanatos yani ölüm arzusu insan doğasının canı yönünü gösterir bu vahşi yanının hastalık boyutu düşünüldüğünde durumun tiksinti uyandırıcı yönü Freud'u huzursuz etmiştir. Erotik olmayan saldırganlığın ihmal edilemeyecek kadar güçlü olmasını göz ardı etmek mümkün değildir. Freud saldırganlık içgüdüsü ile ilgili şunları söylemiştir.

Bir saldırganlık içgüdüünün varlığını kabul etmekte niçin geciktik? Göze çarpan ve herkesin bildiği olguları niçin cesaretle aydınlatıp teorik olarak açıklamadık? Bu tür iç güdüler hayvana isnat edilseydi direniş kuşkusuz daha az olurdu ama insan doğasında bu içgüdüünün varlığını kabul etmek, kutsallığa hakaretmiş gibi görüldü, çok sayıda dinsel hipoteze ve toplumsal konvansiyona ters görüldü. Hayır, insanın iyi olması gerekir ya da en azından iyi niyetli olmalıdır. Fırsat bulunduğu kaba, şiddetli ve acımasız görünse de bu kusur duygusal yaşamında bazı geçici hastalıklara bağlanır, bu rahatsızlıklara, çoğunlukla o zamana dek sürdürülen kusurlu toplumsal örgütlenmeye de yol açar ve sorunlu olanda budur (Freud, 1916, s.161).

Freud travma geçirenlerin saldırganlık eğiliminin temel sebeplerini 18 aylık torununun oyunlarını gözlemleyerek bulmuştur. Normalde çok uysal ve sakin bir çocukken bazı zamanlarda öfkeli bir şekilde oyuncaklarını odanın bir köşesine ya da yatağın altına fırlatıyordu. Sık sık tekrarlanan bu alışkanlık Freud'u şaşırtmıştır. Kaybolup tekrar ortaya çıkan nesnenin annenin yok oluşu ve tekrar ilgisiyle varoluşu şeklinde yorumlanabilirken çocukta acılı bir olaya dönüşür. Bu da hastaların yaşadıkları travma ve sık sık yaşanan semptomatik durumları açıklamaktadır.

Freud'un düşünmekten kendini alamadığı ve onu mutsuzluğa, ıstıraba iten bir şey vardı ki o da ölüm arzusu Freud'un ölüm karşısındaki tavrına bakılacak olursa karakterinin güçlülüğünü ve hayal dünyasındaki başka unsurların birbirine geçmişliğini açıkça görebiliriz. Freud'un günlük yaşamında sıkça kullandığı "olur a belki görüşemeyiz" cümlesi de aslında ölüm düşüncesinin onda hep bulunduğunu göstermektedir. Ölüm kaygısı da adlandırılan bu şey yaşlanma duygusu ile birlikte gelmektedir. Zaman ilerledikçe bu duygu daha ısrarcı bir şekilde akılda yer etmeye başlamaktadır. Kişinin ölümünden sonra ne olacağını bilmemesinin neden olduğu ve var olma tehdidi olarak algıladığı bu durum zamanla korkuya dönüşüp kişiyi rahatsız etmeye başlar. Yok olmak ve sevdikleri kişileri bir daha görmeme ihtimali kişiyi henüz gerçekleşmediği halde yas sürecine sokar. Bu süreçte kişi önce durumu inkar etmeye çalışarak sanki hiç ölmeyecekmiş gibi davranır. Zaman zaman öfke patlamaları yaşayarak etrafındaki insanlara zarar vermeye başlar. Bu öfke patlamalarının asıl sebebi "ben bunu nasıl yaşarım? Hayat hiçte adil değil. Daha yapacak çok şeyim var." gibi düşüncelerin sürekli kafalarında dönmesidir. Daha sonra tüm bunların getirisi olarak kişi hayatına özen göstermeye sağlığına dikkat etmeye başlar. Daha önce yapmak isteyip de yapamadığı şeyleri yapar, ihmal ettiği insanlarla görüşür. Fakat tüm bunlar acısını dindirmezse de depresyon süreci başlar. Kişi tam anlamıyla bir çöküş yaşayarak hiçbir şeyden haz alamaz hale gelir. Depresyon aşamasına geçen kişilerde toparlanma süreci epey uzundur. Eğer kabulleniş aşamasına geçilirse yüzleşme ve ölümle pazarlık başlar. Genelde bu aşamada inanmayanlar Tanrı'ya inanır, inanlarsa daha çok ibadet etmeye başlar. Endişe durumuyla başa çıkmanın bir yolu olarak görünebilir. Bu evrenin en can sıkıcı tarafı ise fobilerin kendi göstermesidir. Kapalı alan fobisi, yükseklik korkusu, kan tutması, hastane fobisi gibi. Daha ağırı ise panik atak benzeri semptomların açığa çıkmasıdır. Göğüs ağrıları, bulantı, baş dönmesi, dengesizlik, nefes alamama hissi, beden kontrolünü kaybetme, delirme korkusu, titreme, çarpıntı, terleme, uykudan ani uyanışlar, kabuslar görme ve genel günlük yaşantıda huzursuzluk panik atak belirtileridir. Panik atak başladığı zaman ise ölüm kaygısı ciddi boyutlara ulaşır ve kişi kendini kontrol edemez hale gelir (Burns,2016, s.23).

Freud ölüm kaygısını "ceza" ile bağdaştırarak analitik olarak açıklamaya çalışmıştır. Freud'a ölüm korkusu takıntılı olarak musallat olmuş ve yıllar içerisinde giderek artmıştır. Savaş sonrası kasvet, özel hayatındaki olumsuzluklar, yaşadığı maddi sıkıntılar, açlık, soğuk, sefalet tetiklemiş olacak ki Freud giderek kendini kontrol edemez hale gelmiş ve panik atak belirtileri göstermeye başlamıştır. Ailesindeki ve yakın çevresindeki insanların arda arada ölümü Freud'u fazlasıyla etkilemiştir. Felsefe doktoru yakın arkadaşı Anton Von Freund kanserden ölmüştür ve ardından kızı Sophie'nin gribe yakalanarak ani ölümü Freud'u derinden sarsmış ve ölüm hakkında daha çok düşünmeye itmiştir. Sophie'nin oğlunun ölümü

ile Freud iyice içine kapanmış, fazlaca sarsılmış ve ağır bir ıstıraba gömülmüştür. Çünkü Freud, Sophie'nin ölümü ile henüz 18 aylık olan torunu ile ilgilenmiş ve ona bakmak zorunda kalmıştır. Aralarında özel bir bağ oluşmuş ve küçük Heinz zekası ve sevimliliğiyle Freud'un gönlünde ayrı bir yer etmiştir. Fakat 1923 yılında döküntülü bir tüberkuloza yakalanarak ölmüştür. Freud torununun acı çekmesine ve can çekişmesine çokça şahit olmuştur. Freud torunun ölümüyle içinde bir şeylerin ölüp gittiğini dile getirmiştir. Artık daha depresif, daha karamsar, mutsuz ve sürekli yüzünde bulunan hüznü ifadeyle tanınmaz hale gelmiştir. Bu yüzden ki kendi hastalığı karşısında kayıtsız kalmış ve olabilecekleri cesaretle karşılaşmıştır.

Freud hayatı boyunca hastalarından etkilenmiş onların hayatlarından teskin olmuş ve kendinin normal olduğuna ikna etmeye çalışmıştır. Hayatın zorluklarına karşın yaşla birlikte gelen rahatsızlıklar iyice çekilmez olunca Freud şu cümleleri kurmuştur:

Belki de Tanrılar bize iyilik ediyorlar sonunda ölüm bize taşıdığımız birçok yürekten daha katlanılabilir gelir. Evrensel düzene isyan etmiyorum... Şan, şeref bize ancak öldüğümüzde gelir. Açıkçası sonradan olup biten beni pek ilgilendirmiyor. Ölümden sonraki sona özlem duymuyorum. Ölümden sonra olabilecek herhangi bir şeydense, şu ağacın üzerindeki yaprak beni daha fazla ilgilendiriyor (Peters, 1968).

Freud hastalığının ilerlemesine rağmen çalışmalarını sürdürmüştür. Hasta kabul etmeye, ailesiyle ilgilenmeye, politik olayları izlemeye, "Musa ve Tek Tanrıçılık" adlı son kitabını yazmaya ve çok seyrekte olsa seyahatlerine devam etmiştir. Kitabının son rötuşlarını tamamlarken hastalığı iyice ağırlaşmıştır. Kitabının yayımlandığını görmekten çok mutlu olmuştur. Birkaç ay sonra "Bir psikanaliz özeti" ne başlamıştır fakat tamamlayamamıştır. 21 Eylül'de acılar içinde "artık her şey yalnızca işkence ve hiçbir şeyin anlamı yok" diyebilmiştir. Daha sonra komaya girmiş ve bir daha uyanmamıştır. İsteği üzerine sade, törensiz, seremonisiz toprağa verilmiştir.

1.1.2. Jacques Lacan'ın Psikanalizi

Fransız psikayatr Jacques-Marie-Emile Lacan, Emilie ve Alfred Lacan'ın çocuğu olarak Paris'te 13 Nisan 1901'de Dünya'ya gelmiştir. Jacques Lacan ailesinin üç çocuğunun en büyüğüdür. Katolik annesinin etkisiyle ilk eğitimini "Stanislas Cizvit Koleji'nde" almıştır. Daha sonra Jean Baruzi'den felsefe dersleri alarak bakış açısını değiştirmiştir. Çeşitli yazar ve düşünürlerin kitaplarını okuyarak avangart anlayış ve dodoizmden etkilenmiştir.

Paris Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne giderek hayatının akışını başka bir yöne çevirmiştir. 1931'de "Kişilikle İlişkileri Açısından Paranoia Psikoz" teziyle mezun

olmuştur. Bu sürede tanıştığı arkadaşı Marie Louise Blandin ile evlenerek bir kız bir erkek çocuk babası olmuştur. Hayatındaki tüm bu gelişmeler arasında üzerinde çalıştığı “Ayna Evresi” hakkındaki bildirisini 1936 yılında Uluslararası Psikanalitik Kurumu’nda sunmuştur (Johnson, 2013, ss. 1-3). Fakat bu sunum sırasında Lacan’ın bildirisi Ernest Jones tarafından kesilmiştir. Yarıda kesildiği için kimse anlayamamıştır bu yüzden bildiriye o dönemde arkadaşlık ettiği Pablo Picasso, Salvador Dali, Andre Breton ve Georges Bataille’ye göndererek yorumlamalarını istemiştir. Dolayısıyla bu arkadaşlarıyla yoğun ilişki içerisine girmiştir ve onların etkisiyle sürrealizme ilgi duymuştur. Lacan’ın psikanalizinden sonra en çok ilgi duyduğu alan olan sürrealizmle ilgili dönemin sürrealist dergilerinden Minotaure’da yazıları yayımlanmıştır. Psikanalizin yeniden yorumlanmasını sağlayan, yirminci yüzyılın felsefe tarihini etkileyen Lacan 1930-1940’larda sürrealizmden etkilenerek oluşan neoromantizm akımıyla, öncülerden sayılabilecek derecede ilgilenmiş ve çalışmalar yapmıştır (Johnson, 2013, s. 10).

“Societe Psychanalytique de Paris” (Paris Psikanaliz Derneği)’de bir süre başkanlık yaptıktan sonra derneğin dağılmasıyla Fransız ordusuna bağlı “Val-de-Grace Askeri Hastanesi’nde” psikiyatr olarak çalışmaya başlamıştır. Bu sürede özel hayatında büyük çalkantılar yaşamış ve yasak aşkının ortaya çıkmasıyla eşinden boşanmıştır. Yakın arkadaşı Georges Bataille’nin eski eşi olan Sylvia ile bir süre ilişkisi devam etmiştir. Sonra Judith adında bir çocukları olmuştur ve böylelikle evlenmeye karar vermişlerdir.

Lacan araştırma yapmak ve Societe Psychoanalytique de Paris’i tekrar faaliyete geçirmek için İngiltere’ye gitmiştir. Burada John Rickman ve Wilfred Bion ile tanışmışlardır. Bu iki analistin çalışmalarından faydalanarak felsefe tarihini derinden etkileyen yapısalcı dil kuramını oluşturmuştur. Bununla birlikte seminerler vermeye ve bu seminerlerde dil örüntüsü gibi konularda yoğunlaşmaya başlamıştır. Daha sonra “Dil ve Konuşmanın Psikanalizdaki Fonksiyonları” adlı makalesinde Freud’dan fazlasıyla izler ve çağdaş felsefeye dayalı yeni görüşler görülmektedir (Lacan, 1978, s.2).

Lacan 1951’den sonra düzenli olarak Paris’te seminerler vermeye başlamıştır. Bununla birlikte dil ve dil yapısı, dilin doğası üzerine yoğunlaşarak çalışmalarını başka bir boyuta taşımıştır. Seminerlerinde farklı konulara ve kendi çalışmalarına da yer vererek psikanaliz uygulamaları yapmaya başlamış ve bu sayede daha geniş, kitlelere ulaşmayı başarmıştır. “Psikanalizin Dört Temel Kavramı” semineriyle kısa zaman dinleyici kitlesi ve taraftarlarını oluşturmuştur. Lacan’ı yakından takip eden “ Vincennes Üniversitesi Psikoloji Bölümü” öğrencileri Lacan’ın bundan sonraki hayatında yaptığı tüm çalışmalarında ve siyasi eğilimi için mücadelesinde yanında olmuşlardır.

Lacan hayatının geri kalanını seminerler düzenleyerek geçirmiş ve post-modernizm akımı içerisindeki feminist harekete katkılarda bulunmuştur. “Ben Psikolojisine” önem vererek kişiyi topluma uyumlu hale getirmek ve toplumla bütünleştirmek amacıyla yapılan tüm tedavi ve yöntemlere karşı çıkmış; uzlaşmaz, kavgacı yapısıyla kendinden söz ettirmiştir.

Lacan dilinin anlaşılmazlığı ve yazan değil konuşan kuramcılığıyla tanınmıştır. Dilin göstergelerinin sıradan kullanımlarının yanlışlığından ve herhangi bir sözcüğün ardına konulan “-izm” lerle dolu yazılardan hoşlanmadığını defalarca dile getirmiştir.

Açıklanmak belirli kalıplara oturtulmak, yaygınlaştırılmak; Lacan’ın pek istemediği şeyler. Bunlardan ötürü, yapıtları hakkında yazılanlardan pek hoşnut değil. Özellikle üniversite söyleminden (Lacan vari bir dil kullanımıyla ilgili) yakınıyor. Oysa gerçek bilgi, dilin imlerinin alışlagelmiş kullanımlarının yol açtığı yanlışları, yanıltmaları ortaya koyan, onların iç yüzünü açığa vuran bilgidir (Hilav, 1969, s.138).

Mirror Stage teorisi 6-18 aylık dönemdeki psikolojik gelişim sürecini yansıtmaktadır.Öznenin ilk yapılanma dönemi olan ayna evresi Lacan’ın 1936 yılındaki 14. Uluslararası Psikanaliz Kongresi’nde verdiği bildirimdir. Ernest Jones tarafından bildirinin sunumu yarıda kesildiği için 1949 daha gelişmiş hali ile Zurich Uluslararası Psikoloji Kongresi’nde sunulmuştur (Lacan, 1936, s.149).

Adı da “ Özne-Ben İşlevinin Oluşturucusu olarak Ayna Evresi” şeklinde değiştirilmiş ve çıkış noktası olan “karşılaştırılmalı psikoloji” olgusu da özel olarak ayrıntılı şekilde sunumda yer bulmuştur.

Freud’dan psikanaliz devralan Lacan “ben” kavramını ele alarak Ayna Evresi’ni oluşturmuştur. 6-18 aylık dönemdeki bir bebeğin nesne ve birey ilişkisini kavrayamama, varlığını algı ve duygularıyla farkında olsa da ben bütünü oluşturamama sürecidir. Kendi ihtiyaçlarını bile henüz karşılayamayan ve beden koordinasyonunu sağlayamayan bir bebeğin aynadaki sanal bir görüntüden ibarettir (Bowie, 2007, s.27). Aynaya bakan ve aynadaki aynı olmadığını birinin gerçek diğerinin ise sanal olduğunu düşünmesiyle bölünmüş ego ortaya çıkar ve bu doğrultuda gerçek egoyu illüzyon olarak değerlendirir. Bu da öznenin ilk kez ortaya çıkmasıdır. Lacan bu durumu “yabancılaştırma” olarak adlandırmaktadır.

Evrin teorisine göre insana en yakın varlık olan şempanzeyle aynı yaşta bir bebeği ayna karşısına getirildiğinde bebeğin büyük bir dikkatle görüntüyü izlediği, şempanzenin ise ilgilenmediği görülmüştür. Henüz sinir sistemi gelişmemiş ve biyolojik gelişimini tamamlamamış olan bebek ayna karşısına yetişkin birisi tarafından getirildiğinde bebek

yetişkin ve kendi arasındaki farklılıkları gözlemler. Kendisi vücudunu tam anlamıyla kullanamazken yanındaki yetişkin tam bir bedendir ve vücut koordinasyonunu sağlamaktadır. Bu durumda kendini bölünmüş bir vücudun parçası olarak görür. Böylelikle imgesel evre oluşturulmuştur.

Lacan'ın imgesel, simgesel ve gerçek olarak ifade ettiği insan gerçekliğini bu üç düzlemde inlenmektedir. Lacan'a göre gerçeklik bilinen anlamı dışında kullanılmaktadır. Gerçek bilinenden öte öznenin gösterenler düzeninin ikili ayrımıyla asla yakalayamayacağı bir şeydir (Doblhammer, 1979, ss. 225-226). Gerçeği Lacan'a göre kendi varlığından koparılıp simgeselleştirilmek olarak da tanımlayabilmek mümkündür. Bu doğrultuda simgesel düzlem ise öznenin içinde kendini bulmak zorunda olduğu olduğu gösterenler zinciridir. Simgesel olanı imgesel olmadan düşünmek imkansızdır. Bağlantılı olarak ilerleyen bu iki kavramdan imgesel olan şöyle açıklanabilir: Konuşamayan, yürüyemeyen bir çocuğun kendi imgesini bir bütün olarak yakalayamaz. Dolayım yoluyla kendini algılayan bebeğin ben kavramından önceki süreci imgesel olandır.

Doğumdan önce oluşan anne ve bebek ilişkisinin Antik Yunan Mitolojisi'ndeki Narkissos imgesinden çıkarak doğum sonrası dönemde anne ve bebeğin iki farklı birey olduğunun ayrımını zihinde oluşturmak gereklidir. Narkissos'un kendi görüntüsüne aşık olması ve günden güne eriyip gitmesi gibi bebeğin kendi imgesinde boğulmaması için bu imgenin yok edilmesi ve anne-çocuk ilişkisine odaklanması gerekir. Sadece biyolojik olarak zihinsel olarak bu yapının oluşturulmasını simgesel düzen yapar. Bebek annesiyle bir bütün değil kendi gereksinimleri, istekleri olan bir bireydir. Bu ayrışmayla ayna evresindeki özne-ben'in oluşturulması için imgeleme yeteneğinin oluşması gerekmektedir. Bu evreden sonra simgesel düzene geçişle birlikte sen-ben ayrımı oluşturularak simgesel Dünya oluşturulur. Fakat simgesel Dünya'nın temelini sağlamlaştıran unsurda "baba" faktörüdür. Artık bedensel bütünlüğünü kazanmış ve koordinasyonunu sağlayamamış olan bebeğin anneye olan ilişkisini düzenleyen kişi babadır. Çocuğun güçlü, koruyucu, yönlendirici bir baba düşlemesi ve kendi gerçek babasıyla arasında kurmaya çalıştığı ilişki yine simgesel düzen içerisinde yer almaktadır.

Yabancılaşmayla oluşturulan ayna evresindeki "ben" kavramının çocukta parçalanma hissi uyandırması sonucunda tam olarak kendi olmayan bir özdeşim kurmasına neden olur. Bu sebeple çocuk ayna evresindeki varlığında hep bir eksiklik arar. Benlik tam olarak oluşturulmadığı için sembolik düzendeki özne ile çatışma doğurur. "Ben"i imgesel "özne"yi ise sembolik düzene oturtturarak net bir çizgiyle ayırmayan Lacan "ben"i "özne"nin konumunu işgal ettiğini savunur. Bu nedenle "ben"i güçlenmesine karşı çıkarak bilinçle olan

ilişkinini ortadan kaldırmıştır. Böylelikle “ben” oluşumundaki yabancılaşma-parçalanma olgularını vurgulamış olur (Homer, 2005, s.25).

Ayna evresi öyle bir dramdır ki, içsel baskısı özneyi yetersizlik duygusundan bekliliğe doğru her ve uzamsal özdeşleşmenin tuzağına yakalanan özne, parçalanmış bedenden doğan fantezilerden bütünlüğün “ortopedik” diyebileceğim bir biçimine ve sonunda katı yapısı ile öznenin bütün zihinsel gelişimine damga vuran yabancılaştırıcı bir özdeşliğin donmuş zırhına geçiş yapar (Lacan, 2006, s.43).

1.1.3.Carl Gustav Jung’un Psikanalizi

Carl Gustav Jung ailenin ilk çocuğu öldükten sonra 1875 yılında İsviçre’de Dünya’ya gelmiştir. Aile ilk bebeğini kaybettiği için Jung’u özenle büyütmüşlerdir. Küçük yaşta sık sık hastalanması aileyi telaşlandırmış fakat yapılan muayeneler sonucu sorunun psikolojik olduğuna karar kılınmıştır.

25 yaşında tıp eğitimini tamamladıktan sonra 28 yaşında psikiyatri uzmanı olmuştur. Zürih Üniversitesi’nde öğretim görevliliğine başlayarak Freud ile çalışmalar yürütmüştür. Bu dönemde “sözcük çağrışım” ile ilgili yaptığı çalışmalar da büyük ilgi görmüştür. Daha sonra Freud ile görüş ayrılıklarına düşerek Freud’u eleştiren bir kitap yazmıştır. Bunun üzerine tepki topladığını fark ederek tüm görevlerinden istifa etmiş, psikanaliz birliği ile ilişkisini keserek “Psikolojik Tipler” eserini yayımlamıştır.

Freud’un teorilerinden bağımsız olarak çalışmaya başlayan Jung psikanalizde benimsenmeyen farklı pek çok konuda çalışmalar yapmıştır. Nazi yanlısı olmakla suçlandığı dönemde ise çalışmalarına bir süre ara vermiştir. Bu sürede yardıma ihtiyacı olan birçok psikoterapisti destek olmuştur. İsviçre’de psikoloji profesörü olarak çalışmaya başladığında felsefe,etnoloji,mitoloji,antropoloji,sosyoloji ve daha birçok alanda otuz yakın kitap yayımlamıştır. Sözcük çağrışım testi,psikolojik tipler ve kompleks teorisi gibi özgün çalışmalarıyla günümüz psikoloji ve psikiyatri alanında etkisini sürdürmeye devam etmiştir.

Jung hastalarının kişilik komplekslerini ortaya çıkarmak amacıyla kelime çağrışım testini geliştirmiştir. Kelime çağrışım testinde hastaya bir kelime okunur ve hasta aklına ilk gelen kelime ile karşılık verir. Kişinin tepki süresi, nefes alma süresi deri iletkenliği ölçülür. Hasta aklına gelen kelimeyi söylerken tepki süresi uzarsa nefes almada düzensizlik varsa ve deri iletkenliğinde değişiklik varsa bu kelimeyle ilgili duygusal bir problem olduğu sonucuna varılır (Ukray, 2014, s.15).

Psikodinamik öğretisinin etkisi altında kalarak kariyerine yön veren Jung’un Sigmund Freud’la yollarının kesişmesiyle hayatı ve mesleği yön değiştirmiştir. Birbirlerinden çok şey

öğrenerek birbirlerini tamamlamış, fikir ayrılıklarıyla yeni kavramlar yaratmışlardır. Jung'un gnastik-idealistik yaşam felsefesiyle Freud'un ilerlemeci tavrı psikanalizi geliştirmiş yenilemiştir. Freud'un "libido'yu" açıklamaya çalışırken cinsel dürtülerin enerjisi olarak adlandırması Jung'un ise bunu sadece cinsel enerji değil ruhsal enerjinin bütünü olarak kabul etmesi fikir ayrılıklarının temelini oluşturur. Jung libidoyu psişik enerji olarak da adlandırmıştır.

Freud'a göre libido cinsellikten kaynaklanan her türlü enerjinin fiziksel yanını tanımlamak için kullanılır. Fakat libidoyu cinsel içgüdü ile karıştırmamak gerekir. Yetişkinlerin cinsel davranışını yönlendiren libido kendi temel yaşam faaliyetlerini sürdürme itkilerinin karşıtı olarak yorumlanabilir. Libido enerjisi, cinsel enerjinin kaynağı olan o, dış dünyayla bağlantıyı sağlayan ben ve yapıcı gücü temsil eden üstben ile bağlantılıdır. Tüm bu enerji kişinin dış dünya ile uyumunu sağlar ve sağlık bu enerjinin dengesiyle oluşur.

Kendi kalbine bakmayanın yaşamı bulanıktır, kendi yüreğine bakabilme cesareti gösterenler gönlünün muradını keşfedenlerdir. Dışarıya bakan rüya görür, hayal dünyasında kaybolur, içeriye bakan uyanır, kendini keşfeder (Ukray, 2014, s.22).

Analitik psikolojinin kurucusu Jung, semboller, mitler, arketipler ve kolektif bilinçaltı konularında farklı yorumlar getirmiş, insan ruhunun derinliklerini incelemiştir. Bilinçdışı enerjisinin harekete geçerek bilince taşınması sürecindeki ipuçları olan sembollerden hastaların hayal dünyasında kurdukları tanrısal imgeler ile bağlantılı bulduğu mitlerden kolektif bir şekilde yararlanmıştır. Farklı kültürlerden insanların rüyalarında aynı sembollerin olduğunu keşfede Jung doğum, ölüm, çocuk, rüzgar, ateş, hayvanlar, güneş, ay, toprak, yaşlılık, kahramanlık gibi birçok imgenin insan öncesi evrimle ilişkili olduğunu düşünerek arketipler düşüncesini ortaya çıkartmıştır. Jung'a göre insan zihni onun evrimi tarafından biçimlenmiştir. Dolayısıyla birey varoluşu onun geçmişiyle de bağlantılıdır. Kolektif bilinçdışı içeriği ise daha önce bilinçte var olmuş yaşantılardan oluşur. Yani arketipler insana atalarından aktarılan bir tür genetik mirastır. Bu da günümüzde toplumların atalarının geliştirdiği tepkilerle aynı durumlara benzer eğilimler göstermesini açıklayabiliriz.

Latince anlamı ruh olan psişe bilinçli ya da bilinçsiz tüm düşünce ve duyguları içerir. Jung'un içsel kişilik olarak tanımladığı ruh kavramının insanın bilinçdışı olarak adlandırılan animasını anlaması olarak yorumlamıştır. Anima bir erkeğin dişiliğe ait davranış ve hissediş biçimi iken animus bir kadının eril yanını temsil eder. Bu iki yapı arasındaki dengenin bozulması kişilik bozukluklarına yol açmaktadır. Anima ve animus gerçekte bilinç dışındadır. Kalıtsal bir etki olan, ilkel kaynaklı bir imgedir.

Eski çağlardan beri kolektif olarak biriken deneyimlerin nesiller boyunca yenilenerek zihinde toplanmasıyla insanın insanlaşma süreci oluşmuştur (Ukay, 2014, s.28).

Jung insanları iki gruba ayırmıştır bu ayrımı kişiliklerine göre yaparken, içe dönük ve dışa dönük olarak adlandırmıştır. İçe dönük kişiliğe sahip kişiler ruhsal enerjiye sahiptirler. Dış dünyadan çok iç dünyalarıyla ilgili olan bu kişiler kalabalıktan hoşlanmayan, sessizliği seven, sıkılgan ve utangaç yapıda kişilerdir. Kararsızlıkları, endişeli yapıları ve mahremiyetine fazlaca önem vermeleri nedeniyle sakin görünseler bile iç ritimleri oldukça yüksektir. Duygularıyla hareket etmeyi severler ve hisleriyle karar verirler. Dışa dönük insanlar daha hareketli, sevecen, dost canlısı, yalnızlıktan hoşlanmayan, girişken tiplerdir. Dış dünyayla fazlaca ilgilenip çevrelerindeki insanların hayatlarıyla kendi duygusal durumları çok ilişkilidir. Değişime açık ve uyumlu olmaları sayesinde başarılı olma tutkularını da tatmin edebilirler. Jung'a göre ideal kişi ne dışa dönük ne de içe dönük kişiliğe sahip olmalıdır. Sağlıklı olan her iki kişilik tipinin dengesini bulandır.

İçe dönük yapıya sahip olan çocukları oyun döneminde anlamak mümkündür. Genellikle içe dönük çocuklar farklılıktan çok fazla hoşlanmayıp alışkanlıklarından vazgeçemeyen davranışlar sergilerler. Örneğin sürekli aynı oyuncaklarla oynayıp yeni oyuncakları kabullenmekte zorluk çekerler. Farklı ortamlarda bulunduklarında da kendilerini güvende hissetmezler sebeplere oldukça fazla takılırlar ve her şeyin sebebini sorgularlar. Eğer mantıklı veya anlamadıkları bir sebep olursa fazlaca tepki gösterip şiddetli davranışlarda bulunabilirler. Her şeyi öğrenme çabaları onları bilgi sahibi yapar. Çok fazla soru sordukları için meraklı oldukları düşünülse de amaçları durumların gerisindekini bilmektir. Dışa dönük insanların çoğu dikkati dağılmaya müsait kişilerdir. Çünkü duyguları, algıları, eylemleri karışıktır. Fakat öncelikleri insanları etkilemek üzerine olduğu için hemen bulundukları ortama uyum sağlarlar ve çevrelerindeki objelerden korkmazlar. Kendilerini hep güvende hissederler bu güven kendilerini sevmelerinden ve karşılığında ne çıkarsa çıksın başarılı olacaklarına inandıklarından kaynaklanır. Başarı ve egoları önemli olduğu için bu insanları yıkacak tek şey küçük düşürülme ihtimalleridir. Böyle bir durumla karşılaştıklarında daha saldırgan tavır sergileyebilirler. Bilinmeyen şeyleri keşfetme güdüsü dış dünyayla ilişkilerini arttırmaya teşvik eder. Başkalarının görüş ve düşüncelerini fazlaca önemsedikleri için hayatlarını hep başkalarına göre düzenlerler. Dikkat çekmek onlar için o kadar önemlidir ki bazen zayıf görünerek ilgileri üzerlerine çekmeyi dahi deneyebilirler. Herkesin sevdiği şeyleri sever görünüp, herkesin inandığı şeylere inanabilirler. İçe dönük kişiliğe sahip insanlar gibi sorgulayıcı değillerdir.

Jung'ta, Freud'un çalışmalarından fazlaca etkilenmiş ve bilinç altı çalışmalarını sürdürmüştür. Freud'tan farklı olarak ilgi duyduğu ve çokça bilgi sahibi olduğu alanlardan yardım almıştır. Mitoloji, kimya, Hinduizm, felsefe gibi özel araştırmalarını sürdürdüğü çalışmalarını psikanalizle harmanlamıştır. Özellikle Siyonizm ve Kabala üzerinde yaptığı araştırmalar en çok dikkat çekenlerdendir. Fakat Jung'u en çok etkileyen şey Birinci Dünya Savaşı'dır. O kadar etkilenmiştir ki kendi benliğini aramaya koyulmuş ve insanlığı sorgulamaya başlamıştır. Jung bir süre kendini kapatıp iç dünyasını yansıtan resimler çizerek ve heykeller yaparak savaşın izlerini savaşla buluşturmuştur. Böylelikle bilinçaltını, bilinçyüzeyine taşımayı gerçekleştirmiştir. Durumun farkına varıldığından bunun üzerine gitmeye karar vermiştir. Jung'un ölümlerle ilgili gördüğü rüyalar da bilinçaltının bir yansımasıdır. Jung bunun korkunç olduğunu ya da hayaletler ilgili huzursuzluk yaratacak bir durum olduğunu düşünmüyordu. Bu özömlenebilecek ve ruhsal hastalıkları önleyebilecek bir uyarı niteliğindedir. Freud'a göre ise bu durum kişisel bilinç altından ziyade kolektif bilinçaltının bir göstergesidir.

Jung'un ortaya koyduğu, araştırılması gereken önemli bir konu olan "gölge kavramı" insanın kendi karanlık yüzünü başkalarında görmesi şeklinde tanımlanabilir. Çevremizdeki insanların rahatsız edici olumsuz davranışlarını görmek ve kötü duygularını hissettiklerini bilmek o insanlardan uzaklaşmamıza neden olur. Bunun sebebi aynı duygu ve düşüncelerin kendimizde de var olduğunu bilmektir.

En sevmediğimiz tahammöl edemediğimiz karakter özelliklerini düşünün isterseniz gözlerinizi kapatıp bu özelliklere sahip ve mümkünse uzak durmayı tercih ettiğimiz insanları aklınızdan bir geçirin. Bu yalancı, bencil, tembel, hırslı, despot, duygusuz, fazla hassas, saf, bilmiş, kurnaz kişiler bizi delirtmiyor maalesef bu özellikler kendi karanlık yönümüzdür (Ukray, 2014, s.15).

Gölge kavramı bilinç yüzeyine gelmeden kabul edilebilecek bir olgu değildir. Bilinç yüzeyine gelmesi de başka bir insanın vesilesi ile olur. Daha çok kızdığımız davranışlarını beğenmediğimiz, bize zararı dokunmuş kişiler gölgeyi bilinç yüzeyine çıkarırlar bu genellikle hemcinslerimiz aracılığıyla olur. Anneliğini beğenmediğimiz sürekli çocuğundan bahseden bir kadından hoşlanmıyor olmanız sizin ana yönünüzü bastırdığınız anlamına gelebilir. Gölge kişiliği bastırmak sadece kişisel değil bir ideolojiye ya da bir düşünceye karşıda olabilir. Baskılanan düşünceler ne kadar fazla ise (gölge kişilik) karanlık yönümüz de o kadar fazladır.

Freud ile Jung arasında çok belirgin farklar vardır. Bunlardan en önemlisi Freud'un üzerine çokça çalıştığı libido kavramı ile ilgilidir. Jung libidonun duygusal bir enerji

olduğunu bunun cinsellikle ilgisi olmadığını savunurken Freud hiç kuşkusuz libidonun cinsel enerji kaynağı olduğunu düşünür. Libidonun kişilik değişimiyle ilgili olduğunu ve hareketli olduğunu da savunmaktadır. Çünkü Freud yaşamın içgüdülerden oluşan eylemler olduğunu ve insanın pasif bir canlı olduğunu vurgularken Jung’a göre insan kendini yenilemeye çalışan, yaratıcı bir varlıktır. Libidonun anormal şekilde dozunun artması, şizofreni ve psikoz gibi durumlarda değil sadece histeri ve cinsel kökenli hastalıklarla ilgili olduğunu savunurken Jung, Freud’a katılmıştır. Oysa Freud neredeyse tüm psikolojik hastalıkların kökeninde libidonun yattığını savunur. Bu durum Jung için “ Freud’un cinselliği abarttığı” yönündeki düşüncelerini arttırmıştır. Bilinç ve bilinç altı üzerine yaptıkları çalışmalar da birbirinden farklıdır. Freud’a göre kişilik bilinç ve bilinçaltı olarak ikiye ayrılır. Bilinçaltında cinsellik ve saldırganlık yatmaktadır. Jung’a göre ise bilinçaltı bireysel ve kolektif olarak ikiye ayrılır. Bilinçaltında deneyimler, unutulmalar, değer verilen her şey gizlidir. Yaşamın kaynağı bilinçaltında saklıdır.

Jung’un psikanalizini incelerken en çok üzerinde durulması gereken çalışması da yaşam dönemlerini dört aşamaya ayırmasıdır. Çocukluk dönemi ilk aşamadır. Bilinçli bir dönem olmasına karşın, algıların tam olarak kontrol edilemediği iç güdülerle hareketlerin sağlandığı dönemdir. Bu durum gelişmeye ve dönüşmeye başladığı yani ergenliğe geçiş döneminde kişide “ben” kavramı oluşmaya başlar. Gençlik döneminde beden gelişmeye ve değişmeye başlar. Bu dönem beden ve ruh arasındaki bağın kurulduğu ve önemsendiği dönemdir. Aralarındaki uyum çok önemlidir. Çocukluk döneminde kurulan hayaller yavaş yavaş gerçekliğin farkındalığıyla çatışmalara neden olur. Bu dönem en zor dönemdir çünkü çocukluk bilincinden tam olarak kopulamadığı için bir yan genç yetişkin olmaya çalışırken diğer yan çocuk arketipinde kalır. Orta yaş dönemi kırk yaşından sonra başlayan psikolojik problemlerin en yoğun görüldüğü dönemdir. Bu yaşa kadar edinilmiş tüm tecrübelerin değerlendirildiği ikinci yaşamın başladığı bu dönem, ruhsal enerjinin başka bir boyut kazanmasıyla şekillenir. Zor olan yanı ise birçok insanın bu aşamayı gerçekleştirememesidir. Yaşlılık dönemini ise Jung bambaşka bir yere koyar. Ona göre yaşlılık dönemi çocukluğa geri dönüş dönemidir. Algılarını yönetebilirken bilinçdışına yönelme eğilimi görülmektedir. Tüm bu dönemler sağlıklı bir şekilde geçirilmeye çalışılırken bu dönemlere dört işlev eşlik etmektedir. Soruna odaklanma ve sorun çözme işleri “düşünme” , düşüncenin olumlu ya da olumsuzluğuna karar vermeyi sağlayan işlev “hissetme” , duyu organlarının uyarılmasıyla oluşan işlev “duygu” , oluşan izlenimleri değerlendirme işlevi ise “sezgi”dir. Bunların doğru işlemesi ile tüm dönemler sağlıklı şekilde geçirilebilir.

1.1.4.Otto Rank'ın Psikanalizi

Otto Rank psikoterapi için önemli bir yere sahiptir.Diğer psikanalizciler gibi Rank'da Freud'un yakın çevresinde bulunmuş önemli bir araştırmacıdır.Fakat Freud ne kadar bilim yanlıysa Rank'da o kadar bilimden uzak yaklaşımları sezgiseldir.Çalışmalarının düzensiz oluşu da bunun en büyük ispatıdır.

Rank Freud'un çevresindekiler gibi tıp doktoru değildir.Bu da bilimden uzak olmasını açıklayabilir.Tarih,felsefe,sanat ve psikolojiye ilgi duyması ,tam bir edebiyat aşığı olması çalışmalarını sürdürmesini sağlamıştır.Karakteristik olarak yalnızlığı seven ve insanlarla çok iyi ilişkiler kuramayan Rank gençlik yıllarında hayata ticaret yaparak başlamıştır.Fakat Rank bu işin kendi için uygun olmadığını fark etmiş,ailesini ve işini bırakarak yeni bir hayata başlamıştır.kendini eve kapatarak sadece kitaplarla bağ kurmuştur.Günlerini Schopenhauer ve Nietzsche okuyarak geçirmiştir."Artist Kişiliği" üzerine yazdığı yazı Freud'un ilgisini çekmiş ve psikanaliz alanına adım atmasını sağlamıştır.Üniversite eğitimi almamış olan Rank Freud sayesinde eğitimini tamamlamış ve Freud'un oluşturduğu çalışma ortamında kendine yer bulmuştur.

Rank ve Freud arasında uzunca bir süre vefa borcu nedeniyle yakın bir ilişki olsa da Rank'ın Amerika'ya gitmesi ve bilim konusunda çokça fikir ayrılığına düşmelerinden dolayı araları bozulmaya başlamıştır.Amerika dönüşü Freud'la daha fazla münakaşa içerisine girmeleri sebebiyle Rank artık Philadelphia'ya yerleşerek tüm bağlarını koparmışlardır.Çünkü Rank duyguların doğuştan var olduğunu ve bunları yönetmenin ise sonradan öğrenileceğini vurgulamıştır.Freud ise bu çalışmayı doğru bulmamıştır.

Rank sadece duyguların değil fizyolojik tepkiler içinde aynı şeyi savunmuştur. Açlık, cinsellik,susuzluk gibi tepkiler herkes için geçerlidir.Örneğin cinsellik güdüsü herkeste varolan güdüyken bunun nasıl yönetileceği kişinin karakterini oluşturmaktadır. Rank'a göre duygular da iyi ve kötü olarak ikiye ayrılır.Suçluluk,korku,öfke gibi duygular kötü olarak anılanlardır ve Rank'ın en çok ilgisini de bu duygular çekmektedir.Özellikle korku onun için çok önemlidir.Dış etkenlerden etkilenen ve çoğu zaman başka bir duyguya dönüşen korku,hareketlerimizde ve kararlarımızda kısıtlayıcı bir etki yaratmaktadır.Ayrıca yaratıcılıkta da önemli bir yeri olduğunu savunur.Sevgi,saygı,mutluluk,dostluk gibi iyi duygular kötü duygularla sadece çatışan duygulardır.Bu duygular kişide dönemsel olarak var olacağı gibi dürtüsel olarak kişide değişimler yaratabilir.Kişi bazen uysal,ürkek,çaresiz,içine kapanık olabileceken bazen de kendilerine güvenli,atılgan,özgür ruhlu olabilir.Ama tepkiler genel olarak değişme.Eğer kişi öfkeliyken Saldırganlaşıyorsa bunu ancak öğrenerek düzeltebilir.Bazı kişilerde öfkeliyken uzaklaşmayı tercih eder.

Rank'a göre kişinin farkındalığa ermiş olması gerekir. Yapılan hataların tekrarlanmaması, ortaya çıkan yeni durumlar karşısında sağlıklı kararlar alınabilmesi, yerleşmiş alışkanlıklardan kurtulunabilmesi için farkındalık şarttır.

Rank'ın en çok ses getiren çalışmalarından biri olan doğum sarsıntısı ve ayrılma anksiyetesi, bebeğin ana rahminde geçirdiği korunaklı ve güvenli bir ortamdan sonra koşulların zor olduğu ve yaşama çabasının var olduğu bir ortama gelmesinin yarattığı etkiyi anlatmaktadır. Bu insanın hayatla ilk buluşma anıdır ve bu an dehşetle gerçekleşir. İnsan tüm hayatı boyunca bu anı unutmaya ve yarattığı anksiyetenin üstesinden gelmeyi amaçlar. Hayatı boyunca güvenli oratamı her tehdit altına girdiğinde duygusal bir çatışma başlar ve ürkütücü davranışlarla etkisini sürdürür. Freud'un sunmuş olduğu görüşünden farklı olarak Rank, insan hayatı boyunca yaşamış olduğu tüm olumsuz tecrübelerinin ayrılık anksiyetesinin bir tekrarı olduğunu düşünmektedir. Oysa Freud doğum sarsıntısında yaşanan travmaların nasıl çözümleneceğini araştırmıştır. Örneğin bir erkek için annenin bedenine geri dönebilmenin tek yolu döl yatağını döllemekten geçmektedir ve erkek cinselliği buradan doğmaktadır (Gençtan, 1988, s.42). Rank bunu cinsellikle beraber korkununda var olduğunu ve bu çatışmadan zevk alındığını savunmuştur. Ayrılık anksiyetesinin yarattığı etkiden dolayı insanlar bir amaca ulaşmaya yönelik olarak yaşam döngüsünün her anında ayrılık yaşayarak yeniden başlamaya odaklanmıştır.

Otto Rank, Freudcu narsizm kuramıyla ilişkilendirdiği düşüncelerini "eş benlik" adı altında psikanalitik kuramına yeni bir soluk getirmiştir. Bu kuram daha çok edebi motifleri psikolojik, etnolojik açıdan değerlendiren; şiir tiyatrosu ve düz yazıyı psikanaliz yöntemleriyle irdelemeyi sağlayan bir kuramdır.

19. yüzyılın bilim ve edebiyat açısından gelişimiyle eleştirmenler ve edebiyat tarihçileri yeni arayışlar içine girerek farklı yorumlama teknikleri oluşturmuşlardır. Bunlardan en ilgi çeken ise Rank'ın eş benlik motifidir. Eş benlik mutlu ve dengeli bir kişiliğin oluşumunu engelleyen hastalıklı durumu temsil eder. Richard M. Meyer, 1916'da E.T.A. Hoffman'ın eş benlik tanımlamasını "daha yüce bir varoluşa duyulan özlem" olarak yorumlamıştır. Kişilik ve kimliklerinden emin olmayan insanların başka bir dünyaya hatta başka bir evrene ait olduklarının düşüncesinden kaynaklandığını belirtmiştir. Bu düşüncenin mitlerden oluştuğu ve derin bir psikolojik travmaya bağlı olduğu düşüncesi "eş benlik" kuramını değerli kılmaya yetmiştir (Doubles, 1971, s.9).

Rank çalışmasının temelini ilk olarak "The Student of Prague" (Praglı Öğrenci) filminden esinlenerek atmıştır. Psikolojik, etnolojik, mitsel ve psikolojik çalışmalara teşvik

eden bu film önemsiz gibi görünen olayların bilimsel sonuçlar doğurmasıyla etkileyici hale gelmiştir.

Rank çalışmalarını yaptığı dönemde Profesör Tymms'dan etkilendiğini ve çalışmalarının temellerini bu şekilde attığını kabul etmiştir. Rank daha çok sezgisel yaklaşımlarda bulunsada Tymms daha çok yazınsal ve tarihsel temellere dayandırmaktadır. Tymms'ın eserleri “Eş Benliğin Kökeni ve Gelişimi” , “Alman Romantik Edebiyatı'nda Eş Benlik ya da Doppelgönger” , “Post-Romantik Edebiyatta Eş Benlik” çokça psikanalizci tarafından başarılı bulunmuştur.

Otto Rank eş benlik yasasını kurarken insanın kendini edebileştirme, ölümsüzleştirme maneviyatının gereksinimiyle ortaya çıktığını savunmaktadır. Modern insanın ölümsüzlük arayışını bir yana koyarken bir yandan da ölümün insanı olduğunu vurgular. Bu durum insanın kendisiyle ve başkalarıyla çatışmasına neden olur. Yaratılan bu “ruhani ikiz “ eş benliğin reddedilmesi ile sonuçlanır. Antropoloji ve etnoloji alanındaki gelişmeler sayesinde yeni psikanalitik kuramların gelişimine de önemli ölçü de katkılar sağlamıştır. Antropolojik bulgular eş benliğin ortaya çıkardığı sonuçları desteklemek amacıyla kullanılmıştır. Çatışmaların asıl sebebine inerek geleneksel “ilkel” insanlar ve “fosilleşmiş” kültürden uzaklaşarak modern insanın umutsuzluklarından kaçınılmıştır. Fakat bazı inançların değişmediği her yerde aynı olduğu sadece kültürlere göre değiştiği düşüncesi Rank'ın yaptığı genellemeleri doğrular niteliktedir.

İnsanın varoluşu ve güdüler gereği “hayatta kalma” psikolojisine bakılacak olunursa en temel ve en büyük korku “ölüm korkusu” dur. İnsan, hayatının bir noktada sonlanacağını bilse de hayatta kalma güdüsüyle korkunun kendisini güvende tuttuğunu düşünür ve bedensel olarak her türlü tehlikeye karşın savunmacı hale gelir. Ölüm korkusu Yunan mitolojisinden ölüm tanrısı “Thanatos” ile korku anlamına gelen “phobos” kelimelerinin birleşmesiyle “thanatofobi” adını almıştır. Kaygı olarak nitelendirilen şiddetli fobi günlük yaşamı ciddi şekilde etkileyen ve duygusal durumu fazlaca etkileyen bir duygu durum bozukluğudur. Bir çok kişi de bu durum olmasına karşın genellikle konuşmaktan kaçınılmaktadır.

Freud ölüm korkusunun belirlenemeyen çocukluk travmalarından oluştuğunu ve gerçek bir olgu gibi yaklaşamayacağını savunmuştur. Ölüme karşı insanın yaşama isteğinin baskın gelmesi ve bu durum nedeniyle iç çatışmanın olmasıyla ortaya çıkan gerilimin kişiyi harekete geçirmesi durumudur. Ölüm kaygısını açıklama ve anlama konusundaki yaklaşımlar sevilen birinin kaybı konusunda da çalışmalar yapmaya itmiştir. Aslında durumun iyi etkisi olduğu yönündeki çıkarımların da fazlaca olduğu görünmektedir. Çünkü birey böylelikle hayattaki küçük şeyleri fazla takılmaktan kaçınır ve sonunda ölümlü olduğunu hatırlar. Eğer

patolojik seviyeye ulaşırsa elbette ki dışarıdan müdahale gerekir. Ölüm artık var olamama, sonrası hakkında kesin ve net bilgiye sahip olmamaktan kaynaklı duyulan korkudur. Bedensel değil, duygusal tepkiler verildiğinden kişi eğer inançlı biri değilse çözüm bulmakta zorlanabilir. Panik şiddetli olursa başka psikolojik hastalıklara yol açabilir. Panik atak bunlardan biridir. Aniden ortaya çıkan ve sıkıntılı korku nöbeti olan panik atak çoğu zaman kişinin öleceğinden korkması ile başlar. Göğüs ağrısı, çarpıntı, solunum kesilmesi, bayılacak gibi olma hissi, terleme, üşüme, titreme, uyuşma, boğulur gibi olma durumu kişide öleceği hissi uyandırır. Bu ölüm korkusu daha da paniklemesine sebep olur ve belirtiler daha kuvvetlenir. Tekrarlayıcı olan bu beklenmedik ataklar kötü sonuçlara sebebiyet verir.

Eş benlik kavramının en güzel anlatıldığı senaryolardan biri olan The Student of Prague (Praglı Öğrenci) filminin yazarı dönemin en etkili ve muhteşem eserini ortaya koymuştur. Bu filmi analiz ettiğimizde dışsal etkiler elde etmenin tek amaç olduğu ve bu amacın gerçek değerinin kavranışı hakkında bilgiler elde etmekteyiz. Prague Üniversitesi'nde bir öğrenci olan Balduin iyi bir eskrimcidir. Eğlence ve gezilere fazlaca para harcayarak tüm varlığı tükenmiştir. Artık savurganlıktan bıkmıştır, bunalıma girmiş ve arkadaş çevresinden de uzaklaşmıştır. Tam bu sırada onun zayıf halinden faydalanmak isteyen Scapinelli, Balduin'e yardım etmeyi teklif eder. Ormanda yürüyüşe çıktıkları sırada av kazası geçiren Kont Von Schwarzenberg'le karşılaşır ve onu şatosuna götürürler. Burda Kont'un kızı ve nişanlısı ile tanışan Balduin kızıdan çok etkilenir. O günden sonra da kız nişanlısına soğuk ve kötü davranmıştır. Balduin sevdiği kızın nişanlısı olmasından dolayı umutsuzluğa kapılmıştır. Aşk sarhoşluğu içerisinde evdeki aynanın önünde eskrim çalışmaları yaparken Scapinelli ortaya çıkar ve Balduin'in kendine ait odasından bir şey vermesi karşılığında ona zenginlik ve asillik vaat eder. Balduin'in evinin eşyaları oldukça eskidir. Scapinelli evin eşyalarına bakarak kahkahayla güler. Sonra Balduin'in aynadaki görüntüsünü gösterir Balduin şaka olduğunu zanneder Scapinelli çok ciddidir. Fakat Balduin çoktan onaylamıştır bile şaka olmadığını anlayınca da artık çok geçtir. Aynadaki görüntü (Alter Ego) aynadan koparak kapıdan çıkıp gider. Balduin arkasından şaşkınlıkla bakabilir. Yoksul öğrenci birden kibar bir beyefendiye dönüşür. Artık kızın çevresinin gittiği yerlere gidebilecek ve kızla yeniden karşılaşabilecektir. Bir balo düzenlemiş ve Kontun kızına aşkını itiraf etmiştir. Fakat konuşulanları dansçı Lyduschka duymuştur. Çiçekçi kılığına girerek Balduin'i takip etmeye başlamıştır tek amacı iki sevgilinin bulaşacakları yeri öğrenmektir. Konuşurlarken kızın mendilinin içerisine Balduin bir not iliştiirmiştir. Lyduschka notta buluşma yerinin yazdığını düşünmüştür ve nota ulaşmak için kızın odasına girmeye karar verir. Notu bulur ve notta "ertesi akşam Yahudi mezarlığında buluşalım" yazmaktadır. Notu alıp kızın nişanlısına götürür, ertesi akşam mezarlıkta buluşan aşıkalar durumdan habersiz ve mutludurlar. Anın tadını çıkarmaya

çalışırken Balduin mezar taşları arasında eş benliğini görür ve dehşete kapılır. Tam sevgililer öpüşmek üzereyken ortaya çıkan bu görüntü kızı korkutur ve kaçmasına neden olur. Balduin görüntüyü kovalamaya başlar, yakalamaya çalışır. Margit'in nişanlısının notu görmesinin ardından çılgına dönmüştür. Balduin'e düello için meydan okumaya karar verir fakat eskrim konusunda iyi olan Balduin'i yeneceğinden hiç şüphe duymayan Kont von Schwarzenberg kızının nişanlısı ve biricik varisi olan damadının kurtulması için Balduin'e yalvarmaya karar verir. Balduin bunun üzerine rakibin öldürmeyeceğine söz verir. Düello sırasında birden rakibinin kendi eş benliği tarafından öldürüldüğünü görür. Artık Kont'un onu asla kabul etmeyeceğinden emindir. Kont'un evine giderek gizlice kızın odasına girer ve ayaklarına kapanarak ondan af diler. Margit affeder ve ilk öpüşme anı gerçekleşir sonra Margit aynada kendi görüntüsünün yanında Balduin'in görüntüsünün olmadığını fark eder ve bunun nedenini sorar. Balduin utancından durumu açıklayamaz. Margit durumun etkisiyle korkudan bayılır. Balduin koşarak ormanda kendi gölgesinden kaçmaya çalışır. Yorulduğunda karşısına çıkan faytoncuya kendini buradan uzaklaştırmasını söyler. Hızlıca oradan uzaklaşırlar. Kimsenin olmadığı bir yere geldiklerinde fayton'dan iner ve bir bakar ki faytoncu kendi gölgesidir. Koşmaya çalışır ve her baktığı yerde kendi suretini görür. Çıldırarak üzereyken evine geldiğini fark eder. Ondan kurtulmanın tek yolu kendini öldürmektir. Silahı alır ve ateş ettiği anda hayalet yok olur. Artık huzura ermiştir. Uzun bir aradan sonra ilk kez aynaya bakar ve sol yanında kan görmüştür. Acı içerisinde vurulmuş olduğunu anlar. Yere yığılır ve ölür. Son sahnede ise Balduin'in mezarının başında siyah bir kuzgun ile Scapinelli daimi refakatçisi olarak görülür. Temel olarak ana fikir ortadadır: Kişi geçmişinden ve kendinden kurtulmaya çalıştığında bunun kaderine dönüştüğü gerçeğidir.

Esrarengiz bir olayın içine çeken bu film senaryosunda Balduin'in geçmiş günlerinin temsili olarak rakip eden Lyduschka karakteri her ne kadar pasif bir karakter gibi görünse de Balduin'le diyalog içerine girmemiş olmasına rağmen kilit karakterdir. Ürkütücü ve alaycı haliyle sevgililerin her özel anında onları ayırmak için ortaya çıkan eş benliğin Balduin'in sevgiyle olan ilişkisini temsil eder. Sessiz bir uyarı figürü olarak ortaya çıkan bu hayalet gölge psikolojik olarak abartılı olsa da insanın kendisiyle ilişkisine dair sorunlarının imgesel bir ifadesidir. Filmi değerlendirebilmek için etnografik, mitsel ve folklorik öğeler dikkate alınarak incelenmelidir. Yazınsal olarak motifler temel sorunların büyük ölçüde betimlenmesiyle oluşturulmalıdır (Gosalt, 1924).

Balduin'in, Scapinelli'nin isteği üzerine ruhunu satması yani şeytanla anlaşma yapması karakterin hayranlık uyandıran etkisini kırar ve yok eder. Scapinelli'nin aynadaki yansımaya hayranlık duyması, güzel gölgeyi izlemesi ve bundan haz duyması da gösteriş ve

gösterişle gelen felaketi simgeler niteliktedir. Margit ve Balduin'inkurduğu ilişki de ceza olarak mutlulukların elinden alınması olarak değerlendirilebilir. Delilik halinin ortaya çıkması cesaretin geçmişteki varlığına karşın bir tepkidir. Çoğu zaman cesaret hiç bir şeyden korkma hali gibi görünse de aslında korkuları olan kişilerin bu korkuların üzerine gitmesidir. Balduin'in sevdiği kızı kaybetme ihtimali ve fakirliğinden dolayı kendini kötü hissetmeyle gelen korkularının yarattığı kaygı onun tetikte olmasını gerektirse de Baldun'in zayıflığı daha ağır basmıştır.Korkunun kendisi bile korkutucuyken doğru kararlar verme mekanizmasını alt üst etmesi daha da korkutucudur.Çevredeki insanların ne tepki vereceği ve ne diyeceğinden korkmak bir sonraki adımımızı doğru atmamızı engeller. Kaybedecek çok şey olmasına rağmen ne pahasına olursa olsun devam etmek ve hayatını tehlikeye atmak büyük bir cesaret örneğidir. Balduin'in korkularıyla yüzleşerek kendi kişisel korkusuna karşı cesaret gösterememiştir. Mutluluğa erişmesinin ve hayatının tadını çıkarmasının tek olasılığı yaşam standartlarını kabullenip cesaretle yoluna devam etmesiydi. Kendi yansımasından korkması ve onunla yüzleşememesi, aynaya bakmaması da en büyük zayıflığıdır. Başarısızlığı zaten ölüm olarak görmesi de nihai sonunu hazırlamıştır. Ruhuna zincir vuran korkular özgürlüğünü elinden almış ve tutkularının kıymetini anlamasını sağlamıştır.

1.1.5. Alfred Adler'in Psikanalizi

Bireysel psikolojinin kurucusu olan Alfred Adler 1870'de Avusturya'da doğmuştur. Adler'in mesleğe ilk adımlarını attığı ve tıp fakültesini bitirdiği 1895 yılında Viyana'da çevresindeki hastalar üzerinde denemeler yaparak bireysel psikolojinin temellerini atmaya başlamıştır.Doktorluğa başladığı ilk yıllarda insanların sadece kendileriyle baş edemedikleri noktada hasta olduklarını saptamıştır.Bu da kişiyi çevresindeki insanlarla ve olup bitenlerle beraber değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur.Ancak Sigmund Freud ile tanışıp onun öğrencisi olduğunda bir süre sadece onun çalışmalarını yürütmüştür.Çocuk eğitime verdiği değerden dolayı açtığı çocuk rehberliği klinikleri bir süre sonra Freud'la yollarının ayrılmasına sebep olmuştur.Genel ahlak kurallarının öğretilmesi üzerine ağırlıklı olarak çalıştıkları bu klinikler faydalı olmaya başlayınca otuz klinik daha açmıştır.Daha sonra çalışmalarını birlikte yürüttüğü arkadaşlarına klinikleri devrederek 1926'da ABD'ye gitmiştir.Burada konuk profesör olarak çalıştıktan sonra bireylerin toplumdaki yerini araştırmış ve toplumda yararlı hale gelebilecekleri ortamlar yaratılması gerektiğini savunmuştur.Tam bu dönemde “ eksiklik duygusu ” kavramı üzerine yoğunlaşmış ve yeni bir psikoterapi yöntemi geliştirmiştir.

Bireysel psikolojinin ilk çıkış noktası hayatın gizemli yaratıcı gücünü keşfetme arzusudur.Bedenin ve ruhun birlik ve beraberlik içinde ilişkisini irdelemek bireyin yaşamdaki

karakterini anlamamızı sağlar.Fakat burada özellikle üzerinde durulması gereken nokta dıştan görünen eylem değil eylemi gerçekleştiren kişidir.Bireyin eylemle ilişkisi ve eyleme yön veren hareketler bütününe incelemek aynı zamanda yaşam amacını saptamaktır.Yaşamın gücü bireyin ruhunda gizlidir.Ruhun amacı soyut bir durumdan somut olarak bedene ve hareketlere döküldüğünde karşılaştıkları güçlüklerle karşı bir savaş başlar.Eğer ruhun bir amacı yoksa yaşam anlamını yitirir ve psikolojik hastalıklar başlar.

Ruh için gelişim göstermek, gelişim için çalışmak amaca uygun bir çizgi oluşturur.Bu çizgi yaşam amacı için en önemli unsurdur.Amaç her ne kadar hayali bir tasarım olsa da çocuğun ileride atacağı tüm adımların öncüsüdür.Amaç sadece geleceğe yönelik bir durumda olmayabilir.Örnek alınan bir kişiyi idol olarak görmekte bir amaçtır.Çocuğun anne ve babası gibi olmak istemesi ,onlar gibi davranmasını sağlar.Onların tüm karakteristik özelliklerini örnek alırlar.Bu durumda anne ve babanın davranışları çok önemlidir.Somit olandan yararlanabilecekleri gibi seçtikleri amaç doğrultusunda duygusal öğrenimler de elde edebilirler (Adler, 2016, s.14). Bireysel psikolojinin katılımı bir ilgisi yoktur. Çünkü daha çok çocuğun idealleri ve kendi ideallerini saptarken içine düştüğü temel nitelikteki yargılarıdır. Adler'e göre katılım elbette ki fiziksel özellikler ve organik kusurlar için geçerlidir. Fakat çocuğun yaşadığı ortamla da ilgili olarak davranışlarında katılımın yerinden çok fazla söz edemeyiz. Hatalı beslenme ve çocuğun eğitimindeki eksiklikler bireysel psikolojiyi daha çok etkilemektedir.

Bedensel olarak bir engelle dünyaya gelmiş olan bireyler üzerinde de Adler'in çalışmaları vardır. Bu çalışmalar "toplumsal duygusallık" olarak adlandırmışlardır. Söz konusu tutum hayatta başarılı olabilecek , kendinden emin,dünyayı seven bireylerin bedensel engeline karşın üstün yönlerini keşfetmek üzerine kurulmuştur.Bu bireyler duygusal yapı olarak hayata karşı çok daha güçlü kişilerdir.Çünkü yaşamın sorunlarına daha erken hazırlanmış olurlar .Onların sosyal davranışlara hazırlamak ve yaşamın gerekliliklerini yerine getirmelerinde yardımcı olmak doğru kişilik oluşumunu sağlar.Çocukluk evrelerinde kabullenme sürecini çok da sağlıklı geçirmeyen bireylerde saldırganlık yetersizlik duygusundan kaynaklansa da sevgiyi yeterli alamamaları da en büyük nedendir.

Bedensel olarak sağlıklı bir bireyinde yaşamı boyunca seçim ve yönelimleriyle hatalı bir tutum edinmeleri mümkündür. Başarısızlık duygusu hayatın zorlukları karşısında direnci gücünü yok eder.Bu da sonuçları kötü olabilecek davranışlara iter.Olumsuz davranışlara itilen bu kişileri doğru yola yönlendirmek toplumun görevidir.Toplumun yapması gereken kişilerde toplumsal duygusallığın farkındalığını sağlamaktır.Eğer toplumsal duygusallık eksikse suç

meylli olmaları,akıl hastası olmaları,alkolik ve bağımlı olmaları kaçınılmazdır.Buradan çıkaracağımız sonuç ise bireysel psikolojinin aslında toplumsal psikolojiyle iç içe olduğudur.

Çocuk gelişiminde önemli unsurlardan biri de sağduyu eksikliğidir. Hayatta karşılaşılabilecek her durumda kendilerine sorduklara doğru yanıt vermede aşağılık duygusuna kapılmadan zekalarını kullanmaları kişisel tutumlarını belirler.Örneğin takıntılı bir bireyin obsesyonlarını aşabilmesi için sağduyuya ihtiyacı vardır.Sürekli hareketlerini sayılarla kontrol eden bir hastayı ele alacak olursak bunun mantıksız bir şey olduğunu bilerek bu hareketlerine devam etmesi sağduyudan yoksun olduğunu göstermektedir.

Bireysel psikolojide değinilmesi gereken bir diğer konu ise kişinin çocukluk döneminde anne ve babasının etkisidir.Çocuğun fazlaca baskı altında tutulması,cezalendirme yöntemiyle eğitilmesi,ilgisiz ve sevgisiz kalması ,ilgi duyduğu alanlardan uzaklaştırılması veya yeteneklerinin farkına varılamaması ,şiddete maruz kalması ,şımartılması gibi bir çok olumsuzluk ileride karakterinin yaşamsal amacına uygun olmadan gelişmesine sebep olur.Annenin olumsuz davranışlarıyla yetiştirilen bir erkek çocuğunun kadınlara karşı ilgisiz olması (ya da hayatına alamaması) aynı şekilde babanın olumsuz davranışlarına maruz kalan bir kız çocuğunun erkekleri dışlayan bir yaşam kurması son derece normaldir.Çekingenlik duygusuna kapılacakları gibi cinsel yönden sapkın davranışlar sergilemeleri de oldukça normaldir. Bunlar kalıtsal niteliklerden uzaktır,daha çok çocuğun çevresindeki olumsuz koşullardan kaynaklanmaktadır.

Anne ve babanın çocuğa deneyimlerini aktarması çok önemlidir.Fakat bir çok ebeveyn yaşadıklarından ders çıkarmadığı için tecrübelerinin sonuçlarından habersizdir ya da itiraflarda bulunmaya kendilerini hazır hissetmezler.Çocuklara verilen cezalar yerine onlara yapmaması gerektikleri davranışları ve eğer yapmaya devam ederlerse nasıl sonuçlar doğurabileceğini anlatmak en doğru olandır.Çünkü nedenini bilmeyen bir çocuk için ceza sadece onun daha korkak ya da daha öfkeli ve sinsi olmasına sebep olur.

Aynı ailede,aynı kültürde büyümüş çocuklar bile birbirinden oldukça farklı karakterlere sahiptirler.Koşullar genel olarak aynı olsa da ,anne ve babanın tutumu da aynı olsa doğum sırası oldukça önemlidir.İlk çocuk olmak ya da son çocuk bireysel psikolojiyi derinden etkilemektedir.İlk çocuk henüz dünyaya geldiğinde tek çocuktur ve ailenin beklenen gözde çocuğudur.Ebeveynler ilk deneyimlerini ve ilk heyecanlarını bu çocukla yaşarlar.

Kompleks deneyiminin aşırı ölçüde aşağılık duygusu ve üstünlük çabasına dönüştüğü noktada iki aykırı eğilimin çatışmasından dolayı asla son bulmayan bir çelişkiye dönüşür.Yaşanılan durumun kompleks dediğimiz doğal bir şeye dönüşmesi eksikliği hissedilir bir ruh boşluğu oluşturur.Nevrozlu insanlarda gözlemlediğimiz bu duygunun aşırı dozu

kişilerin hayatlarını etkileyecek şekilde belirtilere neden olabilir. Aşırı uykusuzluk ,korku ve endişe gibi belirtiler depresif bir insana dönüşmelerine sebep olabilir. Korkular içerisinde yaşamlarını sürdüren bu kişiler depresyon ve ruhsal bozukluk içerisinde aile bireyleriyle ilişkilerin dengesizliğine sebep olur. Aşağılık kompleksi çok güçlü bir duygudur. Güçsüz ve çaresiz hissettiklerinde bu kişilerin yapamayacağı şey yoktur. Sağlıklı kişilere söz geçirerek istediklerini yaptırabilirler. Dışarıdan güçlü gibi görünen fakat etrafındaki insanlara kötülük yaparak güçlü kalanlar genellikle aşağılık kompleksinden dolayı kavgacı ve saldırgan hale gelebilirler. Bu insanlar palavralar savurup ,övünüp dururlar başkalarından üstün olmak için olumsuz sonuçlar doğurabilecek davranışlar sergilerler .Bunların sonucu olarak oluşan nevrozlar toplumsal sorunlara ve çözülmemeyecek bir şekilde toplumsallık duygusundan yoksunluğa sebebiyet verebilir (Adler, 2016, s.48).

Bireysel psikoloji bilinç ve bilinç dışının bir bütünüdür. Yarı bilinçli yarı bilinçsiz yani düş dünyamız bize uyanıklık durumundaki yaşantımızla ilgili bilgiler verir. Bir çok psikanalizci düşleri sürekli yeni bakış açılarıyla ele alırlar. Bu da üzerinde durulacak önemli bir konu olduğunu düşünmemizi sağlar. Ruhsal dışavurumlarla ortaya çıkan kişiliğin diğer parçalarla aynı bakış açısından çıktığını bilmekteyiz. Uyanıklık durumu yaşamımızın üstünlük amacını ortaya koyarken, düş yaşam üslubunun bir parçasıdır. Bir kişinin yaşam amacından kaçarak gördüğü düşler daha çok geleceği hakkındaki görüşlerini açığa çıkarır. Önemli bir olay öncesi görülen düş olayın sonucuyla ilgilidir. Genellikle öğrencilik yıllarında girilecek olan sınavın sonucuyla ilgili düşler görülür. “Sınavdan geçildi mi, kalındı mı?” .Bu sorunun cevabı öğrencinin çalışıp çalışmadığı ve sınava hazır olup olunmadığıyla ilgili bilgi verir. Dolayısıyla buradan sınav sonucunu tahmin etmek de çok zor değildir. Bu düşler sadece görülen rüyalarla sınırlandırılmamalıdır. Hastaların bir çoğu rüyalarını hatırlayamaz. Fakat uyanıklık halinde görülen düşler de kişinin yaşam üslubundan farklı değildir. Hayal gücü yaşam üslubunun dışı vurumudur. Bir çok insanın gerçeklikten uzak hayal dünyasında yaşadığı düşünülürse hareketlerine ve duygularına bu şekilde yön vermesi olağandır. Düşlerin mantığını kavramak ve duygusal dışavurumla kavrayabilmek bazen mümkün olmamaktadır. Düş insanın yaratıcı gücünün aynasıdır. Dikkate alınması gereken bir nokta da yaratıcı gücün ortaya koyduğu sonuçlardır. Genellikle ölüm düşüncesinin düşlere egemen olduğu görüşüne hakim olan Freud ruhsal yaşamın birlik bütünüyle düş yaşamının özel duygusal karakterini dikkate alınması gerektiğini savunmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. FREUD'UN PSİKANALİZ YÖNTEMİ DOĞRULTUSUNDA LADY MACBETH OYUN KİŞİSİNİN ÇÖZÜMLENMESİ

2.1.1. Oedipal Evre ve Kadınlık

Psikanalizin kurucusu Freud'un ortaya koyduğu bu dönem adını Sofokles'in eseri Oiedepus 'tan alır. Bir kehanet üzerine oğlunun kendisini öldüreceğine inanan kral oğlunu ölüme terk eder. Fakat oğlu ölmez ve yıllar sonra büyüyünce tanımadığı babasını öldürür. Öz annesiyle evlenir ve yıllar sonra acı gerçeği öğrenip gözlerini kör eder. Freud bundan esinlenerek çalışmasının ismini Oiedepus kompleksi koymuştur.

Çocuğun iki –üç yaşlarına gelmesiyle oedipal evre başlamış olur. Bu dönem biyolojik ve zihinsel yapı bağlamında çocuğun gelişimini sürdürdüğü cinsel kimlik evresidir. Bu döneme kadar çocuk yakın çevresi ve anne –babasıyla çok ilişkili değildir. İlişki tam olarak kendisi ve nesnel dünyayla sınırlıdır. İşte tam bu evrede cinsel kimlik devreye girerek çocuğun zihnindeki cinsel ayrım farkında lığı gelişmeye başlar. Annenin göğüslerinin olduğu, sakallarının olmadığı, annenin penisinin olmadığı fakat babanın bir penisinin olduğunu fark etmesiyle cinsel kimlik diye bir şeyden habersiz olan ve herkesi aynı olarak değerlendiren zihninin karışmasıyla çocuk bir cinsel kimliğe girmek durumunda hisseder. Bu dönemde çocuk bedenini anlamaya çalışır. Kız çocuk fiziksel özelliklerinin ve davranışlarının anneye benzediğini, erkek çocuk ise babaya benzediğini fark eder. Bu evre çocuğun birçok soru sormasıyla ve merakıyla şekillenir.”Ben nasıl doğdum?”,”Anemin karnına nasıl kondum?”,”Annemin pipisi var mı?”,”Arkadaşımın pipisi neden yok?” gibi sorularla farklı cinsiyetlerin olduğunu anlamaya çalışır. Çocuğun bu evreyi sağlıklı geçirmesi ve kendine uygun olan bir cinsel kimlik edinebilmesi için süper egosunu dizginlemeyi başarmış olması gerekir. Yaşadığı cinsel çatışmayı baskılardan uzak ve özgürce değerlendirmesi en doğru olanıdır.

Erkek çocuk ve kız çocuğun fallik dönemi birbirinden farklıdır. Erkek çocuk babaya özenerek babası gibi davranmaya çalışır. Babanın tüm davranış ve yaklaşımlarını zihin süzgecinden geçirerek bir sonuca varır. Bu sonuç doğrultusunda babayı taklit ederek yeni bir karakter oluşturur. Bu karakter sonucu olarak erkek kocayı, kadın eşi temsil eder. Fakat erkek çocuk anneye bağ kurmak istediği için babayı ortadan kaldırmak ister. Freud'a göre de anneye sahip olmak isteyen çocuk babanın varlığını kabul edemez ve idden kaynaklanan bu çatışmayı anne –baba kontrol altında tutmalıdır. Toplumsal bir yasak olan ensest ilişkinin temelinde de bu kontrolsüzlük ve kabul edememezlik yatmaktadır. Çocukların genel olarak

babanın kıyafetlerini giyerek onun fiziksel görünümüne benzemeye çalışması ve babanın oturması, yürümesi, yemek yiyişi, sevdiği şeyleri sevip sevmediklerini reddetmesi, onun gibi konuşmaya çalışması süper egonun baskısıyla ortaya çıkmaktadır. Anne tarafından babaya gösterilen ilgi gösterilmediğinde, çocuğa davranışların reddedilme olarak algılandığı durumlarda sağlıklı bir gelişmeden söz etmek mümkün değildir. Baba ile rekabet etme duygusunun en üst seviyeye ulaştığı noktada güç ve iktidarı temsil eden babanın doğru örnek olabilmesi çok önemlidir. Anne her zaman sevgi, haz, ilgi ve mutluluğun simgesi olarak çocuğun gözünde ulaşılmaz ve kutsaldır. Haz duyulan bu sevgi bağının ortadan kalkması durumunda patolojik sonuçlar görmek mümkündür.

Kız çocuk için fallik dönem zihinsel yapının gelişimiyle kendi varlık pozisyonunu bulmaya çalışır. Elektra kompleksinin var olduğu kız çocuk penis sahibi olmayı arzuladığı için bir erkekten bebek sahibi olarak dolaylı yoldan penise ulaşmayı amaçlar. O döneme kadar da babanın penisine hayranlık duyar ve onu yakınında tutmak ister. Babaya tutkuyla bağlanarak onundan kopmayı göze alamaz. Fakat bu durum bazı kız çocuklarında değişiklik göstererek tam zıt bir psikolojiyle yaklaşımlarına sebep olabilir. Penis sahibi olan babaya ve onun gücüne haset duyma, kıskançlık güdüsüyle ondan nefret etme gibi duygular oluşabilir. Bu durum psikanalitik kuramın temelinden olan Elektra kompleksinin yeterli olmadığını, çürütülebilecek bir düşünce olduğunu ortaya koymaktadır. İnsanın doğasında olan güçlü olma ve iktidarı elde tutma isteği temel bir dürtüdür. Bunun ortadan kalkmasıyla kız çocuk fiziksel farklılığının imkân vermediğini ve bunun mümkün olmadığını fark ederek başka yollar aramaya koyulur. Genellikle gelişen kız çocuğu kadın olduğunda erkeği kontrol altında tutarak onun fiziksel gücünü kullanma yoluna gider. Lady Macbeth bu konuda verilebilecek en güzel örnektir. Kadın olarak sahip olamadığı gücü Macbeth'in mevkisinden elde etmeye çalışmayı amaçlamış ve o iktidara ulaşması için Onu kullanmıştır. Bazı kız çocuklarında penisinin koparılmış olma olasılığına inanması nedeniyle içten içe büyüyen öfkeler yetişkin evresinde şiddetli şekilde ortaya çıkmaktadır. Büyüyen kompleksler zinciri olarak adlandırabileceğimiz bu durum Lady Macbeth'in öfke ve acımasızlığını açıklamamızı sağlamaktadır.

Freud, nevrozların oluşum sürecini çocuğun anne ve babasıyla geçirdiği döneme bağlı olarak sağlıklı yaşamaların etkilerine bağlamıştır. Buna göre Lady Macbeth'in babasına yönelik olarak özel bir duyarlık geliştirdiğini söyleyebiliriz. Aynı zamanda cinsel bir rekabet dönemi olan bu evrede anneye duyduğu düşmanlık hissi Lady Macbeth'in iç güdüsel olarak çocuklarına karşı sevgi ve şefkatten yoksun davranmasına sebep olmuş olabilir.

MACBETH:

“Sen yalnız erkek çocuğu doğur!

Yalnız erkek hamuru yoğurmalı

Bu amansız gücün senin .”

.....

MACBETH:

“Ben kral babası olmayacağıma göre

Tacı da asayı da çekip alacaklar demektir benden.

Demek Banquo 'nun soyu için kana buladım elimi,

Onun oğulları için öldürdüm iyi yürekli Duncan 'ı

Onlar için vicdan azaplarına boğdum rahat uykularımı.” (Shakespeare, 1606, s.32)

Bu repliklerden anladığımıza göre Lady Macbeth kız çocuğu annesidir. Annenin kız çocuğunu penisten yoksun bırakmış olması ve penisin aslında eskiden kendilerinde var olduğu fakat sonradan ellerinden alındığı düşüncesi anne ve kız çocuk arasında gizli bir düşmanlığı barındırmaktadır. Bu nedenle anneyle ciddi sorunlar yaşar. Lady Macbeth annesiyle yaşadığı bu süreci kendi annelik sürecinde de yaşamış ve erkek annesi olup saygıyı ve önemsenmeyi hak edecekken kız çocuk doğurarak elindeki gücünü tamamen yitirmiştir. Hayatta bir çocuk için en değerli varlık annesi ve bir anne için çocuktur. Bu kadar güçlü bir bağ varken bile hissedilebilen öfke ve düşmanlığı düşünecek olursak kan bağının olmadığı kişilere karşı duyulan kötümser hisleri çok da olağan dışı göremeyiz. Kız çocuk annelerine toplumsal davranış ve yaklaşımlar da farklıdır. Ruhsal yapılarını bozacak derecede baskı altında tutularak “sen kız çocuğu annesisin, kızına örnek olmalısın, hata yapmamalısın, daha dikkatli olmalısın ” şeklinde söylemlerle kız çocuk annelerini duygusal olarak katılaştırmaya, sosyalleşme adına gittikçe yoksunluk yaşamaya ve hatta aşırı sinirli davranışlar sergilemeye itebilir. Oysa kız çocuk içsel olarak tehdit edici bir unsurdur. Lady Macbeth'in psikiyatrik bir yatkınlığı da var olduğu düşünülürse bu katılık şiddet içeren öfke patlamalarına, düşmanlık hissine sebep olabilir.

Lady Macbeth kraliyet ailesinden gelmektedir.Bu sebeple babası sadece çekirdek aile için önemli değil ,tüm soy için önemli bir kişidir.Bu yüzden Lady Macbeth'in annesinin, kocasına olan sevgi bağı sadece bir eş olarak değil aynı zamanda mevkisinden dolayıdır.Bu gibi durumlarda anne-kız çatışması daha ileri derecededir.Anne rakip olarak gördüğü kızıyla derinden ve samimi bir şekilde ilgilenemez.Fakat babası durumun farkına varıp Lady Macbeth'e yani dışlanan kızına aşırı duyarlı davranmış olacak ki Lady Macbeth babasına olan bağlılığını sürdürmüş ve bu yüzden kralı öldürmeye eli varmamıştır.(Cebeci, 2004, s.342-349)

LADY MACBETH:

“Eyvah! Uyandılar korkarım iş bozuldu.

İşlenmesi değil yarım kalması kötü bu cinayetin.

Dur,bir ses var! Hançerlerini hazır etmiştim,

Bulamamış olamaz.

Kendim bitirirdim işini,

Uyurken babama benzetmeseydim....” (Shakespeare, 1606, s.47-48)

Lady Macbeth çatışma yaşasa da annesini seviyordur. Annesinin sevgi hissinden emin olmuş ve bu sevgiye ihtiyaç duymuştur. Annesi kızıyla eş arasında mesafe koymaya devam etse de çatışmayı ‘anne’ ve ‘yetişkin’ olarak yürütmüş ve kızıyla ilişkisinde sıcaklık hissini kaybetmemiştir. Baba ise anne ve kızı arasındaki çatışmada hem kızını tamamen görmezden gelmemiş,hem de kızının annesini değersizleştiren yakın akraba gibi etmenleri desteklememiştir.

Oedipal evrede kızın babasıyla kurduğu ilişki, onun karşı cinsle olan, eşiyle, arkadaşlarıyla ve akraba ilişkileriyle kuracağı ilişkiyi de belirler.Kız çocuk erkeklerin dünyasını babayla beraber öğrenir.Baba sayesinde ileri de erkekler ile ilgili yapacağı genellemelerin bilgisine ulaşır.Henüz anne karnındayken bile babanın sesini ayırt edebilir ve anne karnına dokunuşlarını hissederek diğer insanlardan farkını algılayabilir. Tıpkı anne gibi baba da çocuğun psikoseksüel ve psikososyal hayatını etkileyerek zihinsel gelişiminde rol oynar.Bu yüzden oedipal evrede babanın davranışları çok önemlidir.Baba katı,otoriter ve korku uyandıran biriye kız çocuk içine kapanarak kendini ifade edemeyen utangaç birine dönüşecektir.Eğer baba sürekli eleştirel bir tutum içindeyse ve çocuğa hiçbir şekilde hata yapma şansı vermiyorsa çocuğun hayatta kendini bulmasına engel olacaktır.Bu kısıtlayıcı tavır sonucunda çocuğun zihinsel gelişimi onarılamayacak şekilde hasar alır.Zeka yüksekliği

babanın davranışlarıyla doğru orantılıdır.Çok yumuşak davranan bir baba ya da çok katı davranan bir baba aynı oranda sorunludur.Çünkü her çocuk sınırlara ihtiyaç duyar ve idealize ettiği babayı davranışlarıyla değerlendirir.Kız çocuk yakınındaki ilk erkek olan babasına aşık olur.Çünkü gözünü açar açmaz onu görmüştür.Bu yüzden genellikle kızlar babalarına benzeyen eş seçimlerinde bulunurlar. Lady Macbeth de babasıyla benzer özellikler taşıyan eşi Macbeth'in evlilik sonrası, aslında onun görüldüğü kadar güçlü olmadığını fark etmesiyle evlilik ilişkileri zedelenmeye başlamıştır. Muhakkak ki ailesinde gördüğü taht kavgaları,ölümler,cinayetler onun için normal kabul edilirken eşi Macbeth'in yüreğinin hırslarla dolu olmayışı onu hayal kırıklığına uğratmıştır.(Marty, 2001, s.28)

LADY MACBETH:

“Glamis beyi dediler oldun;

Cawdor beyi dediler, oldun;

Öbür dediklern de olursun...

Ama tabiatına güvenim yok;

Fazla insan sütü emmişsin,

En kestirme yoldan gidecek yürek yok sende .

Yükselmek istemesine istiyorsun ;

İçinde hırs yok değil;

Taş gibi bir yüreğinde olmalı yanında,o yok sende.

Can attığın şeyi namusunla ,suya sabuna dokunmadan

Elde etmek istiyorsun.Hem dalavere yapmayacaksın

Hem de hakkın olmayan tahta oturacaksın!” (Shakespeare, 1606, s.41-

42)

Babalarıyla ilişkilerinde çoğu zaman şefkat bulamayan kızlar evlilikte eşlerinden bu ilgi ve şefkati bulabilme ümidi taşırlar.Bazı durumlarda ise annenin öfkeli,silik,aksi ve çaresiz tutumları da kız çocuğunun babayı idealize etmesine sebep olur.Kız çocuk zayıf bulduğu anneye özdeşleşmek yerine gücü ve otoriteyi temsil eden babayla özdeşleşir.Babasıyla iyi ilişkiler kurmuş kız çocuklarının ilerde özgüveni yüksek kendini ifade edebilen yetişkinler

oldukları görülmüştür. Lady Macbeth babasıyla iyi ilişki kurmuş olacak ki güçlü, ne istediğini bilen ve otoriteyi elinde tutmak isteyen bir birey olmuştur. Lady Macbeth yapabileceklerinin sınırının ötesine geçmeye çalışmaktadır. Babayla sağlıklı ilişki yürüten kızların hayata karşı pozitif bakmalarının yanı sıra liderlik vasıflarının da oldukça yüksektir. Lady Macbeth 'in de liderlik vasfı oldukça yüksektir. Fakat bu ilişki ilerleyen dönemlerde zedelenirse bu kişilerin ruh sağlıklarında bozulmalar görülebilir. Lady Macbeth evlendikten sonra babasının yerine koyduğu eşi Macbeth ile ilişkisi bozulunca ruh sağlığının hassaslaştığını görmek mümkündür. Lady Macbeth'de ortaya çıkan bir çok semptomu bu şekilde açıklayabiliriz.

Oedipal evrenin en önemli unsurlardan biri de kardeşlik ilişkileridir. Bu evrede çocukların dünyasını etkileyen en önemli insanlar onlara bakan yetişkinler olmasına rağmen, çocukluk döneminde kardeşleri ve oyun arkadaşlarıyla olan ilişkileri de çok önemli olmaktadır. Kardeşlik bağı, bir çok insan için yaşamları boyunca kurdukları en uzun süreli ilişkidir. Dolayısıyla bazı kardeşler çok iyi anlaşırken bazıları birbirlerine düşmanca davranmaktadır. Aynı ailede büyümelerine rağmen ,aynı geni, kültürü ve aile içi aynı eğitimi almalarına rağmen birbirinden oldukça farklı kardeşler görmekteyiz. Kardeş ilişkilerinin önemini ve kişiye olan etkisini anlamak için öncelikle kardeşlik ilişkilerinin doğasına ve etkileşimin nasıl olduğuna bakmak gerekmektedir. Aile içi ilişki kadar etkili olması gerçeğinin yanında kardeşlik ilişkilerini nitelikleri bakımından ebeveyn-çocuk-arkadaş ilişkilerinden farklı kılan bazı özellikler vardır. Bunlar:

1.Çocuğun ebeveynleriyle olan yaş yakınlığı göz önüne alınırsa kardeşle geçirilen süre çok daha fazladır.

2.Kardeşlik ilişkisi ebeveyn-çocuk ilişkiğine göre daha az bağlayıcı, daha isteye bağlı ve daha eşitlikçidir.

3.Kardeşlik ilişkisi duygusal belirsizliği bakımından da farklıdır. Sevgiden nefrete kadar değişebilen bir çok duygu şekli barındırır.

4. Kardeşlik ilişkisi arkadaşlık ilişkisinden önce başladığı için sosyalleşmek için bir ortam hazırlar. Gelecekte kuracağı ilişkiler için bir model oluşturur. (Özgü-Yılmaz, 2013, s.44-45)

Kardeşlik ilişkileri üzerine araştırmalar yapan bir çok bilim adamının en çok ilgilendiği konu "doğum sırası"dır. Bu konu ilişkilerin niteliği ve bu ilişkinin gelişim ve kişilik üzerinde bıraktığı etkileri bakımından çok önemlidir. Doğum sırası ile ilişkilerin değişiklik gösterdiğini savunan araştırmacıların ebeveyn-çocuk arasındaki davranışların

farklılaştığını gözlemlemişlerdir. Çocuklar aileye yeni birinin katılmasına yani bir kardeşin gelmesine çeşitli şekilde tepki gösterirler. Kimi parmak emme hareketiyle ,kimi alt ıslatarak kimi de bebek gibi konuşarak anne ve babanın dikkatini çekmeye çalışırlar.Bazıları da içine kapanarak konuşmamayı ya da oynamamayı yeğler. En büyük çocuk yeni bir çocuk gelinceye kadar gözde olandır.Anne ve babasının sevgisini paylaşmaz.Oysa yeni çocuk ilgi ve dikkati çekmektedir.Genellikle oedipal evreye denk gelen bu dönem çocukta çeşitli travmalara sebep olur.İlk doğan çocuğa ,yeni gelen çocuktan önce davranışlar farklıyken artık daha fazla sorumluluk yüklenir,daha fazla başarı beklenir ve ikinci çocukla kıyaslanır. Lady Macbeth'in yaşam şekli ve davranışları göz önüne alındığında ailenin ilk çocuğu olduğunu anlayabiliriz. Bu yüzden başarılı olmaya önem vermesi ve başarısızlık karşısında tahammülü olmaması ,üzerine yüklenen sorumluluk duygusundan kaynaklanmaktadır. Macbeth'in elde edeceği gücün sorumluluğunu alarak onu yönlendirmeye çalışması ailesinin etkisiyle oluşmuş alışılmış duygu durumudur. Lady Macbeth farkında olmadan her davranışında, zamanında yeteri kadar hissedemediği değerli olma duygusunu kendine hissettirmeye çalışmaktadır.

Kardeşler arası yaş farkı oedipal evre için çok önemlidir.Kardeşler arasındaki etkileşim ve ailelerin farklı tutumlarıyla yaş farkının etkileri değişiklik göstermektedir.Kısa süreyle dünyaya gelmiş bir çok kardeşin ilişkisinde çokça kavga,çatışma ,kıskançlık krizleri,saldırgan davranışların uzun süre arayla dünyaya gelmiş bir çok kardeşin ilişkilerinde olduğundan çok daha fazla görülmüştür.Kardeşlerin ilişkilerinde yaygın olarak görülen kıskançlık temalı davranışların görülmesinin sebebi yeteneklerindeki benzerlik,yeterlilik,anne duyarlılığının azalması,aynı sosyal çevreyi paylaşmak olduğu belirlenmiştir.Buradan yola çıkacak olursak Lady Macbeth'in kardeşi ya da kardeşleriyle yaş farkının çok olmadığını tespit edebiliriz.Çünkü Lady Macbeth kıskançlık duygusu oldukça gelişmiş bir kişiliğe sahiptir.İnsanın sahip olduğu sevgiyi,ilgiyi,saygınlığı başka biriyle paylaşma endişesi ,kaybetme korkusu ya da başka bir insanda var olan şeylere sahip olma isteği kaotik bir ruh halidir.Lady Macbeth kıskançlık yaşarken mutsuzluk, öfke, yetersizlik, yalnızlık, güvensizlik, çaresizlik, duygularını da beraber yaşamaktadır.Çocukluktan beri yaşanan bu duyguların ilk çıkış noktası yeni bir kardeşin hayatına katılmış olmasıdır.Anne-babanın sevgisini paylaşamayan Lady Macbeth ilerleyen yaşlarında bulunduğu konumu paylaşamayan biri haline dönüşmüştür.Bu duygu doğuştan olduğu gibi sonradan sonradan elde edilen değişen ve dönüşen bir duygu da olabilir.Diğer duygular gibi insanın doğasında var olan bu duygu insanın kendi egosunu dolaylı ya da dolaysız olarak tatmin etmesiyle büyümektedir.Lady Macbeth sahip oldukları ve sahip olmak istedikleri ile kendini daha güçlü ve değerli hissetmeye başlamıştır.Tabii ki bu duygular Lady Macbeth'in etrafındaki kişilerce de

şekillenmiştir.Bu anlamda en yakını olanı Macbeth zayıf kişiliğe sahip bir kişilikken Lady Macbeth zıt bir ruh yapısı özelliğine sahiptir. (Özgü-Yılmaz, 2013, s.48-51)

Elbette ki oedipal evreyi en çok etkileyen şeylerden biri kardeşlerin cinsiyetleridir. Kız ya da erkek kardeşe sahip olmak, kardeşlerin gelişim süreci açısından çok önemlidir.Kız kardeşin varlığı ,erkek kardeşe karşı cinsten biriyle kolay iletişim kurmayı sağlar.Bir bakıma ön deneyim etkisi yaratır.Bu sebeple kız kardeşi olan erkeklerin bir çoğu karşı cinsle olan ilişkilerinde daha başarılı ,etkileyicidir.Çünkü kardeşlerinin etkisiyle dolaylı bir şekilde empati kurabilirler.Aynı cinsiyetteki arkadaşlarıyla kurdukları ilişkilerde kendilerini daha iyi ifade ettikleri ve daha rahat oldukları belirlenmiştir.Bu durum kızlar içinse biraz farklıdır.

Erkek kardeşi olan kızlar aynı cinsiyetten arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde daha kontrollü oldukları ve bir takım kontrol stratejileri kullandıkları bulunmuştur. (Özgü-Yılmaz, 2013, s.56)

Lady Macbeth karakterine baktığımızda bir erkek kardeşe sahip olduğunu düşünebilirizÇünkü Lady Macbeth eşi Macbeth ile olan ilişkisinde onu kontrol ederek bazı stratejiler uygulamaktadır.Bunu yapabilmesi için de erkekleri çok iyi tanıyor olması gerekmektedir.Ancak bir erkeği gözlemleyerek büyüyen bir kişilik bu kontrolleri sağlayabilir.Kendi temel kişilik özelliklerini gözden kaçırarak dengeli ve uzun ömürlü ilişki kurma hedefine ulaşmak asıl amacıdır.Bu yüzden bu karakteri çözümlerken dikkate alınması gereken şeylerden biri de “mantık ve fikirlerine” bağlı yaşadığıdır..Erkek ve kadınların nasıl davranması gerektiğine dair yaşadığı toplumdaki kurallar bütününden çıkmayarak bir davranış modelini benimsese de asıl doğasını maskeleyerek daha maskülen tavırlar takınır.Bilinçdışı bir çaba ile bulunduğu konumu korumak amacıyla duygularını hissetmeme yeteneğini kullanır.İnsanları daha uzağında tutma eğilimiyle asıl içinde var olan duygularını kesinlikle eşi Macbeth ‘e açmaz ve her zaman kontrolü elinde tutar.

Lady Macbeth’i incelerken Freud’un feminist yorumu bağlamında irdelemek en doğru yaklaşım olacaktır. Kadınların toplum üzerindeki konumunu anlamak için yaşadığımız dönemin kadına ayrılmış toplumsal rollerini sorgulamak gerekir. Psikanalizin içgüdülerini benimsemek ve güdülerin amacını anlamak için değişik disiplinleri araştırmak yardımcı olacaktır.

Gayle Rubin'in çalışmalarında kadınla erkeğin birbirine hayvanlar, doğa ve nesnelere göre daha yakın olduğunu, hatta hemcinsleriyle iletişim olarak daha çok bağ ve empati kurabilmelerine rağmen "erkek-kadın" arasındaki çekim çok farklıdır. Her ne kadar toplumlar içerisinde kadınlar ve erkekler arasında sosyokültürel farklılıklar göze batsa da bu fark tam olarak böyle olmayabilir. Aralarındaki bu fark cinsel çekimin temelini oluştursa da önemli olan bizim düşündüğümüz ya da hissettiğimiz değil farkın doğasıdır. Psikolojik ve sosyolojik yaklaşımların arasında farklar olduğu gibi oedipal mecazla başlayıp kültürel bakımdan kabul görmüş farklılıkları dile getirmeye başladığımız zaman farkın sosyal fikrini oluşturabiliriz. Rubin'in kadınlarla erkekler arasında fazlaca psikolojik farkın olmadığı ve bunun gerçeğe ulaşmamız en yakın nokta olduğu tezi bizi farklı görüşleri geliştirmeye itmektedir.

Louise Eichenbaum ve Susie Orbach tarafından geliştirilen çalışmalar inandırıcı alternatif kuramlar sunmaktadır. Benlik büyümesiyle ilgili olarak bir çok sosyolojik anlatım psikanalitik konum açısından önemlidir. Kadının penisinin olmaması onu altı konuma iter ve toplumun ataerkil değerinin egemen olmasına neden olur. Fakat annelik deneyimiyle birlikte, özellikle erkek çocuk dünyaya getirmeleriyle oluşan değişiklik oedipal evredeki ilişki çarpıklıklarına neden olabilir.

Anne ve kız çocuk arasındaki ilişki Lady Macbeth'in kadınlık sürecini değerlendirirken özellikle üzerinde durulması gereken bir noktadır. Freud'a göre anne küçük özdeşleşir ve onu kendisinin bir parçası olarak görür. Annenin erkek çocuğuyla olan bağından farklı olarak küçük kızın anneden ayrılması zordur. Erkek çocuğun bireysel olarak gelişmesi ve kendini var etmesi kız çocuktan daha çabuk oluşmaktadır. Bu süreç kız çocuk için daha yavaştır. Anne kız çocuk karşısında kendi ihtiyaç ve gereksinimlerini hatırlar ve bebeğe kendi gereksinimlerini bastırmayı öğretir. Anne kız ilişkisi dönem dönem değişebilir. Bazen aşırı yakın, biri diğerkinin parçasıymış gibi hissederken bazen de aralarında bir duvar varmışçasına uzaklaşabilirler (Craib,2011, s.175).

Erişkin kadın, kendisi ve kendi gereksinimleriyle ilgili fazlaca kesin olmayan bir duyguyla, her zaman empati deneyimine doğru yönelerek ve başkalarının gereksinimlerine karşı onlar sanki kendilerininmiş gibi davranarak, başkalarını tatmin etmeye yoluyla kendisini tatmin ederek erişkin erkeğin bütünleyicisi olur. Bu erkeklerin egemenliğini açıklar. Erkeklerin birincil bakıcıları kadının anneliğidir (Craib, 2011, s.241).

Annelik kavramını Lady Macbeth'in ağzından şu şekilde duyarız:

"...Ben çocuk büyüttüm, bilirim nedir tadı

Sütümü emen bir yavrunun. Öyleyken,

Mememi çeker alırdım dişsiz damaklarından,

Beynini ezerdim kendi yavrumun,

Senin ettiğin yemini etmiş olsaydım...” (Shakespeare, 1606,s.47).

Buradan Lady Macbeth’in annelik güdülerinden sıyrılıp, kadının iğdiş kompleksini ortaya koyarak penise imrenme kavramını ortaya çıkardığını düşünebiliriz. Küçük erkek çocuk kadını elde edene dek annesine olan tutkusunu ve arzusunu ertelemek zorunda kalır. İlerleyen zamanlarda Freud için önemli unsurlardan biri olan cinsel arzusunun yer değiştirmesi gerçekleşir. Çocuk sevgi nesnesini değiştirmek ya da anneden vazgeçmek zorunda kalır. Kız çocuk için ise bu durum zaten iğdiş edilmiş olmanın etkisiyle kendini cezalandırılmış gibi hisseder. Erkek çocuğun arzu nesnesinden vazgeçmesine karşın kız çocuk için herhangi bir tehdit unsuru yoktur. Zaten cezalandırılma deneyimini yaşadığı için kayıp onu etkilememektedir. Annesini elde edebileceği bir penise sahip olamadığından kızın aşağılık duygusu ve bunu kabullenme hususundaki arzusu aralarında yer değiştirmiş olur. Penis aynı zamanda çocuğun annesinin meme ucuna duyduğu duyguları temsil eder. Penise olan arzusunun her şeyden önce babanın penisine sonra da karşı cinsin penisine duyulan istek sonra da çocuğunkine duyulan sevgi olarak bir döngü zinciri oluştursa da bu süreci tamamlayan son durak olan erkek çocuk penisi gerçek doyumu oluştur. Bu yüzdendir ki bu gücü elde etmek kadın için çok önemlidir. Tabi ki içgüdüsel olarak erkeklerinde “erkek evlat” istemesini Freud bu şekilde açıklamaktadır. Macbeth’de, Lady Macbeth’e söylediği şu repliklerle bunu destekler.

“... Sen yalnız erkek çocuk doğur!

Yalnız erkek hamuru yoğurmalı

Bu amansız gücün senin.” (Shakespeare, 1606, s.25)

Tiyatro oyun metinlerine baktığımızda genellikle bir çok eserde erkek figürleri eylem halinde,koruyucu kollayıcı ve güçlü konumdayken kadınlarsa susan,itaat eden,bekleyen pasif figürlerdir.Oyunlardaki kadınlık ve erkeklik temsilleri aşk,bekleme,namus,evlilik,güç,iktidar hırsı gibi temalara oturtulduğunda kadınların daha çok araç olduğunu görürüz.Oysa ki kadınların gözünden söz konusu oyunlara yapışöküm stratejileriyle bakıldığında kadının toplumsal yerinin sanıldığından daha güçlü olduğunu da görmemiz mümkündür.Ataerkil kapitalizmin ortaya koyduğu iktidar ilişkilerinin kadınlık deneyimi içinden başka bir bakışla değerlendirilmesi gözden kaçırılmış bir çok noktayı sorgulamamızı sağlar. Metin incelemelerinde kadın yazarların erkek yazarlara oranla çok yönlü bir yaklaşım sergileyerek

daha duyarlı oldukları düşünülse de aslında yazarların deneyimlerinden faydalanarak metin stratejileri oluşturdukları göz ardı edilmemelidir.Kadınlık deneyimlerinden yola çıkarak yazmaları doğal olarak daha kolaydır.Ancak bu oyunda Shakespeare’in kadınlığa bakış açısını ve kadınlık deneyimi olmasına rağmen kadın doğasını çok iyi tanıdığını görmekteyiz.Yazım tekniği açısından kadınların ve erkeklerin yaşam biçiminin oluşturulmasında alışkanlıkları,koşulları ve bunların işleyiş biçiminin etkin bir rolü vardır.Aynı zamanda Shakespeare’in dilinin kurguladığı sembolik bir yapı da söz konusudur.Ataerkil iktidar ilişkilerini ve bu düşünme biçimini çözümlemek, toplumsal cinsiyet ve cins farklılığı açısından ezber kırıcı bir nitelik taşımaktadır.(Özsoysal, 2008, s.35-48)

Jonathan Culler, “Kadın olarak okumak erkek olarak okumaktan kaçınmaktır” derken, biyolojik farklılıkları ya da önceden belirlenmiş toplumsal rolleri değil, erkek egemen bakışa eleştirel yaklaşmayı kasteder. Metinlerdeki cinsiyet ayrımına, iktidar ilişkilerine, kadınları ikincileştiren temsillere, ataerkil söyleme, baskıcı yapılanmaya karşı, kadınlık durumunun getirdiği farklı yaşam (yani toplumsal, ailesel, kültürel, dinsel üretimsel, ruhsal, bedensel, zihinsel, zamansal, varoluşsal) deneyimden kaynaklanan bir duyarlılık, algı, düşünme ve görme biçimi olduğuna vurgu yapmak ister.” (Culler, 1983, s.16)

Macbeth oyun karakterlerine baktığımızda Shakespeare’in Macbeth ve Lady Macbeth oyun kişilerini kahramanlaştırmak istemediğini görürüz.Ancak iktidar hırsına yenik düşen çiftin oyun içerisinde pişmanlıklarına şahit oluruz.Tutkulu ve denetimsiz hırsları yıkıcı bir güç haline dönüşmüştür.Lady Macbeth hikayenin güçlü kişisi olarak dönüşken,çok yönlü,etken ,dil yönünden etkili ve eyleme geçendir.Karakterlerin varoluşu, yaşamları, korkuları, öfkeleri, umutları,birbirleriyle ilişkileri,yazgıları iktidara olan hırslarıyla belirlenir.Her iki karakterin de duyguları bireyci yaklaşımla kodlanmıştır.

Eyleme geçme olgusu oyunun en başından sembolik olarak Lady Macbeth’e atfedilmiş bir unsurdur..Çünkü kadın olmanın getirdiği masum görünüşünün altında korkunç planlar yapmak daha kolaydır.Takıntıyı maskeden dolayı asla dikkatleri üzerine çekmeyeceğine emin olduğu için daha özgür hareket etmektedir. Eşinin gönderdiği mektubu alan Lady Macbeth

daha mektubu okur okumaz eyleme geçme kararı alır ve Macbeth’i nasıl yönlendireceğine dair bize ipuçları verir.En önemli karakteristik özelliğı olan korkusuzluğu sayesinde harekete geçecektir.

LADY MACBETH:

“...Sen kalk gel buraya gel ki var gücümü

Söz edip akıtayım kulaklarından içeri.

Korkusuz sözlerim seninle altın çelenk arasındaki

Engelleri kaldırsın ortadan;

Bir an önce giy başına kaderin

Giydirmek istediğı tacı...” (Shakespeare, 1606, s.13-14)

Kadınlara bahşedilen, kadın olma rolünün en gerekli unsuru fiziksel güzelliğdir. Erkek için bir arzu nesnesi olarak kalmak büyük bir fedakarlıktır. Oysa Lady Macbeth iktidarı içselleştirmiş ,erkekleşmiştir. İkna gücünü de kullanım biçimiyle de erkek dünyasının kurallarını uygulamıştır. Bazı durumlarda ise insansı duygulardan uzaklaşarak cinsiyetsizleşmiştir. Varoluşunu belirleyen unsurlardan biri olan iktidar onun için sonsuz güçtür. Başta kocasına destek olan bir kadın gibi görünse de oyun ilerledikçe hikayenin bencil,yıkıcı,şeytani gücü haline gelmiştir. Kocasının zayıflığı karşısında iktidar hırsına yenilen, kötülüğe, cinayete yönelen sadece kendi çıkarı için yaşayan biri olmuştur. Oyun boyunca kocasına karşı ezici otoritesini hep hissettirir. Yaşanılan cinayet olayının ardından vicdan azabıyla acı çektiğı görülse de hala oyunun şeytani gücü olmaktan sıyrılamamıştır.

Oyundaki kadın ve erkek karakterlerin toplumdaki rolleri çatışmayı oluşturan noktalardan biridir.Lady Macbeth erkeğı acımasızlık ve şiddetle özdeşirmiştir.Burada bakılması gereken bir diğerk nokta ise toplumsal cinsiyet olgusudur.Biyolojik olarak kadın ve erkek olmaktan farklı olarak kişilere toplum ve cinsiyet olarak yüklenen rol ve sorumlulukları işaret eder.Hasselbart’ın gerçekler ve idealler arasındaki çatışmayı incelediğı çalışmasında, cinsiyet rolleri açısından kadının toplumda duyarlı ,işbirliğine açık,yetiştirici gücü olduğu yargısına varılırken erkek ise baskın,girişken,agresif,ve güçlüklerle başa çıkabilen bir modeldir.Çünkü toplumsal statü erkeklere amaçlarına ulaşmada etkili olan liderlik rollerini yükleyerek,toplumun önemli görülen sosyal,ekonomik,politik organizasyonlarında daha aktif hale gelmelerine olanak sağlamaktadır.Kadına ise aynı toplumsal statü yetiştirme ve bakım rolünü yüklemektedir.Bu da kadının üreme gücünden kaynaklanmaktadır. (Özsoysal 2008, s.56-57)

Modern hayat insanların bakış açısıyla bakacak olursak Lady Macbeth'in bireysel dönüşümünün yolu yapıcı ve akılcı bir emek harcayarak çevreyi, fiziksel, toplumsal ve ahlaki dünyayı, bütünden, kökten dönüştürmenin gerekliliğiyle doğrudan bağlantılıdır. Başlangıç için 'yeni bir eylem' gerekmektedir. Bu dönüşüm için aynı zamanda bedel ödeyen kişidir. Yaşanılan cinayet sonrası karakterlerimiz vicdan azabıyla yüzleşerek gerçeklik yakalamasını sağlamıştır. Ama tarih de erkeğindir, erkeğin deneyimini aktarır. Bu yüzden Lady Macbeth'den ziyade Macbeth'in gerçekliğini görmekteyiz. Genellikle oyun örgülerinde kadınların hayatları ilerleyen bir çizgi, çizgisel bir değişim ve kazanım izlemez; daha çok tekrara dayalı, döngüsel, durağandır. Aslında bu oyunda kader çizgisinin yönünü belirleyen bir kadındır. Bu kadının oyun kurgusunda işlevsel olması ve ona atfedilen duygusallıktan uzak bir şekilde rolünün gerektirdiği davranışlarla zayıflık durumunu kapatma çabası içerisinde. Lady Macbeth yönetici gücünü üstünlük duygusuyla birleştirerek hem kendinin hem de kocası Macbeth'in zayıflığını örtmede kullanır. Ulaşmak istediği iktidar gücünün hırsıyla acımazlığı artar. Ancak bu seferde kadınlara özgü bir durum olan "histerik kadın" imgesi görülür. Böylece konumunun getirdiği davranış biçimiyle olumsuzlanarak çirkin histerik kadın olarak oyunun en kötücül figürüdür. Histeri sözcüğü Yunanca kökenli olup "husterus" yani kadının özgül organı "rahim" anlamına gelmektedir. Eski Yunanlılar kendilerini aşırı gürültülü biçimde ifade etme biçimlerinin rahmin iç hareketliliğinden kaynaklandığını savunurlar. "Rahimsel çılgınlık" olarak da adlandırılan bu durum kişilerin heyecanlarını aşırı ve abartılı bir şekilde ifade etmelerine, ani fiziksel veya zihinsel değişimlere neden olur. Bu kişiler sürekli olarak başkalarının dikkatini çekmeye çalışır ve dış görünüşlerinde de baştan çıkarıcı hallere bürünürler. Ben merkezci ve sık sık değişen duygularını dramatize ederek açığa vururlar. Bu kişiler çevresindeki kişileri aşağılama eğilimi içerisinde. Histerik kişiler bilinenin aksine cinsel düşkünlük yaşamaz aksine cinsel düşüncelerinde gelgitleri olan ve cinsel düzensizlik yaşayan kişilerdir. İlgi ve sevgi gereksinimlerini cinsel beraberliklerle tatmin etmeye çalışırlar. Histeri ani ataklarla gelişen, uzun süreli, kendini yoğun bir şekilde gösteren bir psikolojik hastalıktır. Kişilerde nefes darlığı, titreme, uyuşma hali, olmayan şeyleri görme-duyma ve onlarla konuşma hali, genel davranış bozukluğu, hafıza kaybı ve uyur gezerlik görülür. (Nasio, 2007, s.72-76)

Lady Macbeth'de de görülen bu belirtiler repliklere şöyle yansımıştır:

HEKİM:

"İki gecedir bekliyorum sizinle,

Hiçbir şey göremedim dediklerinize benzer.

En son ne zaman gördünüz.

Kraliçenin gece kalkıp gezdiğini?”

KADIN:

“Kralımızın sefere çıktığı gece.

Baktım yatağından kalktı, hırsını giydi,

Çekmecesinden bir kağıt çıkarıp katladı,

Bir şeyler yazdı üstüne, mühürledi ve yattı:

Derin uykular içindeydi bütün bunları yaparken.”

HEKİM:

“Büyük bir iç sıkıntısının belirtisi bu:

Uyku halindeki bünyede uyanıklık halleri.

Bu uyur uyanıklık sırasında,

Yürümek ve daha başka haller dışında,

Ağızdan bir şeyler duyduğunuz oldu mu?”

KADIN:

Öyle şeyler duydum ki söyleyemem,korkarım.

HEKİM:

Bana söyleyebilirsiniz;söylemeniz de lazım.

KADIN:

“Doğru söylediğime tanıklık edecek kimse yok.

(Lady Macbeth elinde bir şamdanla girer.)

İşte geliyor,bakın!Her zaman ki yürüyüşü,ama,

Yemin ederim,yine derin uykularda.

Kendiniz görün iyice,saklanalım şuraya.”

HEKİM:

Bu ışığı nerden bulup yakmış?

KADIN:

“Yanı başındaydı. Her zaman ışık olacak yanında:

Öyle emretti.”

HEKİM:

Baksanıza ,gözleri açık.

KADIN:

Açık ama içeriden kapalı.

HEKİM:

Ne yapıyor öyle? Ellerini ovuşturuyor, bakın.

KADIN:

“Alışılmış, hep yapıyor bunu: Ellerini yıkıyormuş gibi.

Bir çeyrekte fazla sürdüğünü gördüm.”

LADY MACBETH:

Bir leke var şurada hala.

HEKİM:

“Konuşuyor, dinleyeyim.

Yazayım söylediklerini tam hatırlamak için.”

LADY MACBETH:

“Çık elimden, korkunç leke çık diyorum sana!

Bu bir...Bu iki...Tamam:Haydi şimdi.

Cehennem ne karanlıkmış!

Yazık,koca kralım benim.

Yazıklar olsun! Bir asker korkar mı hiç?

Ne diye korkuyorsun bilinmesinden?

Kimin haddine bizden hesap sormak?

Bir ihtiyardan bu kadar kan akacağı kimin aklına gelirdi?”

HEKİM:

Duydun mu bunu?

LADY MACBETH:

“File beyinin bir karısı vardı,ne oldu?

Nedir bu? Hep kirli mi kalacak bu eller?

Yeter artık , haşmetlim, yeter!

Her şeyi bozuyorsun bu korkularla.”

HEKİM:

“Söyle, söyle! Ama bu bildiklerini

Bilmesen daha iyi ederdin, kraliçe!”

KADIN:

“Söylemese daha iyi ederdi söylediklerini.

Allah bilir daha neler var içinde!”

LADY MACBETH:

“Kan kokuyor hala şurası:

Arabistan’ın bütün kokuları

Temizleyemeyecek şu ufacık eli!

Of, yeter artık!Yeter!”

HEKİM:

Nasıl boşaltıyor içini! Yarılırcasına dolmuş yüreği.

KADIN:

“Göğsümde öyle bir yürek çarpıntısı da,

Bütün bedenim kirlere, çamurlara batsın!”

HEKİM:

Kötü,kötü, kötü...

KADIN:

Allah iyi eder inşallah!

HEKİM:

“Benim hekimliğimi aşıyor bu hastalık;

Ben ki uykuda yürüyen nice hastalara baktım

Ve hepsi rahat döşeklerinde dindarca öldü.” (Shakespeare, 1606, s.94-96)

Ataerkil yapı düzeninde, kadınlığa ilişkin özellikleri belirleyen simgeleri tanımlayan simgeli aslında kadınlar oluşturmamıştır. Kadın olarak akıl yürütme biçimimizi oluşturan etmenler din,kültür ve aile yoluyla bize miras kalan değerlerdir.Bu tür metinlerde erkekler; iktidarı,kültür ve uygarlığı,arayışı,bilgeliği,yaratıcılığı ve üreticili temsil ederken kadınlar; akıldışı içgüdüleri,doğayı ,duygu ve karmaşayı temsil etmektedir.Erkeği daha üstün kadını daha aşağı iten çizgiler nedeniyle toplum içerisinde cinsiyet rolleri dışıl bedene karşı eril akıl olarak karşımıza çıkar.Eril akıl erkeklerde zeka ve güç olarak anılırken kadınların iffet ve güçsüzlükle anılması topluma egemen olanların işine gelmektedir.Ataerkil düzen içerisinde kadın baskı altındadır .Çünkü tüm güç sağlayan kurumlar erkeklerin denetimindedir.

Oyunun toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi, farklı bir bakışı

görebilme ve yeni sahnelemelerde bu dinamikleri de göz önünde

bulundurma bakımından yararlı olabilir. (Özsoysal, 2008 s.126)

Lady Macbeth ‘in temsil ettiği gücü düşünecek olursak yazarın daha o dönemlerden kadınların toplumda erkeklerle eşit konumda bulunmasını istemiş, devrimci bir kişiliği düşlemiş olabilir.Shakespeare’in yazdığı bir çok oyun metninde sınıf sistemi oldukça yer etmiş bir olgu olsa da yer yer cinsiyete bağlı akıl yürütme biçimlerini üstü kapalı bir biçimde bize yansıtmıştır.Oysa kadınların tarafından metinlere bakıldığında bir çok ayrıntı göze çarpmaktadır.Elbette ki oyun kişileri incelendiğinde erkelerin hakimiyetinden söz etmek mümkündür.Yazarın her ne kadar hayat görüşüne ters düşse de ortak bilinçdışının içselleştirdiği normlar nedeniyle cinsiyetçi söylemleri görmek mümkün olabilir.

Macbeth’de ele alınması gereken “cadılar” oyununun genel yapısı için önemli bir detaydır. Her ne kadar oyunda kadın mı erkek mi olduklarını tam olarak anlayamasak da cinsiyetsiz olarak nitelendirdiğimiz cadılar tarih boyunca kadınların gücünden, duygularından, erkeği yönetmesinden korkulmasıyla ortaya çıkmıştır. Batıl inançlar, din kavramının yanlış anlaşılması, hurafeler kadınları suçlanmasına sebep olmuş ve şeytanla iş birliği yaptıklarını iddia etmişlerdir. Uzun yıllar boyunca milyonlarca kadını bu sebepten dolayı yakarak öldürmüşlerdir. Din ezilenlerin, horlananların yanında olan onların haklarını koruyan adalete

dayalı bir yaşam biçimi olması gerekirken öldürmeyi, zulmetmeyi meşru göre bir sömürü aracına dönüşmüştür. Çünkü o dönem insanlık dışı uygulamaları destekleyen kiliseler olmuş ve bazı din adamları halkı kışkırtmıştır. Kadınlara işkence yaparak zorla suçlamaları kabul etmişler ve batıl inançların, kıskançlığın, korkuların kurbanı olmuşlardır. Bu durum tarihsel olarak bir takım değişikliklere uğrayarak devam etmiştir. Kadınlara uygulanan bu acımasızca şiddetin temelinde din adamlarının kadınlardan ve cinsel yaşamdan uzak olmanın baskısı yatmaktadır. Bastırılmış cinsel güdüler giderek öfke, kin ve nefrete dönüştüğünden sonuç olarak kadınları öldürmeyi hedef almışlardır. Freud'un bakış açısı bu bastırılmış dürtüler işkence ve "cadı avcılığı"nı doğurmuştur. Bu yok etme arzusu bir çok etnik grubu oluşturmuş ve giderek büyüyerek devam etmiştir. İnsanlık tarihinin yüz karası olan cadı avcılığı akıl dışı gerekçelerle toplu kıyımlara neden olmuştur. Tek suçu farklılık olan bu kadınlar Hristiyanlığın olağanın dışında olanı kabul edememe, iç dünyalarındaki zenginliğe karşı tutum ve tavrından kaynaklanmaktadır. Dönem itibariyle doktorun olmadığı kesimlerde şifacı olarak bilinen, bitkilerle ilaçlar yapan kadınları çoğunlukla hedef almışlardır. Geceleri ormanlarda bitki toplayan bu kadınlar gecenin büyüülü etkisiyle etraftaki insanlara korkunç görünmüş ve onlardan kurtularak huzuru sağlamaya çalışmışlardır.

2.1.2. Cinsellik Davranışları ve Libido

Cinsellik davranışlarının biçimi psikolojik açıdan da bizim bir sürü veri elde etmemizi sağlar. İlişkide erkek ve kadın davranışlarına bakacak olursak erkek ve kadının peşini bırakmaz ve daha saldırgan yapıdadır. Oysa doğadaki canlıları inceleyecek olursak durumun aynı olmadığını görürüz. Örneğin örümceklerde aktif ve saldırgan olan dişidir. Çocuğun bakımı, beslenmesi gibi görevlerin dışisel olduğu düşüncesi bir çok hayvan için geçerli değildir. Yavruların büyütülmesiyle ilgili görevleri çoğu hayvan paylaşır. Seksüel olan, eş seçen ve cinselliği temsil eden taraf ise dişilerdir. İnsanlarda aktif olan erkek, pasiflik kadına özgüdür. Kadının aktif olduğu alan ise anneliktir. Çocuk bakımıyla ilgili o kadar aktiftir ki çocuğun memeyi emmesi durumu genel olarak çocuğu emzirme olarak nitelendirilir. Psikolojik olarak pasif olarak kabul edilen kadının bir anda aktifleşmesi erkekte korku uyandırır ve seksüellikte azalma ve uzaklaşma görülür. Oysa baştan kabulleniş bu şekilde olmasa, üstünlük görülme kadının karakteristik özelliğine uygun davranılsa durum bu noktaya gelmeyecektir. Lady Macbeth de pasif bir kadın değildir. Kadınsal olarak erkek cinsel organlarına sahip olmadığı halde derinlere kök salmış önyargıları yenmeyi ve taraflılık göstermeyi engeller niteliktedir. Kadın olmak zor ve karmaşık bir süreçken Lady Macbeth gibi bir görevle doğanlar için kadınlığa dönüşüm oldukça zordur. Bunu saptamak için psikanalize başvurmak en doğru yoldur. Dönemin ve toplumun getirdikleriyle çoğu zaman

kadın tarafından seçilen hedef narsis eğilimler içerir. Bu eğilimler kız çocuğunun olmayı istediği erkeğin benzeridir. Yani kız çocuğu Oedipus Kompleksi'ni silememişse baba tipe uygun birini seçer. Anneden evlilik için ayrılırken babaya soyut olarak bir geri dönüş tasavvur edilir. Böylelikle mutluluk garantilenmiş olur. Babayla kurulan bağın aynısını kurmaya çalışan kadın giderek kocasının başka bir adama dönüştüğünü düşünmeye başlaması sorunları da beraberinde getirir. Kadının hayatını evlilik öncesi ve sonrası olarak ikiye ayırırsak kadın hayatının ilk evresinde annesiyle rekabet ederken, hayatının ikinci bölümü olan evliliğinde ise kocasıyla bir savaş başlar babasının bir benzeri olan kocasının aslında babasıyla ilişkili olmadığını anladığında ise rekabet kızışmaya başlar. Lady Macbeth'in Duncan'ı babasına benzetmesi aslında fiziksel bir benzerlikten yana kral olan Duncan'ın gücünden kaynaklıdır.

LADY MACBETH:

“... Kendim bitirirdim işini

Uyurken babama benzetmeseydim ...” (Shakespeare, 1606, s.20).

Babasını bir güç figürü olarak gören Lady Macbeth kocasında bu gücü görememektedir. Kocasını güçsüzlük ve zayıflıkla suçlaması onu bilinçaltında koyduğu yeri göstermektedir.

LADY MACBETH:

“... İstemekte yiğit, yapmaya gelince korkak, öyle mi?

Hayatın incisi saydığın şeye can atacaksın,

Ve kendi gözünde bir yüreksiz kalarak yaşayacaksın.

Ömrün boyunca, isterim, arkasından, yapamam, diyeceksin...”

(Shakespeare, 1606, s.23)

Böylelikle Lady Macbeth ve Macbeth evliliğindeki güç savaşını görmekteyiz. Oedipus hali öncesi olan, kadının annesine benzemesi evresi anneyle olan ikinci evrede babasıyla olan ilişki de çatışmalı geçerse kadının başaramadığı sancılı ilişkiyi kocasıyla sevgi dolu geçirmeye çalışma çabasına dönüşür. kadın ve erkeğin aşkının psikolojik olarak yeni bir evre oluşturması hiç kuşkusuz ki psişizmindeki imrenmeden meydana gelmiştir.

Kadınla erkek arasındaki ilişkinin analizciler tarafından araştırılmasıyla ortaya çıkan bir gerçek vardır ki aynı yaştaki kadın ve erkeğin aralarındaki olgunluk düzeyi ve gelişime

açıklık olgusu oldukça farklıdır. Erkek yaşıtlı olduğu kadından çok daha genç, olgunlaşmamış ve gelişmeye elverişli olmayan yapıdadır. Bu karşıtlık Lady Macbeth ve Macbeth arasında da mevcuttur. Kaçınılmaz olan düş kırıklıkları kompleksler oluşturarak kadınların davranışlarına yansımaktadır. Anne ve çocuk ilişkisi, kadın ve koca ilişkisi olarak kıskançlık paranoyasını doğurabilir. Bu kadının bağlarını ve libido ile var olan gücünü temsil eder. Libido hem erkek hem de kadın için var olan bir şey olsa da “karanlık libidosu” baskının altına girerek doğanın isteğiyle erkekte daha fazla pasif hale getirir. Biyolojik olarak erkekte daha saldırgan yapan bu etki kadından bağımsız olarak var olma gücüne erişir (Craib, 2011, s.143).

Libido bilinenin aksine sadece cinsellikle ilgili değildir. Libidoyu Freud; davranışlarımızı yönlendiren içgüdülerden gelen enerji olarak tanımlamıştır. Libido iki farklı dürtüyü içerir: Yaşam dürtüsü cinsel çekimi ve duygularla ilgili olan bölümü temsil ederken ölüm dürtüsü ise hayatta kalma çabasıyla ilgili olandır. Freud her zaman yaşadıklarından yola çıkarak çalışmalarını yürütmüştür. Küçüklüğünde kardeşinin ölümüyle oluşan travma ve sonrasında ailesine duyduğu oedipal öfkenin kin ve nefrete dönüşmesi sonucu kendini yerme huyunu geliştirmiş olsa da anne ve babasına duyduğu cinsel istekten dolayı Freud derin araştırmalara girmiştir. Bu araştırmaların sonucu çok önemlidir. Çünkü Freud bu duygulardan fazlasıyla rahatsız olmuş ve bunun diğer insanlarda da olup olmadığını öğrenmek istemiştir. İçindeki bu arzu nesnesinin giderek büyümesi “Psikanalitik” kuramın gelişmesini sağlamıştır (Coşkan, 2012).

Freud kadar Jung ‘da libido üzerine çalışmalar yapmıştır. O da Freud gibi libidoyu sadece “cinsel enerji” değil, yaşamsal motivasyonu sağlayan bir “ruhsal enerji” olduğunu savunmaktadır. Ruhsal hastalıkların temelinde yatan şeyin cinsel enerji yoksunluğundan kaynaklandığı görülse de libidonun yani ruhsal enerji kavramının temelde yatan etmen olduğunu söylemek daha doğru olacaktır.

Libido ve cinsel haz birbirinden farklı şeylerdir. Çok susadığımızda su içmek ya da uzun süreli açlık sonrası yemek yemek de bize zevk verir. Görüldüğü üzere libido aynı zamanda zevk alma arzusu anlamına gelmektedir. Psiko-cinselliğin yeterince gelişmemesi durumunda kişilerde görülen farklı arayışlara girme isteği ve cinsellik dışı şeylerde zevk duygusu arama çabalarını bu şekilde açıklayabiliriz. Sonuç olarak Lady Macbeth’in kocası Macbeth ile ilişkisinde sağlıklı bir varoluştan söz etmek gerekirse bunun ancak içsel ve dışsal bir uyumla yakalanabileceğini söylememiz mümkündür.

Gözlenebilir davranışlar fiziksel enerjinin harcanması, zihinsel enerjiler ise psişik enerjilerin harcanmasıyla oluşan dinamik süreçlerdir. Psişik enerji hipotetik yapılar olarak

kabul edilen nörolojik işlevlerdir.Bütünüyle gözlenemeyen özelliklere sahip olduğundan Freud bu işlevlerin gelecekte keşfedileceğine inanmıştır.Her bireyin miktarları farklı olsa da psişik enerjiye sahip olduğunu ,yeterli olmadığında bunun sebebinin enerjinin kişiliğin bir bölümü tarafından baskılanması olduğunu ve patolojik davranış biçimine dönüşerek sağlıklı etkinliklerin kaybolduğunu savunmuştur.Genellikle cinsel içgüdü ile ilişkilendirilen libido adı altında ölüm içgüdüğü ile ilgili enerji içinde kullanılmaktadır. Kesinlikle bu enerji dış dünyaya çıkmaz.Libido kateksis yoluyla zihindeki sembollerle içgüdüsel gereksinimleri doyurmaktadır..Kateksis libidonun bir nesneye bağlanmasıdır. Ayrıca bağlanan nesnenin önemiyle de libido miktarı doğru orantılıdır.Bir çocuk için annesi doyurulma ,ağız yoluyla tatmin gibi içgüdüsel doyum türlerinin kaynağıdır.Bu yüzden anneye güçlü bir istek gelişir ve libidosunun bir bölümünü annesine ayırır.Kişi için belirli bir objeye doğru yönelim söz konusu olabilecekken sonradan yönelim değişebilirde.Toplumun yapısına uygunluk ve anneye olan benzerlik kateksisin yön değiştirmesi için sınırlayıcı unsurlardır.Libido orjinaline yakın ya da onun yerini tutabilecek bir nesneye yönelirse doyurucu olmaktadır.Freud’ a göre sanat , müzik, edebiyat yön değiştirmiş cinsellik ve saldırganlık dürtülerinin ürünüdür.Macbeth ‘in psişik enerjisinin yani libidosunun büyük bir bölümünü annesi ile ilgili düşüncelere ,imgelere ayrılmışken libidosu yön değiştirmiş ve ona en yakın özellikleri taşıyan Lady Macbeth’e yönelmiştir. Lady Macbeth’in baskıcı tutumu Macbeth’in annesiyle benzerlik göstermektedir.Sevgi ve şefkatten mahrum kalan çocuklar çevresindeki canlılara ve yaşam alanındaki her türlü eşyaya da bu şekilde davranırlar.Lady Macbeth kendisine sevgi gösterilmediği için eşine ve çevresindekilere aynı şekilde acımasız ve onlara karşı da sevgisizdir.Macbeth de baskıcı tutumun hakim olduğu aile ortamında yetişmiştir.Bu yüzden Lady Macbeth ile ilişkisinde korku ve kızgınlık duyguları egemendir.Kendisine sürekli kızılan ve yanlış yaptığı duygusu verilen kişiler suçluluk duygusu hissederek yaşar. (Jung, 2001, s.88-92)

MACBETH:

Bundan bir saat önce ölüp gitseydim

Mutlu bir ömür sürmüş olurdum.

Çünkü bundan sonra benim için

Her şey boş artık bu yalan dünyada.

Her şey bir oyuncak artık sadece:

Büyüklik, insanlık öldü.

Hayatın şarabı alındı gitti.

Cinsel heyecanın kimyasalı üzerine yapılan çalışmalar, cinsel yaşantının psişik dışlanmasına egemen olma yolunda yaratılan yardımcı düşüncelerle uyum içerisindedir. Cinsel heyecan alanındaki değişme süreçlerini ölçebilecek değişken bir güç olarak libido saptanmıştır.Freud cinsel heyecanın sadece cinsellik bölümleriyle ilgili değil bütün beden organlarından çıktığı görüşünü savunmaktadır.Böylece ben libidosu somutlaşacağından daha incelenebilir hale gelmektedir.Ancak cinsel nesneleri kavramak için nesne libidosunu tanımak gerekmektedir.Ben libidosu nesnelerle yoğunlaşmış,onlarda saptanmış,bu nesnelerden ayrılarak başka konumlara bireyin cinsel işlevliğine aktarılmıştır.Bu aktarımla nevroz denen ve bu nevrozların histeri ,zorlanma psikanalizi olarak bedene yansımısıyla bize kesin bir bakış açısı sağlar.Nesne libidosu nesnelerden doğar,belli bir gerilim durumda bir miktar oyalanır,bir süre sonra da ben libidosu olarak ‘ben’e dönüşür.Nesne libidosuna karşıt olarak çıkan ben libidosu aynı zamanda ‘narsist libido’ olarak da adlandırılır.Narsist libido bir depo gibidir.Bu depodan gönderilen güçle nesnelere sahip çıkar.’Ben’in narsist libido tarafından ele geçirilmesi çocukluk dönemine dayanır ve bastırılır.Derin bir psikolojik bozukluk söz konusu olduğunda daha büyük bir sorun olarak bu bastırılmış nesneler açığa çıkar.Bu bilgiler bize Lady Macbeth’in nesne libidosun değişimleri hakkında fikirler verir.Lady Macbeth’e etki eden öbür enerjilerden ben libidosunu doğrudan doğruya ayırt etmemizi sağlar. Erkeksi ve kadınsı kavramlarına daha belirgin olarak bakılabileseydi, libidonun kuralına uygun olarak Lady Macbeth’in erkeksi bir çizgiye sahip olduğu söylenebilirdi.Otoerotik ve mastübatorik cinsel dışlamaları dikkate alındığında çocukluk çağına bağlı olarak küçük kızın cinselliğinin erkeksi bir karaktere sahip olduğu söylenebilir. Bu kuramın daha ileri götürülebilmesi ancak geçici olarak ‘salt kurgu’ alanıyla olanaklıdır. (Jung, 2001, s.87-88)

2.1.3. Korku ve İçgüdüsel Yaşam

Kaygı nedensiz bir korku biçimidir. Bilinç dışı olan bu korku türü duygusal (affective) yani hazzsızlıkla ilgili bir duygudur. Bu durum kişinin bireysel olarak geliştirdiği ,bazı önem verdiği olayları histeri taşkınlıklarına dönüştürmesiyle oluşur.Korku ve kaygı arasında ciddi bir fark vardır. Korku tehlike anında ortaya çıkarken kaygı daha çok muhtemel acı algısı olarak yorumlanabilir. Kaygının üstesinden gelebilmek ve duygusal dikkatle hazırlık süreci dediğimiz evreyi sağlıklı geçirebilmek mümkündür. Kaygı başka semptomlarla bağlantılı olarak da ortaya çıkabilir. Uzun süren kalıcı kaygılar dış etkenlerden ileri gelmez , kişinin kendi kendine oluşturduğu bir şeydir. Freud’a göre kaygının temelinde yatan etken libidoyla ilgili olandır. Doyuma ulaştırılmamış libido uyarılması doğrudan doğruya kaygıya

dönüşmektedir. Çocukluk evresinde libidoya dönüşen bu kaygı travmaları birer bulmacaya dönüşür. Kişi ilerleyen yaşlarda yaşadığı fobik durumların nedenini anlayamaz (Freud, 1917, s.153).

Çeşitli duygulara sahip insanların somutlaştıramadığı en karmaşık hislerden biri korkudur.Korku duygusu diğer canlılarda da olduğu gibi belirli bir donanım ve hormonal yapıyla ortaya çıkmaktadır.Diğer canlılardan farklı olarak insanlar zihinsel ve dilsel yeteneklerini de kullanarak korkuya farklı bir anlam kazandırır.Emotion yani duygu açlık,susuzluk,sevgi,mutluluk,hüzün,kıskançlık gibi fizyolojik fenomenlerden zihinsel fenomenlere kadar birbirine benzemeyen bir çok terimi kapsar.Belirli bir duyguya sahip olmak ve bu duyguları göstermek kültürden kültüre,inanılan dine, kişinin yaşına ve toplumsal statüsüne göre değişiklik göstermektedir.H.P Lovecraft korku üzerine yazdığı denemelerde korkunun en eski ve en güçlü duygu olduğunun ve bu korkunun en güçlü biçiminin bilinmezlik olduğunun altını çizmiştir.Korku seçilebilen bir duygu değildir.Mutluluk,hüzün gibi duygular kişinin karakteristik özelliklerine göre tercih edilebilirken korku duygusu çoğu zaman kontrol edilemez ve kişi bu duyguya kapıldığında kendisini rahatlatılabileceği duyguya girmeye karar veremez.Ancak içinde bulunduğu duygu durumundan kurtulmak ya da ortadan kaldırmak için çabalar.Çeşitli korku durumlarını seçmemiz mümkün olmasa da şekillendirmemiz mümkündür.Kişisel düşüncelerden oluşan korku durumu içinde tehlike bulunduran düşüncelerden beslenerek insan yaşamının büyük bir bölümünü fobilerle çeşitlendirerek korku duygusunu artırır.Bu durumla karşılaşan her insan olaylara birbirinden farklı tepkiler verebilir.Ancak yaşanan durumun kaynağının kendisi olduğunu bilmeleri için çözüm üretmekte başarısız olurlar.Bunu aşabilmeleri için yaşam boyu kazandıkları becerileri doğru şekilde yönetmeli ve anlamlı gelişmeler elde etmelidir.

İnsanlar tehlikeli olduğunu düşündükleri olaylardan uzaklaşarak kaçma yoluna giderler ve kendini koruma içgüdüleriyle hareket ederler.Oysa bu şekilde korku eylemini gerçekleştirmiş olurlar.Korku yaşam boyu karşımıza çıkan olay ve durumlardan meydana gelse de temelinde yatan asıl sebep kişinin kendi yarattığı düşüncelerdir.

Bizim korkutucu şeylerden korktuğumuz açık,

bunlarsa genellikle söylenebileceği gibi kötüdürler;

Bunlardan dolayı korkuyu kötülüğün beklentisi olarak

tanımlarlar.Nitekim biz bütün kötülüklerden korkarız .

Sözgelişi kötü ünden ,yoksulluktan ,dostluktan,

hastalıklardan ve ölümden... (Svendsen, 2010, s.39-40)

Tarihsel dönüşümün bir çok alanında kendini gösteren korku olgusu içerisinde dini, ekonomik, siyasal ve çevresel bir faktör barındırarak psikolojik değişimlere yol açmıştır. Toplum tarafından normalleştirilen olası bir tehlike halinde oluşan duygu durumu korku duygusudur. Fakat her hangi bir tehdit barındırmayan olaylar karşısında da tedirginlik ve korku hissedebiliriz. Nesnesi belli olmayan tehditlere karşı duyulan kaygı durumu genellikle kötü olayların kişide bıraktığı korku refleksinin tekrar oluşma endişesiyle oluşur.

Kaygı iç ve dış dünyadan kaynaklanan bir tehlike olasılığı ya da kişi tarafından tehlikeli olarak algılanıp yorumlanan herhangi bir durum karşısında yaşanan bir duygudur. Kişi kendisini bir alarm durumunda ve sanki bir şey olacaktı gibi bir duygu içerisinde hisseder. (Işık, 2019, s.31-45)

Korku herhangi bir tehlike karşısında gösterilen duygusal reaksiyon olup , bu tehlike karşısında tedbir almamızı sağlayan ve kendimizi korumamıza yardımcı olan önemli bir unsurdur. Fakat Freud içinde tehlike bulunan gerçek bir korku kaynağından korkmak ile içinde tehlike olmayan bir durumda korkmak arasında farklılıklar olduğunu savunur. Freud bu iki durumu gerçekçi nesnel kaygı (Freud burada kaygıyı korku anlamında kullanmıştır) ve nörotik kaygı olarak iki sınıfa ayırmıştır.

Bir aslanın saldırısına uğrayan, düşman ateşi altında ilerleyen ya da dağa tırmanırken dar bir kaya çıkıntısı üzerinde denge sağlamaya çalışsan birisi korku duyar. Gerçek bir tehlike içindedir ve buna karşı alışılmış tepkiyi yaşar. Bir kişi küçük bir fareden korkabilir, yeni insanlarla karşılaşmaktan sıkıntı duyabilir ya da uçuruma bakan geniş ve yüksek parmaklıklarla korunmuş bir çıkıntıda ayakta durmak onu sinirli yapabilir. İçinde bir sıkıntı duyduğu huzursuz olduğu, korktuğu fakat bu duygusunu belli herhangi bir nesne ya da duruma bağlamadığı zamanlar vardır. Bütün bu durumlarda herhangi bir tehlike yoktur, zarar görmesi söz konusu değildir, fakat yine de benzer bir tepkiyi yaşayabilir işte bu kaygıdır. (Freedman, 2009, s.77)

Risk kavramı da korku ve kaygı duygularını besleyen bir çok alanda kendini göstererek toplumsal kargaşanın bir ürünü olarak karşımıza çıkar. Risk kavramı 15. ve 16.yüzyılda ortaya çıkmış ve çekici bir anlam kazanmıştır. Bu kavram ekonomik,çevresel ,din ve siyasi alanda varlığını sürdürerek risk toplumlarını oluşturmuştur.Riskler doğal risk ve imal edilmiş risk olarak ikiye ayrılmaktadır. Doğal riskler çevresel faktörlerle meydana gelen seller,depremler gibi doğal afetlerden oluşur,insan müdahalesi dışında gerçekleşmektedir.İmal edilmiş riskler ise terör olayları,savaşlar,cinayetler gibi insan ürünü olan tehlikelerden oluşur.İmal edilmiş risklerin daha fazla yaşandığı kalabalık toplumlardaki insanlar daha çok korku,endişe durumlarını yaşamaktadırlar.Risk toplumunda yaşayan bireyler karşı karşıya kaldıkları belirsizliklerle korkuyu kültürlerine oturtmuşlardır. Mannoni ‘‘İçgüdüden akla ,reflekslerden eyleme kadar her şey korkunun etkisiyle daralır.Korkan bireyin zihni tehlike ile meşguldür ve artık bir yargıda veya aklını bilinçli olarak kullanamaz.Fikirleri bulanık ve düzensizdir ‘‘ demiştir.Yani korkuya neden olmuş her şeye karşı beden tepkisi bilinçsizdir.Belirsizlikten kaynaklı korkuyu yenmek için kişi, başkalarının korkuya verdiği tepkilerle kendi tepkilerini karşılaştırır.Bu durumda korku türleri olan ‘‘doğal korkular ve yapay korkuları’’ araştırmamız gerekir. Doğal korkular insan olmakla alakalı korkulardır.Sadece insanlarda değil tüm memeli canlılar dünyasında var olan bu korku türü varoluşunu tehdit eden ve devamlılığını engelleyen her durum için varlığını gösterir.Kaygı ise sadece insana özgü bir duygudur.Watson ve Rayner’in küçük Albert üzerinde yaptıkları deneyde korkunun hiçbir yaş gözetmeksizin sonradan öğrenebildiği yargısına varmışlardır. Albert 11 aylık bir çocuktur ve tavşanlardan korkmazken, tavşan bir çığlık sesiyle eşleştirilince korkmaya başlamıştır. Buradan yola çıkacak olursak korku duygusu insanın doğuştan sahip olduğu doğal bir duygudur. Yaşanılan tecrübelerle göre ve çevresel etmenlere göre değişip ,gelişip, artabilir ya da azalabilir. Bu çevresel etmenler kitlesel iletişim araçları veya başkalarının tecrübesi olabilir.Toplum tarafından öğretilen korku türünden farklı olarak bireysel korkular da oldukça yaygındır. Köpekten korkmak, yüzmekten korkmak, yılanlardan korkmak,sınavdan korkmak,toplum içinde konuşmaktan korkmak gibi...Hem yapay korkular hem de doğal korkular sınıfına giren ‘‘ölüm korkusu ‘‘ bir çok araştırmacı tarafından özel olarak incelenmiştir.Ölüm korkusu insani olarak hayatta kalma güdüsüyle ilintilendirildiği zaman oldukça doğal görünse de öleceğini bilen bir tür olarak zaman zaman bunu unutarak yaşayıp sonradan bir kaygı bozukluğu şeklinde ortaya çıkması oldukça karmaşık bir durumdur.Yapay korkular olarak adlandırdığımız yalnız kalma korku,yaşama korkusu,karanlık korkusu gibi korkular kişinin kendi kişisel deneyimlerinden kaynaklanır ve ancak bir diğeri başladığı zaman son bulur.Sürekli kendini tekrar eden süreçler olarak

gözlemlenen korkular,geçmişte yaşanan ve bilinçaltına kaydedilen olumsuz etkilenilmiş olayların ortaya çıkmasıyla oluşur. (Işık, 2019, s.38-45)

Macbeth Duncan'ın ölümü üzerine çok huzursuzdur ve uyuyamaz hale gelmiştir.Duncan ile beraber uykuyu yani iç huzurunu da öldürmüştür.Gözüne bir türlü uyku girmeyen Macbeth kral olmuştur ama yine de mutlu olamamıştır.Uykusuzluğunda getirdiği yorgunluk ve tükenmişlikle birlikte yüreğini daha önce hiç tatmadığı korkular kaplamıştır.

MACBETH:

“Korkudan yediğim lokma boğazımdan gitmeyecekse,

Her gece korkunç rüyalar saracaksa uykularımı

Varsın her şey çığırından çıksın,

Bu dünya da yıkılsın öteki dünya da,

İnsana rahat nefes aldırmayan kuruntularla

Beynimizi bir işkence masasına çevirmektense

Ölüp rahat etmek daha iyi,

Rahat etmek için öldürdüklerimizle.”

HAYALET:

“Elini kana bula ,yılma,yolundan şaşma!

Ana karnından çıkmış hiç kimseden korkma.”

MACBETH:

“Öyleyse, yaşa Macduff! Ne diye korkayım senden?

Ama yok,yine de güvenmeyelim ,

Yazılı bir senet alalım Kader'den:

Sağ kalma ki ,yufka yürekli Korku'ya ,

Yalan söylüyorsun deyip uyuyabileyim

Gök gürledikçe...”

(Burada Shakespeare'in kader ve korkuyu kişileştirdiğini görmekteyiz.)

(Shakespeare, 1606, s.16)

Toplumsal korkular toplumun çoğunu etkisi altına alan ortaklaşa korkulardır. Bu korkular iç dış egemen güçlerin çıkardıkları insanların kolayca yönetilmesini sağlayan bir yöntem olarak kullanılmaktadır.Geçmişten bugüne kadar insanoğlunun yaşamı boyunca çeşitli korkular içinde bulunmuştur ve bu korkulardan psikolojik olarak rahatlayabilmek için bir olguya sığınma ihtiyacı duymuştur.Freud’a göre din kendini bu noktada göstermiş ve insanlara sığınabileceği bir liman görevi görmüştür.Oysa din korku duygusunu oluşturan en önemli etkenlerden birisidir.14.yüzyıldan 15.yüzyıla kadar süregelen Ortaçağ dönemindeki her şey kiliseye göre düzenlenmekteydi.Bütün doğrular İncil’in öğretileriyle belirlenmiş sanatta bundan nasibini almıştır.Daha sonraki yüzyıllarda da bu etki sanatta görülmeye devam etmiştir.Halk dini öğrenmek için sanatı bir araç olarak kullanmıştır.Halkı en çok etkileyen sanat olan tiyatro kiliselerin yönetimiyle şekillenmiş ve oyunlara İncil’den alınan sahneler eklenmiştir.Özellikle cennet ve cehennemi hatırlatıcı repliklere ,insanlığın cezalandırılışı gibi inanışlara çokça yer verilmiştir.

SUBAY:

“Yıldırdı:Serçelerin kartalı,tavşanın aslanı

Yıldırabileceği kadar!Sözün doğrusu,

Bir yerine iki gülle atan toplar gibiydiler:

Dayandılar,vurdukça vurdular düşmana.

Neydi zorları bilemem;

Yaralardan oluk oluk

Akan kanlarla yıkanmak mı,

Yoksa yeni bir Golgotha yaratmak mı?”*

(Golgotha:Hazreti İsa’nın çarmıha gerildiği yer;sonu ölümle bitecek eziyet veya cezanın çekildiği yer anlamında kullanılıyor.)*

...

MACBETH:

“...Sen ey sağlam ,katı toprak ,

Duydu ayak seslerimi,bilme gittiğim yeri;

Yoksa korkarım,taşların bile keser yolumu:

Bozarlar bu işime gelen korkunç sessizliği.

Duncan daha sağ,sen lafla asıp kesmedesin,

Kelimeler ateşine su serper eylemin.

Gidiyorum bitti bu iş .haydi diyor çanın sesi.

Sen işitme Duncan:Çünkü çan sesiyle

Ya cennete gideceksin ya cehenneme.”

...

KAPICI:

“Vurmak buna derler işte !

İnsan cehennemin kapıcısı oldu mu yandı,

Anahtar çevirmekten imanı gevrer.

Güm!Güm!Güm!Kim bu cehennem davulcusu?

*Bir çiftçidir: *Bolluk olacak diye kendini asmış.*

*(*Kapıcıya göre cehennemin kapısını çalan kişi,fahiş kazanç sağlamak için ürününü stoklayan ,kıtlık yerine bolluk olunca üzüntüsünden intihar eden bir çiftçidir.)*

Tam vaktinde geliyorsun.Bol mendil getir bari:

Neden dersen fena terleyeceksin burada.

Güm!Güm!Güm!...Kim o şeytanın ta kendisi mi yoksa ?

Vallahi bu gelen iki yüzlü softa olmalı:

Akın kara ,karanın ak olduğuna yemin eden,

Tanrı adına dünyayı kandırmış,ama Tanrıyı kandıramayıp gelmiş buraya.

Gel bakalım gel içeri koca softa!”

....

“Güm!Güm!Güm!Dur dinlen yok!...Kim o?

Ama cehennem olamaz burası fazla soğuk.

Vazgeçtim şeytanın kapıcısı olmaktan.

Her meslekten bir adam karşılayayım demiştim,

**Bahar bahçelerinden geçip cehennem ateşlerine gidecekler arasından.”*

(*Dünyada zevk ve sefa yoluna dalanlar,ahrette cehenneme gider anlamındadır.)

...

MACDUFF:

“Böylesine canavarlık görülmemiş.

Cinayetlerin en cehennemliğı

Tanrının evini talan etmiş de sanki

Tapılan canı almış içinden...” (Shakespeare ,1606 s.56-59)

Lady Macbeth’in üzerinde psikolojik baskı uyandıran şeylerden biri de kocası Macbeth’in savaşa sürekli olarak gidiyor olmasıydı.Savaş sırasında yaşadığı korku ve tedirginlik duygusu sadece kendisi ve kocasıyla ilgili değildir.Korkuya neden olan şey bütün insanların aynı şekilde karşı karşıya kaldığı tehdit duygusudur.Bu duyguyu ortak korku olması açısından önemlidir.İnsanlar dış bir tehditten korkmak yerine savaş olgusunun yarattığı yıkımla birbirinden korkmaya başlarlar.Toplumu tehdit eden ve aynı durumla karşılaşan insanlar herkesin korktuğu şeyin aynı olması sebebiyle birbirleriyle bağ kurmaya başlarlar.Böylelikle toplumsal ortaklık kurulmuş olur.Bu da toplumun ortak bir dilde duygu oluşumunun ortaya çıkmasına vesile sebep olmuştur.

DUNCAN:

“Kim bu adam? Üstü başı kan içinde.

Besbelli haber getiriyor savaştan.

Soralım neymiş son durum.”

MALCOLM:

“Bu işte bu ,o dediğim asker,

Beni esir düşmekten kurtaran.

Eline sağlık,yiğit dostum!

Anlat krala, nasıl gidiyordu dövüş

Sen bıraktığın zaman?”

SUBAY:

*“Pek belli değildi işin neye varacağı.
İki bitkin yüzücü gibiydi iki taraf.
Sarılmış birbirine de sanki yüzemez olmuşlar.
Macdonwald,o taş yürekli herif,
-Tam da isyan çıkaracak adammış doğrusu;
Dünyada ne kötülük aranırsa onda-
Adalardan bir sürü adam takmış peşine;
Kimi baldırı çıplak, kimi giyimli kuşamlı.
Kahpe talih de onun gözdesi sanki:
Hep ona gülümsüyordu savaşta.
Ama boşa gitti ne yaptıysa:
Çünkü yiğit Macbeth, ne yitmiş ama gerçekten,
Kötü talihine aldırış bile etmeden,
Kan üstüne kana bulayarak kılıcını
Yardı ne çıktıysa önüne,
Yiğitliğin gözdesi Macbeth geldi yüz yüze
Talihin gözdesi köleyle.
Ne selem,ne sabah!Bir vuruşta,
Neredeyse ikiye böldü herifi;
Getirdi kellesini bizim mazgallara dikti.”*

DUNCAN:

Aslan amcaoğlum benim! Yiğit adamdır Macbeth! (Shakesperae,1606, s.11-13)

Macbeth'in savaşlardaki başarısını Lady Macbeth bir bakıma başka bir savaşa dönüştürmüş ve kendi çıkarları doğrultusunda yönetmeye başlamıştır.Tarihin hem yakın hem de uzak döneminde var olan ,hayatın olağın akışına çok da uygun olmayan ‘’kraliyet ailelerinin taht kavgaları’’ her dönem devletlerin güçlü kalma düşüncesiyle yoğurulmuştur.Özellikle uzak dönemdeki entrikalar ve iktidar mücadelesi sanatın bir çok alanına konu olmuş ve sanatçılara ilginç gelmiştir.Kuralların erkekler tarafından konulduğu dönemlerde bile kadınların fazlasıyla bu entrikalar içinde olduklarını görmekteyiz.Bu mücadelede kadın dayanışması ilkesiyle olaylara farklılık getirmeye çalışsalar da güçleri yetmemiştir.Çünkü etrafındaki erkekler buna izin vermemiş ve güçlü kadın imajına karşı çıkmışlardır.(Timuçin, 2001, s.76-77)

İktidar hırslı kadın erkek demeden insanı yozlaştırıp içindeki vicdanı yok eder.Bu durum da insanın neyin doğru neyin yanlış olduğunu tartamamasına ve doğru neyse ondan yana tercih yapamamasına sebep olur. Vicdan insanın kalbindeki gizli bir duygudur ve iyilik yapmak kişiyi mutlu ederken kötülük yapmak rahatsız eder. Fakat kişi yaşadığı akıl,duygu,vicdan karmaşası ile kötülük yapmaktan rahatsız olmamaya başlar ve bu durum korkulara neden olur.Lady Macbeth kocasının cadıların söylemleri üzerine tahta geçme olasılığını düşünmüş ve Macbeth’le arasında gerilimli bir ilişki yaşamaya başlamıştır.Oysa iktidar ve gücün insanı her şekilde zehirlediğini ikisi de biliyordu.İktidarla olan sınavlarından normal çıkamadıkları gibi içlerindeki korku duygusunun günden güne kabarmasıyla olaylar daha da içinden çıkılmaz bir hal almıştır.

MACBETH:

Bir kere akrabası ve adamıyım:

Ona kötülük etmemem için iki zorlu sebep.

Sonra misafirim :Değil kendim bıçaklamak

El bıçağına karşı korumam gerek onu.

Üstelik bu Duncan ne iyi yürekli insan,

Ve ne bulunmaz bir kral.

Her değeri ayrı bir İsrail borusu olur.

Lanet okumak için onu öldürene! (Shakespeare.1606, s.18-19)

2.1.4. Narsizm ve Bölünmüş Ruhsal Kişilik

Kişilik özelliklerimiz bize yön veren hayatımızın akışını belirleyen dinamiklerdir. Bu özellikler kimi zaman yaşamımızı kolaylaştırırken kimi zaman zorlaştırıp davranışlarımızı etkilemektedir. İnsanların çoğu çeşitli sebeplerle birbirlerine bir şeyleri kanıtlamak istediklerinde mükemmel biri olmak için elinden geleni yapmıştır. Davranışlarımızı etkileyen en önemli unsurlardan biri narsistik kişilik özelliğimizdir. Her insanın doğasında bulunan sağlıklı bir şey olsa da dozunun artması ve kişinin hayatını olumsuz yönde etkileyen bir unsur haline gelmesiyle patolojik olarak ele alınır. Narsizmin doğal olabilmesi için kişinin başarılarıyla gurur duyması, sosyal aktivitelerinden zevk alması, çevresinin beklentileriyle başa çıkabilmesi ve hatalarından utanç duyarak eksiklerini tamamlayabilmesi gerekir. Bebeklikten itibaren ebeveynlerin ihmalinden dolayı ihtiyaçları karşılanmamış ve bu isteklerini kendi başına karşılamış olan kişiler aşırı özgüvenli ve kibirli tavırlar sergilerler. Çünkü bu kişiler kendi kendine çalışıp başardıkça kusursuz ve mükemmel olduğuna inanırlar. (Freud, 2007, s.8-79)

İnsanlar hayattan doyum sağladığı müddetçe zevk alır ve yaşama sevgi dolu yaklaşır. Yaşamda mücadele etmek için gerekli olan motivasyon ve gücü kendisinde bulan kişiler hayatı daha anlamlı bulur. Böylelikle yaradılıştan itibaren insanın temel arayışlarından biri olan mutluluğu doyum sağlayarak yakalamış olur. Aristoteles ‘tüm insanlar mutluluğu arar ve mutluluk insan yaşamının amacıdır’ demiştir. Freud ise psikolojide mutluluk kavramının ihmal edildiğini ve sürekli olarak mutsuzluk sonucu oluşan olumsuz duyguların üzerinde durulduğunu belirtmiştir.

Narkissos ,annesinin gurur duyduğu güzel yüzünün suda yansımalarını görür ve aşık olur. Oysa Narkissos mükemmel olmayan tarafını görerek sadece suya yansıyan mükemmel tarafına aşık olmuştur. Ekho bu güzel adama aşık olur .Narkissos baskıladığı sinirli ve depresif yanını göz ardı ederek gerçek benliğini inkar etmiştir. Sadece güzel bir resim olarak kalmayı arzulaması onun sonunu getirmiştir. Narkissos’un içinde bulunduğu bu durum narsisizmi doğurmuştur. Yunanca kökenli Narkisos kelimesinden türetilen narsisizm Alman psikiyatr Paul Naeke tarafından bulunmuş Havelock Ellis tarafından ise Narsissismus olarak ismi verilmiştir. 20. yy ‘ın ortalarına doğru narsisizm olarak türetilerek yapılan çalışmaların artmasıyla yaygınlaşmıştır.

Narsisizm öze yönelik eğilim gösteren Freudyen bir terimdir. Freud’un bazı yazılarında narsisizm benliğin libidinal nesne olarak değerlendirilmesi şeklinde adlandırılmıştır. Bütün arzuları annesi tarafından yerine getirilen bebeğin kendi kendine yettiği duygusu

hakimdir.Çünkü annesini bir uzantısı olarak görmektedir.Freudyen teoride annenin bebeğin tüm arzularını yerine getirme rolünün azalmasıyla bebek,başkalarının davranışlarını kendine mal ederek başkalarıyla özdeşim kurar ve kontrol duygusu kaybının üstesinden gelir.Narsisizm kişinin üstün ve eşi bulunmaz birisi olduğuna ilişkin duygulara kapılarak beğenilme gereksinimi ve empati yapamaması ile ilgili belirli bir kişilik bozukluğudur.Bu kişiler empati kuramaz,her şeye hakları olduğunu düşünürler,eleştirilere aşırı hassasiyet gösterirler,büyükleme ve hayranlık arayışı gibi özelliklere sahiptirler.Wilhelm Reich ‘e göre fallik narsistik karakterine sahip kişiler kendine güvenli,enerjik,etkileyici ve kibirlidirler.Fakat bu bireylerin duyguları incindiğinde hırçınlaşıp kötücül düşünceler ve davranışlar sergiledikleri görülmüştür.

Freud’a göre narsisizm sadece kötü bir olgu değil hem patolojik hem de sağlıklı gelişim yönünden çok önemlidir.Narsistik kişilik bozukluğunun ruhsal süreçleri bakımından oluşum,gelişim ve tedavisinde önemli rol oynamaktadır.Normal narsisizmde kendini gerçekleştirmiş ve doyuma ulaşmış kişiler özgüveni sayesinde eleştirilerle başa çıkabilme yeteneğine sahiptirler.Oysa patolojik narsistik kişilere göre çevresindeki kişilerin kendi hakkındaki düşünceleri kendi düşüncelerinden daha önemli olduğundan kişiliklerinden farklı görünmeye çalışabilirler.Böylelikle duygu,düşünce,davranış ve tepki olarak son derece problemlili tablolar sergilediklerini görürüz.Kendinden emin tavırlar sergileseler de içsel olarak tamamen başkalarının düşüncelerine endeksli yaşadıkları için kendilerini tehdit eden durumlara karşın bir savunma mekanizması oluşturmuşlardır.Zayıf yönlerini kapatmak için son derece öfkeli ve saldırgan davranışlar sergileyebilirler.Bu davranışlar da patolojik narsistleri normal narsistlerden ayırır. (Freud, 2007, s.31-39)

Narsizmin ilk ortaya çıkışı çoğun parmak emme eylemiyle gerçekleşir.Çocuk ‘‘doyuma’’ ulaşmak için kendi kendini kullanır.Sevgiyi ve tatmini kendinde bularak ilk narsistik evresinin gelişmesini sağlar.Zaten ana rahmindeyken de dış dünyayla ilişkisi olmadığından birincil narsizmin oluşumu başlamış olur.Narsizim kişinin kendini her şeyden üstün görerek ‘‘kendini beğenmişlik’’ adıyla kişinin kendine zarar verecek derecede olan kişilik bozukluğudur.Kendisini özel gören , sürekli ilgi ve övgü bekleyen bu kişilik aşırı mükemmeliyetçi tavrıyla her zaman en iyiyi ister ve bunun için her şeyi yapmayı göze alırlar.Narsisizm bozukluğu olan kişi başarısızlığı asla kabul edemez ve hep zirvede olmak ister.Para,güç,başarı ve güzellik onlar için her şeydir.Narsizmin tüm belirtileri Lady Macbeth’de mevcuttur.Kendi çıkarlarını gözetme (güç ve mevki için Macbeth’i kullanmak),aşağılanmayı kabul edememe ve etrafındakileri sürekli aşağılama (‘‘İstemekte yigit,yapmaya gelince korkak,öyle mi?’’),kıskançlık-hasetlik (Lady Macbeth gücü olan herkesi

kıskanmaktadır.),aşırı gururlu tavırlar,sürekli geleceği için hayaller kurmak,her şeyde haklı olmaya çalışma çabası,sahip olduklarıyla yetinememe ,aşırı öfke dolu davranışlar.. (Craib, 2011, s.291).

Lady Macbeth tıpkı narsist kişilik özelliği taşıyanlar gibi çevresine zarar vermekten hiç çekinmemiştir.Mevki ve kendi çıkarlarını sağlamak için cinayeti göze almıştır.Narsist kişilik özelliği taşıyanların çoğu başkalarından fedakarlık bekleyip çıkarları doğrultusunda onları kullanmayı yeğlerler.Lady Macbeth’de kocasını kullanarak cinayetleri işletmiş ve empati yeteneğinden yoksun bir kişi olduğu için onu anlamamıştır.Çünkü yapılan her eylemde sonuç odaklıdır ve sadece bu sonucun onun yararına olup olmamasıyla ilgilenmektedir.

Narsist kişilik özelliği taşıyan bireylerde genellikle ebeveynlerini kendilerinin bir parçası gibi hissederler. Bazen bunun tam tersi de olur. Ebeveynler çocuklarını kendilerinin bir parçası bir uzvu gibi davranırlar. Aslında ikisi de doğru değildir. Fakat bu kişilik baskın gelmeye başladığında ebeveyn olarak görülen aile fertlerini de aynı şekilde değerlendirebilirler. Lady Macbeth’de kocası Macbeth’i kendisinin bir parçası olarak görür ve tüm isteklerini ona yaptırır. Kontrolünü ele geçirmiş ve uzvuymuş gibi onu yönetmeye başlamıştır. Freud nefretinde bunun bir parçası olduğunu savunmaktadır. Kişi bu uzvundan nefret edebilir ve kötücül yanını ona yükleyebilir. İmrenme ve narsisizmin aynı paranın iki yüzüymüşçesine değerlendirilmesi gerektiğini önermektedir.

Kişinin hem iyi hem de kötü deneyimlerinden kaynaklı parçalara bölünen kişilik yıkıcılığa neden olabilir. Bu yıkım dış dünyaya yansıdığında kısır bir döngüye dönüşür. Dış dünya tehdit oluşturmaya başladığında kötü deneyimler (şizoid taraf) baskıcı olur. Kötücül yanın baskısıyla kişinin dış dünya ile ilişkisi bozulur ve davranışlarına (paranoid taraf olarak) yansır. Bu zulüm edici kaygılarla başa çıkamayan kişi “umutsuzluk ve dağılma duygusu” ile tanışır. Kişi sürekli kötü niyetler besleyerek kendini korumaya çalışır. Bu fantezilerin kaynağını libidoya ve ölüm içgüdüsüne bağlamak mümkündür. Lady Macbeth’in repliklerinden de anladığımız üzere düşüncelerinin onu tahrip edici yönünü ve usdışı davranışlarının sebebinin paranoid-şizoid tarafı şeklinde yorumlayabiliriz.

Çocukluk dönemi deneyimleri ile sonraki yaşam arasında bir bağ vardır. Özellikle anne ilgisinden yoksun kalmış çocuklarda anneye yeterince doyum sağlanamadığı için ileride kötü öyküler gelişebilir. Biyolojik annenin çocuk bakımını üstlenmediği durumlarda çocukta suçluluk ve ona benzer olumsuz duyguların gelişmesi mümkündür. Çocuğun ebeveyne bağlanma davranışı her ne kadar bağlanılan kişi için korkunç görünse de “anne figürü” çok önemlidir. Ebeveynlik davranışı ancak öğrenilerek gelişebileceği için örnek alınan nesnenin yoksunluğu ileride bazı şeylerin yanlış gitme olasılığını arttırır. Bu ebeveynlik davranışı

“çocuğu koruma ve belirli bir yaşa kadar hayatta tutma çabası” şeklinde olmalıdır. Çocuğun her koşulda kendini güvende hissetmesi yetişkinlik ilişkilerinde de kaygı ya da korkulara kapılmasını engeller. Lady Macbeth bağlanma figürünün temsili olarak ebeveynlerden yeteri kadar sevgi ve ilgi görememesinden dolayı kendini güvende hissetmemektedir. Bu nedenlerle olsa gerek Lady Macbeth yetişkinlik evresinde de olsa kocası Macbeth’i bağlanma figürü olarak görmüştür. Davranış şekillerine ve çevresinde gelişen olaylara bakıldığında ebeveynlik tavrı üstlendiği ve Macbeth’e “anne” gibi yaklaştığı görülür (Freud,1917,s. 117).

Freud kanısına göre ; libido kişinin hayatında önemli bir yere sahiptir ve ona göre kişi bir kere zevk aldığı doyumdan bir daha vazgeçemez.Çocukluğunun narsistik mükemmeliyetinden de vazgeçemez.Büyüdüğünde ise başkalarının onu yargılaması durunda mükemmeliyeti fazla sürmez ve kendisinden alınan mükemmeliyeti ego şeklinde yeniden var eder.Böylelikle kurduğu yeni dünyasında karşılaşacağı zorluklarla başa çıkabileceği yanılgısına düşer.Yükselme hırsını cinayet işleyerek eyleme dönüştüren Lady Macbeth amacına ulaşmak için her türlü ahlaki kaygılardan sıyrılmıştır.İnsani tarafını bastırarak kendisini ortaya koymaya çalışmış ve kendi özelliklerini yüceltmıştır.Kocasına güvenmediği için başarısız olacağından emindir.Lady Macbeth’in kişiliğinde bulunan ve bazı zamanlarda kontrolden çıkan egoizmi ruhsal bir problem olarak karşısına çıkar. (Freud, 2018, s.56-59)

LADY MACBETH:

...Ama tabiatına güvenim yok; fazla insan sütü emmişsin,

En kestirme yoldan gidecek yürek yok sende .

Yükselmek istemesine istiyorsun; içinde hırs yok değil;

Taş gibi de bir yüreğin olmalı yanında, o yok sende.

Can attığın şeyi namusunla, suya sabuna dokunmadan

Elde etmek istiyorsun. Hem dalavere yapmayacaksın,

Hem de hakkın olmayan tahta oturacaksın.

Sen kalk gel buraya, gel ki var gücümü söz edip

Akıtayım kulaklarından içeri...(Shakespeare,1606,s.23)

Freud’a göre çocukların sıklıkla narsistik kişiliğe bürünmelerinin sebebi kendisini sevmeyen kişilerce yetiştirilmiş olmalarıdır.Hayatları boyunca reddedilme durumundan

kurtulmak için kendilerini koruma altına alarak içlerine dönmektedirler.Narsist kişiler haytları boyunca yalnızlık duygusunu yaşarlar.Bebekliğin ilk dönemlerinden itibaren ihtiyaçlarını kendi kendine gidermeye ihtiyacı hissederler.Böylelikle genç erişkin dönemde bebeklik döneminde sekteye uğrayan her şey savunmacı büyükmeci kendilik olarak başka bir arketipe evrilir.Bunların sonucu olarak border-line kişilik bozukluğu oluşmaya başlar.Duygulanımda tutarsızlıklar ve ani dürtüsel durumlar görülür.Lady Macbeth border-line kişilik özelliğine uygun olarak hayali bir terk edilmeden kaçınmak için bir çaba içerisine girer.Kocasını zaman zaman aşırı büyütüp göklere çıkartırken bazen de aşırı değersizleştirip yerin dibine sokmaktadır.Kültürel –ahlaki değer anlayışında değişiklikler yaşayarak kendine ve çevresine zarar vermiştir.Yaptıklarının sonucunu düşünmeden aniden yapılan eylemlerde bulunmuş ve uygunsuz davranışlar sergilemiştir.Lady Macbeth isteğini net bir şekilde ortaya koymuş ve sonrasında bundan dolayı suçluluk,pişmanlık duymuş, kötü bir kişi olduğunun farkına varmasının sonucu olarak kendini zayıf ve değersiz hissetmiştir.

2.1.5. Rüya ve Düşler

Rüyaların yapılmadığı maddeden yapılmayız biz ve uykuyla
çevrilidir küçük hayatımız.SHAKESPEARE

Stres verici olayların olumsuz etkilerini en aza indirmek için bazı başa çıkma tutumlarını kullanmak gerekir.”Başa çıkma” kişinin kendisi için stres oluşturan olaylara karşı direnmesi ve dayanması için gösterdiği bilişsel, duygusal davranışsal tepkilerin tümüdür.Bireye özgü nitelik taşıyan bu durum sorunun ana kaynağına ilişkin başa çıkma ya da sorunun yarattığı duygusal etkiyle başa çıkma olarak ikiye ayrılır.Oluşan duygusal etkileri ortadan kaldırmak ya da ertelemek için uyumaya yönelik davranışlar sergilenebilir ya da tam tersi etkiyle kişi uykusuzluk çekebilir.Lady Macbeth ve Macbeth uykusuzluk çekmekte ve uykusuzluğun getirdiği semptomları yaşamaktadırlar.

MACBETH:

Bir ses duyar gibi oldum:

“Kimseler uyumasın artık!

Macbeth uykuyu öldürdü!”

Evet,masum uykuyu,

*Kaygılar yumağını çözen uykuyu,
Her günkü hayatın ölümünü,
Yorgunlukları yıkayan suyu,
Yaralı canların merhemini.
Yüce tabiatın baş yemeği,
Hayat sofrasının cana can katan ziyafeti.*

LADY MACBETH:

Ne demek oluyor bunlar?

MACBETH:

Yeniden yükseldi ses: Uyumayın artık!

Glamis uykuyu öldürdü. Onun için

Cawdor'a uyku yok artık! Macbeth'e uyku yok artık! (Shakespeare, 1606s.37)

Uykusuzluğun yol açtığı bazı stres belirtileri şunlardır:

1. Fiziksel Belirtiler: Düzensiz uyku, baş ağrısı, diş gıcırdatma, sırt ağrıları, ishal, hazımsızlık, yüksek tansiyon, yorgunluk, iştahsızlık, enerji kaybı, aşırı terleme.

2. Zihinsel Belirtiler: Karar vermede güçlük, konsantrasyon bozukluğu, unutkanlık, zihin karışıklığı, hayal kurma, hafızada zayıflık, düşük verimlilik, hatalarda artış, mahakemede düşüklük.

3. Duygusal Belirtiler: Depresyon, çabuk ağlama, asabilik, özgüven azalması, kaygı ve endişe, aşırı hassasiyet, öfke patlamaları, kırılganlık, ruhsal durumun hızlı değişmesi, duygusal olarak tükenme hissi.

4. Sosyal Belirtiler: Başkalarını sürekli olarak suçlamak, sözle rencide etmek, randevulara gitmemek, savunmacı tutumlar sergilemek, konuşmamak. (Walker, 2017, s.55-56)

Uykunun REM evresi (Rapid Eye Movement) yoğun aktivitelerle geçen bir evredir. Bu evrede solunum ve göz kasları dışındaki tüm kaslarda atoni kaybı olmaktadır. Rüyaların yüzde 80'i REM evresinde görülür. Uyku başlangıcından yaklaşık 1.5 saat sonra ilk REM uykusu görülür. Uykunun 100 dakikada bir görülen bu evresi İlk REM evresi 10 dakikadan kısa sürmektedir. Bu evrede rüya görürken vücudumuz kan basıncında yükselme, kalp atışında

hızlanma, adrenal salgısında artış gibi gözle görülür değişimler gösterir. Gece boyunca sağa sola dönmek mümkün olsa da REM uykusu sırasında ‘REM felci’ denilen durumdan dolayı hareket etmek mümkün değildir. Bu bir uykuyu boyunca 5-7 kez gerçekleşebilir. Bu evrenin amacı beynin gereksiz kabul ettiği bilgileri ayırıp , önemlileri muhafaza etmesidir. Yaşanılan deneyimleri bünyesinde toplayarak duygusal ve duygusal düzeyimizi geliştirir. (Walker, 2017, s.59-68)

Uyku döneminde genellikle yaşamı olumsuz etkileyen uzun süreli ve ileri derecede korkutucu rüyaları ayrıntılarıyla hatırlayarak tekrarlayıcı uyanmalara kabus denir. Lady Macbeth’de eşi Macbeth’de cinayet sonrası sık sık kabus görmüştür. Bu kabuslardan uyanmalarda uyku bozukluğu oluşmuştur. REM uykusunda görülen kabuslar ağır stres altında ortaya çıkmaktadır. NON-REM evresi denilen bir diğer evre de bireyin ilk uyumaya çalıştığı evrede başlar. Uyku terörü uykunun ilk saatlerinde NON-REM evresinde ortaya çıkar. Vücut ısı düşer, vücut ağırlaşır, beyin dalgalarında büyüme meydana gelir. Bu dalgalanmalar organların denetimini ele geçirir. Derin uykuda olan kişinin tüm algıları kapanır. Dış dünyaya tepki vermez , ses duymaz, dokunmayı hissetmez. Uyur gezerlik , altını ıslatma, konuşma, kasılma ve aşırı terleme gibi davranışlar sergilerler. Bağırma, çığlık atma, ağlama gibi davranışların da eşlik ettiği yoğun duyguların yaşandığı bir uyku bozukluğudur. Bu evrede görülen rüyalar hatırlanmaz. (Walker, 2017, s.97-98)

Lady Macbeth’de oyunun sonuna doğru bu davranışlarda bulunmuştur.

KADIN:

Doğru söylediğime tanıklık edecek kimse yok.

(Lady Macbeth elinde bir şamdanla girer.)

İşte geliyor ,bakın! Her zamanki yürüyüşü, ama,

Yemin ederim, yine derin uykularda.

Kendiniz görün iyice, saklanalım şuraya. (Shakespeare, 1606, s.72)

Freud için çok önemli bir nokta olan bilinçaltı çalışmasını iyi anlamak gerekir. Geliştirdiği bu yöntem hastanın rüyalarını serbest çağrışım aracılığıyla yorumlanmasıdır. Bilinçaltındaki isteklerin, nevrozların ortaya çıkmasında ifade edilemeyenlerin rüyalarla dolaylı yoldan ortaya çıkması durumudur. Rüyalar özel bir deneyimi

tekrarlamaktan çok ruhsal düzenin devam ettirilmesini sağlar.Rüya gören kişiler takılmalar yaşayan,iç dünyalarında temsili yapıyı tamamlayamamış,gerileme ve çözülmeye yatkın kişilerdir.Rüyanın içeriğini gizleme işlevi açısından rüya imgelerini muhafaza etmek çok önemlidir.(Freud,2012, s.77)

Düş uyurken zihinde beliren olaylar ve düşüncelerdir. Düş kuran kişinin yaşadığı kültüre, yaşanan olaylara,umutlarına,özlemlerine,yaşına,cinsiyetine,eğitim standardına , geçmişine ve deneyimlerine göre şekillenir.İnsanların diğer tüm canlılara göre zihinsel yapısı farklıdır.Davranış hareketlerin bilinçli biçimidir ve davranışın dayanağı düşüncedir. Düşünmek düş kökenli olup geleceği algılama becerisiyle oluşmaktadır. Gerçek dünyayı farklı kurgulama yeteneğiyle, ilerleyen yaşantıyı duygulardan ilham alarak tahmin etme durumudur.Düşler kişilik yapıları hakkında bize çok bilgi verir.Kişinin umutları, arzuları, özlemleri zihin uyanırken zihinsel imgeler aracılığı ile yaratılır.Böylelikle yaşam daha katlanılabilir hale gelir.Birey yaşamının zorluklarına katlanmak için ve ulaşamadığı arzularına kavuşabilmek için düş kurar.

Doyuma ulaşmayan birey düş kurar. Bastırılmış istekler
düşlerle doyurulur.Arzular,düşlerin itici gücüdür ve
gerçeklik dünyasından kaçış yerleridir.Düş kurma hep aynı
biçimde başlar.Yakındaki nesneden kaçır,kaçtığı anda da
artık uzaktadır,ötededir,bir öte mekandadır. (Bacherald, 2007, s.39)

Macbeth ailesinde de bu durum söz konusudur. Arzu ettikleri mevki ve yeniden şekillendirmeye çalıştıkları dünyalarının düşü, yaşam koşullarının getirilerinin ötesine çıkarak, onları geleceğe yönelik fantastik kurgular yapmaya itmiştir.Freud mutsuz insanların düş kurduklarını söylemiştir.Pek çok mutsu insan uyanırken ya da uykuya geçmek üzereyken düzenli bir biçimde hayali ya da geçmişte yaşanmış bazı olayların düşünö kurmaktadır. Lady Macbeth bu deneyimleri o kadar yoğun yaşamaktadır ki dış dünya ile bağını kopararak gerçekçilikten uzaklaşmıştır.Düşlerin temel sorunu içeriği ve işlevidir.Freud'a göre rast gele düş kurmuyoruz. Lady Macbeth'in düşlerinin içeriği iktidar,saldırganlık,düşmanlık,suçluluk, amaca ulaşma, hırs,pişmanlık ile ilgilidir.Kaygı düzeyi yüksek olduğundan endişeyle ilgili kendine pek haz vermeyen düşler görmektedir.

Düşlerin yoğunluk ve sıklık derecesi de önemlidir.Bazı kişiler düşlerini canlı ve gerçek gibi yaşamaktadır.Lady Macbeth'in halüsinasyona yakın durumlar yaşadığını

söyleyebiliriz. Düşün gerçek yerine geçtiği ya da düşünle gerçeğin birbirine karıştığı durumlar yaşamaktadır. Freud bu durumu şöyle açıklamıştır: Kişiler başka türde bir bilince çıkarak suçluluk ya da kaygı durumlarından kurtulmak için farklı bir ifade biçimi oluşturmuşlardır. (Freud, 2012, s.81)

Freud hastalarıyla yaptığı çalışmalarda hastalık belirtilerinin bir anlamı olduğunu ve bu belirtileri gizlemek için rüyaların kullanıldığını keşfettiğinde bunun önemli bir şey olduğunu düşünerek üzerine gitmeye karar vermiştir. Her ne kadar bir hekimin ruhsal yaşamı etkileyen tümörler ve doku değişikliklerinden kaynaklanan kanamaları incelemesi gerekirken rüyalarla ilgilenmesi biraz tuhaf gelse de bilimin cevap veremediği araştırmalarda bir kanıya ulaşmak için bunun gerekli olduğunu savunan araştırmacılar da olmuştur. Fakat hastaların rüyaları anlatırken ki dürüstlüğü bu nokta da en önemli unsurdur. Bölük pörçük de olsa rüyaları yorumlamaya kalkışmak bilimsel psikoloji açısından önemli bir yöntem olmuştur. Tabi ki her zaman rüyalar hastalığın belirtisi olmayabilir. Kişi rüyalarından etkilenip de hasta olabilir.

Rüya adının rû'yet kökünden gelen “görmek anlamına gelmektedir. Zihindeki görüntülerin bir bütün oluşturarak uyku sırasında kişinin bir takım olaylar görmesidir. Freud rüyayı “açık olarak uyku sırasındaki zihinsel yaşamdır, uyanıklık zihinsel yaşamına bazı benzerlikleri olan ama öte yandan ondan büyük farklarla ayrılan bir şeydir” şeklinde tanımlamaktadır (Breur, 1909).

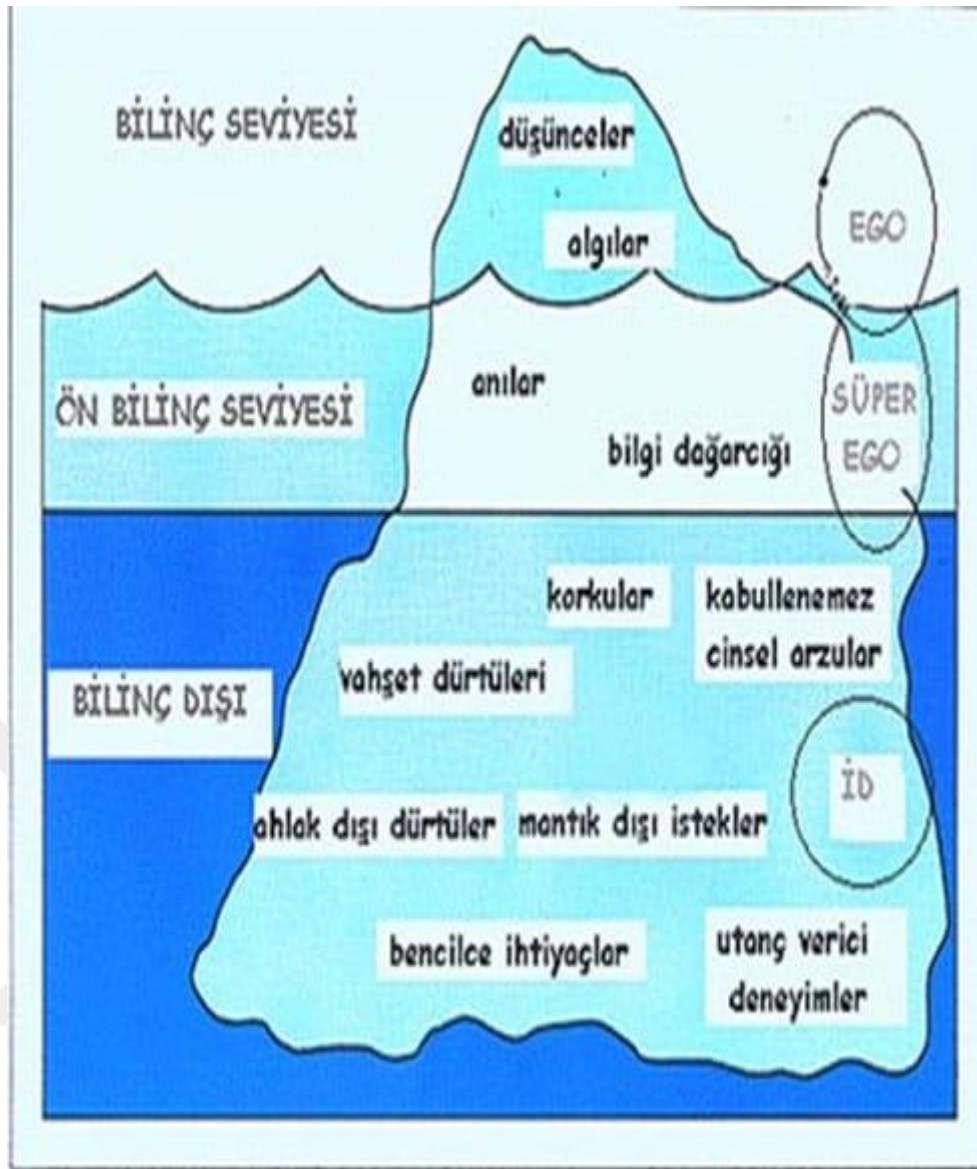
Geçmişte yaşayan tarihsel kişiler gördükleri rüyalara fazlaca önem vermişlerdir. Rüyalarını yorumlatarak gelecek alameti olarak düşündüklerinden tüm önemli kararlarını ve savaş stratejilerini bu yorumlara göre yönlendirmişlerdir. Hatta Büyük İskender sefere çıkarken en iyi rüya yorumcularını da yanına almış. Bir seferinde rüyasında “satirin”i (Yunan mitolojisinde yarı insan, yarı keçi varlık) görmüştür. Kral yenildiğini düşündüğü ve geri çekilme planları yaptığı sırada rüyasını yanındaki kahine anlatır. Kahin bunun bir zafer işareti olduğu yorumunu yapınca Büyük İskender geri çekilmekten vazgeçer ve saldırı emri verir. Şehri fetheden kral artık rüyalara daha da önem vermeye başlamıştır. Gerçekten de rüyaların bir anlam taşıdığı ve diğer araştırmalarla harmanlanarak olumlu sonuçlar elde edilebileceği ortadadır.

Kişi uyuyarak dış dünyayla bağlantısını koparır ve rahim içindeki durumuna geri dönme eğilimi içine girer. Hatta bazı kişiler ana rahmindeki pozisyonu şeklinde yatar ve rüyasında rahim içindeki uğultu şeklindeki sesleri duyar. Böylelikle kişi her sabah birbirinden farklı şekilde uyanarak yeniden dünyaya gelmeyi yani yeniden doğumu yaşar. Sabahları daha dinç ve tazelenmiş olmak ve yaşanan kötü durumlar üzerine uyuyup uyanmanın kişiye iyi

gelmesinin sebebi de budur. Çoğu zaman kişi rüyasında gördüklerini anlatmakta zorlanır. Sözcüklere dökmek oldukça zordur. Çünkü bir çok şey anlamsız ve tasvir edilemez şekildedir. Bazı rüyalar aynı kişi tarafından bir çok kez görüldüğü gibi bazen de farklı kişilerin benzer rüyalar gördüğünü de biliyoruz. Buradan yola çıkacak olursak günlük eylemlerin ve yaşanan her şeyin rüyalarda tekrar yaşanabileceği ihtimalidir. Rüyalar mantıklı olacağı gibi mantıksız da olabilir. Bu durumda rüyadaki simgelerin kişi için ne ifade ettiğine bakmak lazımdır. Kişi bazı yaşadığı özel durumların tüm sonuçlarını görebilir. Macbeth'in hançeri rüyasında görmesi, cinayetten sonra bilinçaltına yerleşmiş olan (vicdan azabıyla) kendi hesaplaşmasının bir getirisi. Yaşadığı içsel çatışmanın yarattığı sarsıntıyla uyumaya korkar hale gelmiştir. Görmek istemediği kabuslara maruz kalmamak için “ Artık bana uyku yok” diyerek uyumamaya çalışmaktadır. Burada Macbeth mi rüyasından etkileniyor yoksa bilinçaltındaki bazı korkuları nedeniyle mi bu rüyaları görüyor bilemiyoruz. Ama her iki durumda da Macbeth'in rüyasının olumsuz etkilerini görmekteyiz. Aynı şey Lady Macbeth içinde geçerlidir. Cinayet sonrası ellerinde sürekli kan lekelerini görmesi ve elini kirli hissetmesi de gerçeklik dışı hayaller-rüyalar ve sanrılar arası karmaşanın ürünüdür. Lady Macbeth'in gördüğü bu rüyalar dizilimi neredeyse onun çıldırmasına neden olacaktır (Freud, 1917, s.169).

2.1.6. Bilinçaltı

Farklı bilimlerden yararlanılarak kullanılan bilinçaltı kavramı Latince “con” birlikte anlamı taşıyan kök ile “scire” bilmek anlamındaki kelimenin birleşimiyle oluşmuştur. Sigmund Freud tarafından 1896 yılında Viyana’da yaptığı çalışmalarda kullanılmıştır. Yaşam boyu edinilmiş bilgi ve tecrübeler kişi tarafından iyi ve kötü olarak değerlendirilip bilinçaltına atılır. Hatırlanması zor kısa süreli duyguların bilinçaltına kaydedilmesi bilinçaltının önemi açısından önemli bir yere sahiptir. Mutluluk, başarı, korku, kaygı, endişe, hüzn, sevinç gibi duygular kişinin kendisinin bile farkında olmadan bilinçaltına emilir. Freud “bilinç”, “bilinçaltı” ve “bilinçdışı” süreçlerini insan davranışları üzerindeki topografik kuramı ortaya koymuştur. Topografik kuram kişinin davranışlarının kaynağının bilinçaltı olduğunu savunur. Freud’un ortaya koyduğu bu kuram bilinç düzeylerini ifade etmiştir. Bilinci bir buzdağına benzetmiştir. Buzdağının suyun üstünde kalan kısmı bilinci, hemen altındaki kısım bilinçöncesi, en altta yer alan en geniş kısım ise bilinçdışını temsil etmektedir. (Freud, 2012, s.56)

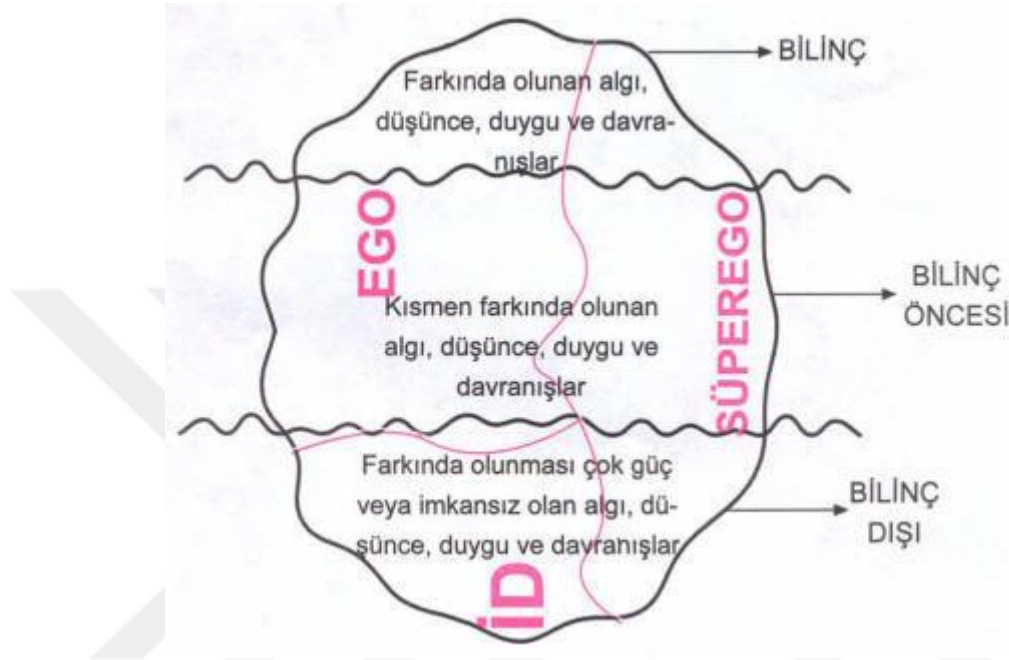
Şekil.1

Bilinç: Dış dünyadan ya da vücudun içinden gelen açlık,ağrı,düşünme gibi uyarıları fark edebilen zihin bölgesidir.Bilinç ruhsal yaşamın çok küçük bir alanını kaplamaktadır.

Bilinçöncesi: Bilinç yüzeyindeki zihinsel olay ve süreçlerin dikkatin yoğunlaşması ile algılanmasıdır.Bilince taşınılan yaşantı ve bilgiler bilinçdışı ve bilinç arasında köprü görevi yapar.

Bilinçaltı: Bilincin farkında olmadığı davranış ve eylemleri yönlendirerek bedendeki istemsiz kasları yönetmesidir. Çeşitli uyarıların olduğu çevredeki görüntüler insan zihnine yerleşerek bilinçaltını oluşturur. Ruhsal yaşamın en büyük bölümünü kaplayan kısımdır.Duygular, korkular,mantık dışı istekler, sapkın cinsel arzular,ahlak dışı dürtüler,yasak olabilecek davranışlar bu bölümde yer alır. Her insanın baskıladığı ve başkalarının yanında gizlediği arzu ve tutkuları vardır.Çoğu zaman kişinin kendisinin bile

farkında olmadığı bu arzular ‘‘bilinçaltı’’ tarafından kontrol edilir.Mutlu olacağımız şekilde değil toplumun bize belirttiği şekilde davrandığımız için arzular bir süre sonra problemlere sebep olabilir.Ahlak dışı ya da yasa dışı olabilecek arzular yaşadığımız kültür ve toplum tarafından kabul görmeyeceği için sadece rüyalarda ve fantezilerde yer bulabilecektir. (Karahan –Sardoğan, 2017, s.158)

Şekil.2

Freud'un topografik kişilik kuramı sayesinde id, ego ve süperegonun işlevi daha iyi anlaşılmaktadır.Kişiler yaşantılarını,hayat tecrübelerini bu kurama göre kayıt etmektedirler.Fakat kişiden kişiye göre farklılık gösteren yaşantıyı aynı şekilde ve aynı yere kaydedemezler.Dolayısıyla bazı tecrübeleri aynı netlikte hatırlayamazlar.İşte bu anda davranışların kontrol edilebilirliğini sağlamak için devreye id,ego ve süperego girer. Zihnin üç ana parçası olan bu kavramlardan ego kontrol edebildiğimiz,id zevk prensibinin yönetildiği bilinçaltı,süperego ise çocukluk evresinden beri geliştirdiğimiz ahlak anlayışımızın meydana getirdiği bilinçaltı kuramıdır.Bu unsurların dengesizliği durumda sinir bozukluğu ve psikoz gibi durumları meydana getirebilir (Murpyh, 2012)

Daha açıklayıcı bir şekilde ifade edecek olursak ;

İd: Zaman ve mekan tanımsızın kişinin istek ve arzularının gerçekleşebilmesi için baskı altında tutar.Mantıksız isteklerin gerçekleşmesi için egoya baskı uygular.Kalıtımsal olarak bireye aktarılmış,doğuştan sahip olunan psikolojik ve içgüdüsel yapıları

kapsamaktadır.Ego ve süperegoyu içerisinde barındırarak libidoyu harekete geçirir ve saldırganlık dürtüsünü oluşturur.Kendisi dışında hiçbir yapının önemli olmadığı bencil bir yapıyı temsil eder.Toplum kurallarına ve tüm insani iç güdülere aykırıdır.Cinsel dürtülerden beslenen id, aykırı olarak nitelendirilen bir çok davranışın altında yatan önemli bir unsurdur.

Ego: Kuralların olduğunu ve davranışların bu kurallara göre şekillenmesi gerektiğini savunur.Ego gerçekçidir ve gücünü id den alır.İd den gelen dürtüleri izleyerek düzenleme görevi görmektedir.Ego dengeyi temsil etse de doyurulması gereken bir yapıdır.İd den gelenin ve dış dünyanın farkındadır.Bu sayede ilkel isteklerle dış dünya arasında dengeyi kurmayı hedefler.Ego çatışma halinde olan isteklerin arasında bir uzlaşma sağlamak zorundadır.

Süperego : Toplumun kurallarını kapsar ve değer yargılarına çok önem verir.Kişiliğin en son gelişen sistemidir.Çocukluk döneminde öğrenimle kazanılan, gelenek göreneklere göre şekillenen bir yapıdır.Ailenin ceza ve ödül sistemiyle pekişen,anne-babanın ahlak yapısının da aktarıldığı içsel bir denetim mekanizması gibidir.İstekleri ahlaki değerlere göre düzenler.Toplumun idealleri doğrultusunda neyin yapıp neyin yapılmaması gerektiği hakkında kişiye bilgi verirken, bireyin vicdani yönünü de geliştirir. (Karahana –Sardoğan, 2017, s.89)

Macbeth cinayet fikrinin aklına düşmesiyle bilinçaltı çatışması yaşamaya başlar id,ego ve süperegonun karmaşasıyla boğuşur.

MACBETH:

“Bir kere akrabası ve adamıyım :

Ona kötülük etmem için iki zorlu sebep .

Sonra misafirim: Değil kendim bıçaklamak

El bıçağına karşı korumam gerek onu.

Üstelik bu Duncan ne iyi yürekli insan ,

Ve ne bulunmaz bir kral .

Her değeri ayrı bir İsrafil borusu olur

Lanet okumak için onu öldürene!”(Shakespeare, 2006).

Lady Macbeth’in süper ego yapısı fazla gelişmemiştir.Vicdanını bir kenara bırakarak rasyonel ve soğuk bir biçimde sadece stratejisiyle meşgul olmuştur.Toplumun yaygın ahlak anlayışından uzaklaşarak başka insanların manipülasyonunu reddetmiştir.Lady Macbeth

ilişkilerinde sürekli kazanmak istemektedir ve bu başarı tutkusu onu, sosyal manipülasyona itmektedir. Genel olarak diğer insanları etkilemede ustalık sahibidir. Macbeth'i cinayet işlemeye ,etrafındakileri de masum olduğuna ikna etmiştir. Hiç bir ahlak kuralına riayet etmemiş, evine misafir olarak gelen insanlara hain planlar yapmıştır. Başkalarına karşı güvensizce davranmış ve hep kuşku duymuştur. Süper egosu gelişmemiş kişiler çıkarlarını kollamak için yalan söylerler, gerçek düşüncelerini gizlerler , içten ve spontan davranışlardan kaçınırlar. Dürüstlüğe kesinlikle önem vermezler. Süper egonun gelişmemesi durumunda “ dark triad “(karanlık üçlü) denilen psikopatlık, narsizm, makyavelizm bir araya gelerek tehlikeli bir kişiliği oluşturabilir. Lady Macbeth makyavelist kişilik özelliği de taşımaktadır ve açık bir duygusal duyarsızlık söz konusudur. (Freud, 2007, s.47-49)

Makyavelist kişiler kendi çıkarları doğrultusunda insanları kullanmayı doğal bir davranış olarak görürler. Lady Macbeth'de bu düşünce yapısına uygun olarak kötülüklerini bir anda yapmış ve kısa zamanda yaratacağı sonuçların daha az acı verici olacağını düşünmüştür. Bu düşünceyi benimsemesi ve uygulama yetisi meziyet gibi görünse de yıkım getirmiştir. Çünkü uyguladıkları plandan anlıyoruz ki; Lady Macbeth ve Macbeth nankör, iki yüzlü, değişken, tehlikeden kaçan, çıkarıcı kişiliklerdir. Kendilerince sebepleri olduklarına inanmışlar ve kendilerini merhametli, vefalı, insancıl, doğru insanmış gibi göstermeye çalışmışlardır. Fakat bunların sonucu olarak ruhsal hazırlık yapmadıkları için kendilerine zarar vermişlerdir. Rolünü iyi oynayan çift önceleri açık vermese de kötücül amaçlarının getirdiği ruhsal travmalar sonucu kuşku uyandıracak davranışlardan kaçınamamışlardır. İnsanları yönetmek için tutku ve zaafardan yararlanmak makyavelist düşüncenin özünde vardır. Lady Macbeth'de bu zaafaları nasıl kullanacağını iyi bildiğinden “amaca ulaşmak için her yol mübahtır” fikrini kolaylıkla benimsemiştir. (Machiavelli, 2001, s.29-39)

Makyavelist dediğimiz kişi ya da kurumların kötü üç temel inancı vardır:

1. İnsanlar genel olarak kötüdürler, bu nedenle de her türlü kötülüğü hak ederler.
2. Kötü olan amaca ulaşmak için yapılması gereken kötülük değil, kötülüğü becerememektir ve kınanması gereken de budur.
3. Amaca ulaşmak için her araç yasal ve ahlakidir. Bütün kötülüklerin temeli bu son fikirde gizlidir. Devletin yüksek menfaatleri için işlenen suçlar, cinayetler, yapılan işkenceler yasal ve ahlakidir. Kısacası devlet gücünün kötüye kullanılmasını önleyecek ne yasal , ne ahlaki, ne de dini bir sınır vardır. (Yıldız, 2016, s.116-117)

Dilin beynimizle ilişkisi sandığımızdan çok daha güçlüdür. Beynimizin sol yarısında bulunan broca bölgesi (birikim) ve wernicke alanı (anlama) dili kullanma kapasitemizi

yönetir.Bu bölgenin herhangi bir zarar görmesi dil bozuklukları ve konuşma kaybına neden olur.Fakat ilerleyen bilim çalışmaları sonrası ve teknolojinin gelişmesiyle derinleşen çalışmalar sayesinde uzmanlar dil-beyin ilişkisinin sadece bu iki bölgeyle sınırlı olmadığına karar verdiler.Dil zamanla gelişip ve büyüyordu.Herhengi bir hasta bilinçaltının incelenmesini istediğinde hipnoz yöntemiyle konuşturuluyor ve ruhsal problemlerin sebebi derinlemesine inceleniyordu.Gelişip olgunlaşan dil yapısı içsel çatışma hakkında tüyolar vererek doktorların kişinin düşüncelerini puzzle parçalarıymışcasına birleştirmesine olanak sağlıyordu.Bu bağlamda Lady Macbeth'in söylediği her şey aslında bize bilinçaltı ile ilgili bilgiler vermektedir.

LADY MACBETH:

“ Kendini boşuna harcamış olur insan

Dilediğine ererde de sevinç duymazsa ,

Yıktığın hayat kendininki olsun daha iyi ,

Yıkamakla kazandığın şey kuşkulu bir mutluluksa , ” (Shakespeare,2006).

Bu repliklerden de anlayabileceğimiz üzere Lady Macbeth pişmanlık ve suçluluk duymaktadır.Suçluluk duygusu yapılan kötü davranışların sonucu olarak kötü bir insan olduğunun düşünülmesinden kaygı duymakla oluşur.Yapılan kötü davranışlar kötü bir insan olduğunuz göstermez.Fakat oedipal evrenin nasıl geliştiği bu yargı sistemi için çok önemlidir.Süperegosu fazlaca gelişmiş kişilerde bu sendromu daha fazla görmek mümkündür.Lady Macbeth artık özünün kötü olduğuna inanmış, sürekli mutsuzluk ve huzursuzluk duymaya başlamıştır.Bu yıkıcı bir düşüncedir.Kötü biri olduğuna inanması sonucu olarak acı çekmeyi hak ettiğini düşünmesi bilinçaltına yerleşmiş ve delirme noktasına gelmesine sebep olmuştur.

Bir depo gibi bilgileri toplayan bilinçaltının işleyişi tamamen kişinin yeteneklerine bağlıdır.Bilinçaltında biçimlendirilmeye hazır olan bu düşünceler kişinin istemesiyle bir anıyı,bir düşünceyi şekillendirerek gün yüzüne çıkartır.Normalde hiç düşünmediğiniz şeyleri düşünüp ,fark etmediğiniz şeyleri fark etmeye başlayabilirsiniz.Gördüğümüz ve yaşadığımız her şey bilinçaltında depolanabilir.Görmediğimizi düşündüğümüz ya da duymadığımızı sandığımız bir çok şey bu alanda yerini bulur.Zaman geçtikçe bu bilgilere ihtiyaç duyarız ve bilinçaltı depoda unutilan bilgileri çıkartarak kullanmaya başlar.

Bilinç her zaman beklenmedik bir düzeye ulaştığında bilinçaltına atılarak devamlılığını sürdürür.Kimi zaman geceleri küçük uzantılar halinde kendini belli eder.Bazı kişilerde gündüzleri de düş olarak dil,sürçmeleri ve eksik yetersiz anlatım biçimleriyle ortaya

çıkabilir.Bilincinde olmadığımız mimik ,jest ve eylemlerle yaşantımızda unutulmuş şekilde belirti verebilir.Unutulan isimler,”dilimin ucunda ama söyleyemiyorum “ tavırları,tekrarlanan anlatımlar,bazı yer ve kokuların çocukluğu hatırlatması,yaşanılan benzer olayların birbirine karıştırılması genellikle bilinçaltının oyunudur.Anımsayabildiğimiz çocukluk anıları bizi korkutmazken,hatırlayamadığımız olaylardan kesitler hatırlamak bizi endişelendirebilir.Bunlar anlaşılmasız bilinçaltı olaylarıdır.Beş –altı yaşına kadar karanlık bir kütüphane olan bilinçaltı yıllar içerisinde aydınlanarak gün yüzüne çıkar.Birbirine karışmış bu yaşam dilimleri gelecekteki hayatımızı ve tutkularımızı yönlendirebilir.Soylu bir aileden geldiğini bildiğimiz Lady Macbeth’in güç tutkusunu bu şekilde açıklamak mümkün olabilir.Ailesinde yaşadığı fakat hatırlayamadığı bazı güç savaşlarını bilinç altına atmış ,çocukken hissettiği güçsüzlüğü kocasının iktidar olmasıyla elde edeceğini düşünmüş olabilir.

Altben olarak adlandırılan arzular ve korkular bilincin sürekli olarak duyguları bastırması ile kişinin kendini ifade edememesi gibi olumsuz sonuçlar doğmasına neden oluyor.Yeterince bastırılamadığı durumlarda nevrozlar açığa çıkar ve bilinçaltı bilinci reddetmeye başlar.Süperegonun da devreye girmesiyle(toplumun koyduğu ahlak kuralları) ahlaki değerlere uyumsuzluk ve çatışmalar baş gösterir.Eğer üstben (süperego) altbeni (bilinçaltı içgüdüleri)düzene koyamazsa Lady Macbeth örneğinde gördüğümüz nevrozları görmeye başlarız.

2.1.7. Mysophobia

Çoğu kişi kaygı ve korkularıyla yaşar.Bunların bazıları doğal olarak adlandırabileceğimiz hayatta kalma güdüsüyle oluşurken bazıları abartılı kişisel korkulardır.Doğal ve evrensel olan korkular herkesin sahip olabileceği tehlikelere karşı olan kaygıların sebebidir.Bunlar evrimsel korku türlerine girmektedir.Fakat anormal korku anlamına gelen “fobi” kişinin günlük hayatını etkileyecek şekilde aksatan bir davranış biçimidir.Doğal olmayan bu durumun temelinde korku olsa da,bir şeylerle kavga etme dürtüsü de yatmaktadır.Korku fark edilen bir tehlikeye karşı hissedilen gerilimdir.Bu gerilim sonucunda kaslarda gerginlik,kalp atışlarında ani bir hızlanma ,vücut ısısındaki artışla beraber terleme,duygusal uyarım ve ağlama isteği,heyecan ve titreme görülebilir.Bu etkiler kişinin hayatını olumsuz şekilde etkilemeye başladığında ve özgürlüğün kısıtlandığı noktada kişi artık fobik hale gelmiş demektir.

Yunanca mitolojisindeki dehşet tanrısının isminden gelen “phobos” kelimesi bize fobi olarak geçmiştir.Bir durumun ,bir nesnenin ya da bir olayın yarattığı akıldışı korku durumudur.Kişide söz konusu şeyden kaçınma isteği ve panik hali görülür.Yaygın olan bazı fobiler vardır yılan fobisi,yükseklik fobisi,kapalı alan fobisi,karanlık fobisi vs.Fakat bunların

dışında yine yaygın olan ve günlük hayatı aşırı etkileyen fobilerden biri olan sosyal fobi mantıksız ve akıldışı olduğu için özgün fobilerdendir.Fobi sahibi kişiler fobik olarak adlandırılır.Fobik kişilerin davranışları yaygın ve yanlış bir yargıyla “huy” olarak nitelendirilerek basite indirgenir.Oysa bu kişilerin ciddi şekilde tedaviye ihtiyaçları vardır.Kadınlarda daha çok görülen bu durum psikolog ve psikiyatristlerin en çok ilgilendikleri ve tanık oldukları hastalar grubuna girmektedir.

Fobiler iki ana gruba ayrılır :

*Basit Fobiler

*Karmaşık Fobiler

Basit fobiler tek bir nesneye ya da duruma karşı olan fobilerdir.Yıldandan,böcekten,karanlıktan...Bireyin günlük hayatını çok fazla etkilemez fakat kişiyi genel olarak sosyal hayatında uyumsuz hale getirebilir.Basit fobiler evrimsel fobiler sınıfına girer.Çünkü atalarımız bu hayvanlardan zarar görmüş ve bu ortamlarda saldırıya uğramıştır.Fobik kişiler bu ortamlarda çok fazla kalamazlar ve nesneden kaçma isteği duyarlar.Uyarıcı nesne ile sürekli olumsuzluklar yaşayacağı düşüncesi başka bir şeye odaklanmasını engeller.Tekrarlama riski çok yüksektir.

Karmaşık fobiler ise çok yönlü ve çok boyutludur.yine kökeni atalarımıza dayanabilir.mesela Ortaçağ'da kadınların tek başına dışarı çıkması yasaktı buradan gelen evrimsel etkiyle agorafobi oluşabilir.Agorafobi Toplum içinde yabancılarla kalamama durumudur.Sosyal fobiyle bağlantılıdır.Karmaşık fobi günlük hayatı fazlasıyla etkiler ,kişinin özgürlüğünü kısıtlar, hatta yaşam faaliyetlerini de zora sokabilir.

2.1.7.1.Bilinen En Yaygın Fobiler

Akrofobi (Yükseklik korkusu) , Klostrofobi(Kapalı yer korkusu),Kinofobi(Köpek korkusu),Zoofobi(Hayvan korkusu),Astrofobi(Şimşek korkusu),Mizofobi(Pislik, bulaşıcılık korkusu)Ofidofobi(Yılan korkusu),Chirofobi (Kendi vücudundan korkma),Peladofobi (Kel insanlardan veya kelleşmekten korkma fobisi),Chaetofobi (Kıl ve saçlardan korkma fobisi),Kleptofobi (Hırsızdan korkma fobisi),Logizomechanofobi (bilgisayardan korkma fobisi)Mageirofobi (Yemek yapmaktan korkma fobisi),Pediofobi (Oyuncak bebeklerden korkma fobisi),Eisoptrofobi (ayna veya kendini aynada görmekten korkma fobisi),Demonofobi (Şeytan Korkusu), Acerophobia- Ekşi tat fobisi.Pentherafobi (Kaynana fobisi),Cathisofobi (Oturmaktan korkma fobisi),Ablutofobi (yıkama ve banyo yapmaktan korkma fobisi)Graphofobi (Yazı veya el yazısı fobisi)Acarophobia- (Kaşıntı veya kaşıntıya sebep olan böcek fobisi.)Amathophobia- (Toz fobisi).Amaxophobia- (Hareket halindeki bir

arabanın içinde bulunma fobisi)Ambulophobia- (Yürüme fobisi.)Amnesiphobia(Hafıza kaybı fobisi).Androphobia Erkek fobisi.Anemophobia(Rüzgâr ve cereyan fobisi)

Anginophobia(Kalp ağrısı veya soluksuz kalma fobisi).Anglophobia (İngiltere İngiliz kültürü fobisi). Anthophobia (Çiçek fobisi.)Anthropophobia (Halk veya sosyete fobisi.)Antlophobia (Sel fobisi.) Eicophobia(Evi kaplayan nesneler fobisi.)Emetophobia(Kusma fobisi.)Enetophobia (Raptiye fobisi.)Enochlophobia(Kalabalık fobisi.)Enissophobia(Tövbe edilemeyecek bir günaha girme fobisi.)Entomophobia (Böcek fobisi.)Anuptaphobia(Bekâr kalma fobisi.)Apeirophobia(Sonsuzluk fobisi.)Astrapophobia(Gök gürültüsü ve şimşek fobisi.)Auroraphobia(Aurora fobisi.) Basiphobia(Ayağa kalkamayacak hale gelme fobisi)Bathmophobia(Merdiven veya yokuş fobisi).Bathophobia(Derinlik fobisi.) armassophobia(Aşk oyunları fobisi.)Satanophobia(Şeytan fobisi.)Scabiophobia(Bir tür deri hastalığı fobisi.)Scatophobia(Dışkı fobisi.)Scelerophibia(Hırsız fobisi.)Batophobia(Yüksek binaların yakınında bulunma Chemophobia(Kimyasallar veya kimyasallarla çalışma fobisi).Cherophobia(Neşe eğlence fobisi.)Batrachophobia(Sürüngen hayvan fobisi)Autodysomophobia(İğrenç kokan insan fobisi.)Automatonophobia(Vantrilok kuklası robot gibi hareket eden oyuncak veya nesne birinin birebir yapılmış mumyası fobisi.)Automysophobia(Kirli olma fobisi.)Autophobia(Kendinden korkma veya yalnız kalma fobisi.)Aviatophobia(Uçma fobisi.)Barophobia(Yerçekimi fobisi)Bromidrophobia(Vücut kokusu fobisi.)Brontophobia(Gök gürültüsü ve şimşek fobisi)Bufonophobia(Bir tür kurbağa fobisi.)Keraunophobia(Gök gürültüsü veya şimşek fobisi.)Chaetophobia(Saç fobisi.)Cheimaphobia(Soğuk fobisi.) Chiraptophobia(Dokunulma fobisi.) Polyphobia(Birçok şeyin fobisi.) Traumatophobia(Sakatlık fobisi.)Tremophobia(Titreme fobisi.)Trichinophobia(Saçkıran fobisi.)Trichopathophobia Trichophobia(Saç fobisi.)Triskaidekaphobia(13 sayısı fobisi. Ortaçağ'dan kalmadır.)Poinophobia(Cezalandırılma fobisi.)Ponophobia(Çok çalışma fobisi.)Porphyrophobia(Mor renk fobisi.)Potamophobia(Nehir veya hareket eden su fobisi.)Chirophobia(El veya vücut fobisi)Chorophobia(Dans etme fobisi.) Vestiphobia- (Giyinme fobisi.)Vitricophobia(Üvey baba fobisi.)Xanthophobia(Sarı renk fobisi.)Xenoglossophobia(Yabancı dil fobisi.)Zelophobia(Kıskançlık fobisi.)Zeusophobia(Tanrı fobisi.)Zemmiphobia(Köstebek fobisi)Chrometophobia(Kapalı yerde kilitli kalma fobisi.)Cleptophobia(Hırsızlık yapma fobisi.) (Çalışkan, 2018)

Mysophobia bu fobiler arasında en ilginç ve zor olanlardan birisidir. Obsesif kompulsif bozuklukla da ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Tekrarlanan dürtü bozukluğu şeklinde gözlemlenen kaygılı bir durumdur. En sık görülen semptomlardan biri el yıkamadır. Hareketi

sonlandıramama takıntısından ziyade eldeki mikroplardan kurtulamama kaygısıyla sonu gelmeyen hareketler diziniyle oluşmaktadır. Mysophobiası olan bir kişi kirlenme ve kirlenme korkusu yaşarlar. Kire ve mikroplu yerlere temas eden kişide terleme, titreme, kalp çarpıntısı ve ağlama gibi etkiler görülebilir. Bu yüzden çok sık duş alan ,yanında sürekli dezenfektan jeller taşıyan kişiler görebilirsiniz. Bu kişiler genellikle kalabalık ortamlara girmek istemezler. Çünkü onlar için ne kadar çok insan o kadar çok mikrop taşıyıcısı demektir. Bu yüzden özel hayatlarında ve sosyal hayatlarında çok zorlandıkları için hayatları çekilmez bir hal alır. Çevresindeki kişilerce de dışlanmalara neden olabilir. Özellikle çalışma ortamlarında iş arkadaşlarının bu durumu anlayamaması üzerine olumsuz sonuçlar doğabilir. Fiziksel temastan kaçınma isteği yanlış anlaşılmalara da sebebiyet verebilir. Bu da kişiyi agorafobiye doğru sürükler. Mysophobia kontrol altına alınmazsa çok ciddi sonuçlar doğurabilir. Kişi mikroplardan arınmak için kendine zarar verecek davranışlarda bulunabilir. (Çalışkan, 2018)

Lady Macbeth’de cinayet sonrası travma ile eline bulaşan kanlardan rahatsız olmuş ve sürekli elini yıkama isteği duymuştur.

LADY MACBETH:

“Çık, mel' un leke! Çık, diyorum!

Bir ...İki Eh öyleyse yapmak zamanı geldi.

Cehennem karanlıkmuş!

Ayıp size efendimiz, ayıp!

Hem asker olun, hem korkun!

Kimin bildiğinden ne çekinelim nasıl olsa kudretimiz sorgu suale gelmez.

Yine de, kim ihtiyarda bu kadar kan bulunacağını zannederdi?

Fife Beyi'nin bir karısı vardı; şimdi nerede?

Ne, bu eller hiç temizlenmeyecek mi?

Artık yeter; böyle ürkmekle her şeyi bozuyorsunuz.

İşte hala kan kokuyor. Arabistan'ın bütün ıırları

Şu minicik elin kokusunu tatlılaştıramaz.

Ah! Ah! Ah!

Ellerinizi yıkayın, geceliğınızı giyin, öyle benzi uçuk durmayın.

Tekrar ediyorum, Bangue gömüldü, mezarından çıkamaz ki.

Yatağa, yatağa. Kapı vuruluyor.

Gelin, gelin, gelin; verin bana elinizi.

Olan bir şey bozulamaz.

Yatağa yatağa yatağa!” (Shakespeare,2006).

Yaşadığı cinayet psikolojisinin etkisi ile elinde sürekli kan lekesinin olduğunu ve kan kokusunu duyduğunu söyleyen Lady Macbeth, obsesif kompulsif bozuklukla bağlantılı olarak zihninden bu düşünceyi uzaklaştıramamaya başlar.Hastalık nedeniyle sürekli elini yıkama ihtiyacı duyar.Uzun süre de bunun etkisinden kurtulamaz.Ellerindeki kanın bir türlü temizlenmediğini düşünmesi aslında vicdan azabının bir getirisi olarak işlediği cinayetin ağır yükünü üzerinden atamamasıdır.

SONUÇ

Freud, Shakespeare'in eserleriyle sekiz yaşında tanışmıştır ve bütün eserlerini okumuştur. O günden yetişkinliğine kadar bir çok satırın altını çizerek ve hatta ezberleyerek Shakespeare'in eserlerini ders çalışır gibi tek tek incelemiştir. İlerleyen zamanlarda sevgilisine yazdığı bir çok mektupta Shakespeare'in aşk sahnelerinden dizeler alıntılanmıştır. Freud, Shakespeare'i bir yol göstericisi olarak ve işin içinden çıkamadığı noktalarda hocası olarak gördüğü deha olarak da adlandırdığı yazarın eserlerine başvurmuştur. Anladığımız üzere Freud'un üzerinde bu kadar etkisi olduğu için elbette ki Psikanalizin temellerini atarken de düşünsel olarak ciddi şekilde temel taşı oluşturmuştur. Freud'un hastalarına bakış açısı, onları yorumlayışı, makalelerindeki kinayeli metin oluşturma tekniği tıpkı Shakespeare'in karakterlerini oluşturduğu gibidir.

Günümüzde bin yılın dahisi olarak anılan Shakespeare'in eserleri yüzü aşkın dile çevrilmiş yaklaşık 300 eseri sinemaya uyarlanmıştır. Hala günümüzde eserlerinin büyük bir ilgiyle okunması, gelişen ve değişen çağa rağmen etkisini ve kaybetmemesi Shakespeare'in dilinin ne kadar büyümlü olduğunun ve karakterlerinin ölümsüzlüğe erişmiş olduğunun ispatıdır. Bir çok iyi eser de Shakespeare'in eserlerinden etkilenecek yazılmıştır. Evrensel temaları konu alması, basit duygulardan yola çıkarak karakterleri karmaşaların içine sokup bu durumları ustalıkla anlatmış olması onun bu kadar etkileyici olmasının en büyük sebepleridir. Shakespeare'in çok zeki olduğuna hiç şüphe yoktur. Fakat onunla ilgili yeteri kadar bilgi sahibi olmadığımız için bu zekanın nasıl geliştiğini bilmiyoruz Shakespeare'in en çok ilgi çeken ve dört büyük trajedinin sonuncusu olan "Macbeth" oyununda da psikanalizin izlerini bulmak mümkündür. Macbeth'in yazılışından neredeyse 400 yıl geçmiş olmasına rağmen şimdiki psikolojik çalışmalarla incelenerek yine sonuçlar elde etmemizi sağlamaktadır. (Holland, 2002, s.46).

Sigmund Freud, Shakespeare'den o kadar çok etkilenmiştir ki psikanaliz kuramını kurarken Shakespeare'in karakterini tek tek incelemiş özellikle Hamlet'e bu kuramı uygulamıştır. Hamlet'in intikam güdüsü ve bunu eyleme dökmemesi arasındaki çatışa metnin temelini oluşturmaktadır. Freud Hamlet'in annesiyle olan ilişkisi üzerinde durmuş ve Oedipol bir arzu olduğu kanaatine varmıştır. Bunun üzerine duyduğu suçluluk duygusunun onun kontrolünü kaybetmesine sebep olduğu sonucuna varmıştır. Hamlet'in aslında tüm duygularını bastırdığı ve bunlarla yüzleşme-hesaplaşma sürecine girdiği görülmektedir. Kendinin bir günahkar olduğunu ve "cinsellik" güdüsünün de insanı daha çok hataya sürüklediğini düşünmeye başladığında cinsellikten uzaklaşma eğilimi göstererek "muhafazakarlıkla-isyan etme" arasında kalmıştır. Freud Hamlet'e daha çok cinsel güç,

cüretkar bir tavır ve dobralık yüklemiştir. Bu da Freudyen bir yaklaşımla Hamlet'e yeni bir bakış açısı kazandırmış oluyor.

Joshua Rotman, The New Yorker'da yazdığı yazıda Freud'un Hamlet'i çözümlemek için Oedipus kompleksinden yararlandığını düşünmenin yanlış olacağını vurgulamış ve böyle düşünenleri de bilgisizlikle suçlamıştır. Çünkü ona göre Freud psikanalizi anlamak ve psikanalizin temellerini oluşturmak için Hamlet'ten esinlenmiş ve bu sayede yaratım sürecine girmiştir. Bunun için de adının Oedipus kompleksi yerine "Hamlet Kompleksi" olmasının daha doğru olacağını savunmuştur.

Shakespeare'in deha olma sebeplerinden en can alıcı olanı karakterlerindeki gizemdir. Böylelikle psikolojinin bir çok alanından faydalanmak mümkündür. Yine Hamlet üzerinden bir inceleme yapacak olursak "Hamlet karakteri" nin gizemlerinden biri annesiyle olan ilişkisi ve amcayla olan evliliğinden kaynaklı öfke sendromlarıdır. David P. Gontor bununla ilgili bir varsayımda bulunmuştur. Ona göre belki de Hamlet'in biyolojik babası Claudius'dur. Bu yüzden onu öldürmekte tereddüt etmiş ve gerçek babasının ölümüne razı olamamıştır. Hamlet'in kralın ölümüyle tahta çıkmamasını da bu şekilde açıklamış oluruz. Hamlet hem gayri meşru bir çocuk olmanın hem de nefret ettiği bir adamın çocuğu olmasının travmasını yaşamaktadır. Çünkü ancak bu durum onu intihara götürecek kadar ciddi ve korkutucudur. Tiksindiği bir soydan gelmiş olması ve çok sevdiği annesinin bu adamla uzun yıllardır ilişkisinin olduğunu öğrenmesi Hamlet için çok büyük bir travmadır. Bu durumuyla yüzleşemeyen Hamlet bunalıma girmiş ve çıldırmanın eşiğine gelmiştir (Holland, 2002, s.21).

Shakespeare'in bir çok oyununu yazarken faydalandığı eser olan "Chronicles of England, Scotland and Ireland" adlı kitap İngiltere, İskoçya ve İrlanda tarihi anlatır. Holinshed'in yazdığı bu kitaptan anlıyoruz ki Macbeth kralın ailesinden gelmiştir ve eşi Lady Macbeth de aynı şekilde kral soyundan gelmiş fakat iktidar uğruna küçük yaşta babasını ve erkek kardeşlerini kaybetmiştir. Yani Lady Macbeth için aile içindeki ölümler ve iktidar mücadelesi için "her şey mübah" durumu çok olağandır. Tıpkı bir gelenek gibi Kral Duncan'ın ölümünü istemesi ve bu kanlı geleneği sürdürmesi bu yüzden şaşırtıcı değildir. İnsanoğlu'nun iktidar hırsı nedeniyle bu durumu ilk yaşayan kişi Macbeth değildir. Cadıları kötülükle suçlayanların yanında iktidar uğruna yapılan kötülükle suçlayanların yanında iktidar uğruna yapılan kötülüklere göz yumulması başka bir çatışmayı doğurmuş ve birçok psikanalistin araştırmasına konu olmuştur.

Bir çok psikanalizcinin yaptığı gibi tarihsel olaylara bir de günümüz bakış açısıyla bakmak anlamamızı ve empati kurmamızı kolaylaştıracaktır. Macbeth tam 400 yıl önce

yazılmış bir eser olmasına rağmen Shakespeare'in dehasıyla bugün ki sorunlardan çok da farklı olmayan sorunları ele alınmıştır. Aradan geçen bunca zamana rağmen günümüzde de bir çok şey ifade etmektedir. Macbeth'in yazıldığı dönem açısından toplumların genel yapısı eğitim ve kültürel durum ciddi şekilde değişiklik göstermiştir. Bu değişimler elbette ki insanların bakış açısını ve duygusal yapısını değiştirmiş ve şartlara uyum sağlamayı gerektirmiştir. Ama Macbeth'in konusunu oluşturan temalara bakacak olursak günümüz için de geçerliliğini koruduğunu görebiliriz. Elde edilmek istenen güç, iktidar hırsı dönem ve toplumlar ne kadar değişirse değişsin insan oğlunun temel bir sorunu olması konusunda hiçbir değişiklik göstermemiştir. İktidar hırsı için artık krallıklar olmasa da iş hayatındaki güç savaşları da krallıkları aratmayacak niteliktedir. Yükselme hırsıyla yeni koşullara uyum sağlayan insanoğlu yeni güç kaynakları edinerek kötülük yapmaya devam etmiştir. Güç mücadeleleri kendilerinin iyiliği içinmiş gibi görünse de iyilik ve kötülük kavramlarını yeniden tartışmaya açmıştır. Şiddetin her türlü kötü olsa da koşullar ve var olabilme çabası zaman zaman gizli savaşları mecbur kılmıştır. Özellikle kadınların güdusel olarak bu hırsla sahip olmaları erkek egemen toplumlarda bile baskınlığını korumuştur. Siyasette her ne kadar kadınlar gücünü var edememiş olsa da iş hayatına katılımları sayesinde karar alma konularında artık kadınların da aktif rol oynadığını söyleyebiliriz. Bu kadınların ortak özelliklerine bakacak olursak güçlü, mevki sahibi babanın kızlarının daha hırslı olduğu ve iktidar sahibi olmak için gereken tüm çabaları gösterdikleri görülmüştür. Lady Macbeth'de bir kral kızıdır. Doğuştan var olan gücünü korumak zorundadır ve güçsüzlüğü kabul etmek onun için neredeyse imkansızdır. Lady Macbeth'in bu iktidar hırsı zamanla elinde oyuncak hale gelmiş ve bencil bir çocuk gibi oyuncağını kimseyle paylaşmak istememiştir. Macbeth'in krallığın iktidarı altında ezilmesi ve onu güçsüz görmesi nedeniyle öyle saldırgan hale gelmiştir ki gün geçtikçe yüreği katılaşmış, ruhu pas tutmuş ve çirkin oyunlara sebep olmuştur. Fakat tıpkı bir bağımlılık gibi hırslarının etkisi nedeniyle özgür olmamakta vicdanı ve hırsının çatışması arasında kalmaktadır.

Freud insan doğasını bilimsel yöntemlerle açıklamaya çalışmış ve günümüze kadar etkinliğini koruyarak psikolojinin en önemli unsurlarından biri olmuştur. İlk olarak Freud tarafından ortaya konulan psikanaliz yöntemi aslında bir psikoterapi yöntemi iken zamanla insanların iç dünyasını anlamaya yönelik bir düşünce tarzına dönüşmüştür. Günümüzde psikanalitik yöntem sadece psikoloji alanında değil ebebiyat, tiyatro, ve resim gibi sanatın bir çok dalında da etkinliğini sürdürmektedir. Bu yüzden ki psikanaliz üzerinde çok konuşulan ve çok geliştirilen bir öğreti olmuştur. Freud'un görüşleri temel alınarak geliştirilmiş olsa da zıt görüşlerde bulunmaktadır. Freud'un görüşünü bazı psikanalizciler yargılamış ve tamamen yanılğıya düştüğünü iddia etmişlerdir. Bu psikanalizciler arasında Alfred Adler , Otto Rank,

Jacques Lacan, Carl Gustav Jung da vardır.Bu psikanalizcilerin düşüncelerini anlamadan Freud'u anlamak pek mümkün değildir.Bu yüzden çalışmamın ilk bölümünde bu psikanalizcelere yer verdim.Psikanalitik kuramın edebi eserleri incelemede sık sık kullanılması bu konuyu çalışmamdaki nedenlerden biridir.Shakespeare'nin yazmış olduğu Macbeth oyunundaki Lady Macbeth karakterinin psikanalitik kuram açısından incelemeye elverişli olduğunu saptadım ve bu doğrultuda çalışmalar yaptım.Lady Macbeth karakterinin ruhsal özellikleri ,iç dünyasındaki çatışmalar ,Macbethle ilişkisi ve çatışması bakımından psikanalitik kuram da yer alan kavramlarla ilişkilidir. Lady Macbeth karakterinin çözülmesi sürecinde Freud'un araştırmaları birçok olanak sunar. Shakespeare'in karakterde ortaya çıkarmak istediği birçok özelliği bu yöntemle keşfetmiş oluruz. Freud'un birçok eseri ve anıları bu analizde önemli bir kaynak olmuştur.

Araştırma boyunca Freud'un bilinçaltı kavramı ve karakterin bilinçaltına bastırıldığı duygularla ilgili birçok bilgiyi karakter üzerinde görmemiz mümkündür. Bu kadın karakterin cinsellik ve tutku dürtülerini yönetme biçimini ve bastırılmış iktidar hırsını ortaya çıkardığımız bu yöntemle psikolojinin gücünü ve karakter yaratmadaki önemini kavramış oluruz.

İlk kez Freud tarafından çocukluk dönemindeki dürtüleri ortaya çıkarmak için kullanılan psikanaliz yöntemi bilinç,bilinç dışı ve bilinç öncesi olarak üç bölüme ayrılmıştır.Yine Freud tarafından ortaya atılan id , ben ,üst-ben kavramları psikanaliz tarihi açısından önemli temel sistemlerdir.Bu çalışmada Freud'un ortaya koyduğu tüm bu çalışmalardan faydalananak William Shakespeare'in oyunlarından seçtiğim Macbeth oyunundaki Lady Macbeth karakterini merkeze koyarak kadın karakterini psikanalitik kuram bakış açısıyla inceledim.Bu incelemeyi yaparken sadece Freud değil Freud'un ortaya koyduğu psikanalitik kuramı geliştiren psikanalizcilerden faydalandım.

Bu çalışmadaki amaçlardan biri Lady Macbeth karakterine farklı bir bakış açısı kazandırarak bu karakteri yorumlayacak oyunculara bir alternatif sunmaktır. Shakespeare'in bu eşsiz eserine farklı yaklaşımlar katarak oyuncunun ve seyircinin zihninde yaratıcı bir serüven yaşatmak önemli bir noktadır.Her dönemde ve her ortamda bu çözümlemeyle oynanabilecek olması tiyatro için iyi bir katkı sağlayacaktır.

Bugün bile milyonlarca insanın büyük bir keyifle okuduğu ve izlediği Shakespeare'in bu eseri geçmişten bugüne bir çok insana farklı alanlarda ilham kaynağı olmaya devam etmektedir. Freud 'un öncülük ettiği psikanaliz zaman içerisinde farklı psikanalizcilerin çalışmalarıyla gelişip bir çok esere de kaynaklık etmiştir. Tüm bu çalışmaların tekrar tekrar farklı sanatçılar tarafından ele alınarak şekillenmesiyle bambaşka sonuçlar elde

edilmiştir.Birbirinden farklı bunca insanın bir çok yaratıcılık örneği sergilediği ve değişik renklerle yeni yaratımlar kazandırarak sanata katkı sağladığını bilmek ufkumuzu her zaman açmıştır.Bende tüm bu renklerden etkilenerek kendi yöntemimi oluşturmaya çalıştım. Dolayısıyla sanatın özgün olma gücünü elimde tutarak insanın biricik ve nadide olduğunu bir kez daha vurgulamak istedim.

Psikanaliz ve psikanaliz kuramcılarının etkisiyle biraz karmaşık biraz bilinenden farklı yaklaşımlar yeni bakış açıları doğuracaktır .Karakter yaratmada psikolojinin önemi ve katkısı oldukça büyüktür.Bu tezde bunun önemini bir kez daha vurgulamak ve tiyatro ile psikolojiyi birleştirerek yenilikçi bir kazanım elde etmek her zaman faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Abrahams,M.H (1996) *Feminist Eleştiri* (B.Ü Yazın Çevirisi Dersi) Kuram Dergisi
- Adler, A. (2016). *Yaşama Sanatı*. (2. Baskı). Say Yayınları. Ankara.
- Akatlı,F. (1982) *Türk Yazınında Kadın İmgesi* Ekin Yayınları,İstanbul
- Asmus V.(1948) *Realism and Naturalism ,Soviet Literature*.
- Atlı,F(2012) *Edebi Metnin ve Yaratıcılığın Kaynağına Ulařan Yol: Psikanalitik Edebiyat Eleřtirisi,Turkish Studies-International Periodical For The Languages,Literature and History of Turkish or Turkic,Volume Summer*
- Aykut, M. (2016). *Çocuk Yetiřtirmede Babanın Önemi*. İnternet Adresinden erişilmiştir. .
<https://www.gazete365.com/cocuk-yetistirmede-babanin-onemi/16480/>
- Bachelard,Gaston,(2007),*Bilimsel Zihin Oluşumu*,(Alp Tümertekin Çev.),İthaki Yayınları,İstanbul
- Berkay ,F.(1996)*Tarihin Cinsiyeti*,Metis Yayınları.İstanbul
- Bouson,J.B.(1986) *The Repressed Grandiosity of Gregor Samsa* “ Narcissism and the Text.Newyork
- Bowie, M. (2007). Lacan. (Şener, P. Çev.). (1. Baskı). Babil Yayınları. Ankara. (Çalışmanın orijinali 1943 yılında basılmıştır.)
- Breur, J. (1909). *Petit Bibliotheque Payot*. Amerika Bileřik Devletleri Conference. Clark University.
- Bugur, E. (2009). *Helen Deutsch*. (Gürdal A. Çev.). (1. Baskı). Özgü Yayınevi. İstanbul. (Çalışmanın orijinali 1884 yılında basılmıştır.)
- Burns, D. (2016). *Panik Atakta*. İlaçsız Yeni Anksiyete Terapisi ile Hayatınız Nasıl Değışebilir. (Şaşıoğlu, M. Güneş R. Çelik A. Çev.) Bilişsel ve davranışçı terapiler Serisi. Psikonet Yayınevi.
- Camus A. Casares M. (1873-1939). *Correspondance*. (1. Baskı). ISBN : 9782072746161 – Gencode : 9782072746161
- Cassirer,E.(1946) *Language and Myth Harper& Row Newyork*
- Cebeci , O.(2004) *Psikanalitik Edebiyat Kuramı*,İthaki Yayınları İstanbul
- Craib. I. (2011). *Psikanaliz Nedir?* (Kılıçoğlu, A. Çev.). (1. Baskı). Say Yayınları. Ankara. (Çalışmanın orijinali 1945 yılında yayımlanmıştır.)
- Coşkan C. *Oedipus Psikanalizin En önemli Kavramı*. (1. Baskı). Say Yayınları. Ankara.

- Corey,Dr.Gerald ,(2017),*Psikolojik Danışma,Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları* (Prof.Tuncay Ergene Çev.) Mentis Yayınları,İstanbul
- Çalışkan, F. (2018). *Obsesif Kompulsif Bozukluk* Charles H.Elliott - Laura L.Smith
- Doblhammer, K. (1998). *Das Sprechender Sprache, Frühkindlicher Spracherwerb im Lichte der Pyschoanalyse*, Jacques Lacans
- Filloux C.J. (1963). *L'inconscient "Que sais-je?"* Presses Universitaires de France – PUF,ISBN-10: 2130817246.
- Freedman,Lawrence(2009),*Strateji*,Alfa Yayınları,İstanbul
- Freud S. (2016). *Amatör Psikanalizi*. (Şipal K. Çev.). (2. Baskı). Ankara: Say Yayınları. (Çalışmanın orijinali 1950’de yayımlanmıştır).
- Freud,S & Breuer,j.(1895) *Studies on Hysteria,Standard Edition*, London:Hogard
- Freud,S.(2006) *Cinsellik Üzerine* (Emre Kapkın Çev.) Papel Yayınları İstanbul
- Freud,Sigmund ,(2013),*Bilinçaltı-Cinsellik Üzerine Üç Deneme* (Beyza Nur doğan Çev.) Gece Kitapevi,İstanbul
- Freud,Sigmund ,(2012),*Rüyaların Yorumu*, (Dilman Muradoğlu Çev.) Say Yayınları,İstanbul
- Freud,S.(2006) *Sanat ve Sanatçılar Üzerine* (Kamuran Şipal Çev.) Papel Yayınları İstanbul
- Freud S. (2018). *Psikanaliz üzerine: yeni araştırmalar bulgular*. (Şipal K. Çev.).(2. Baskı). Ankara: Say Yayınları.(Çalışmanın orijinali 1950’de yayımlanmıştır).
- Freud, S. (1914). *Pour introduire le narcissisme*. İnternet adresinden erişilmiştir. https://www.psychanalyse.com/pdf/texte_Pour_introduire_le_narcissisme.pdf
- Freud, S. (1996). *Düşlerin Yorumu*. (Kapkın, E. Çev.). (2. Baskı). s. 325 Payel yayıncılık (Çalışmanın orijinali 1900’de basılmıştır.)
- Freud,Sigmund(2007),*Narsisizm Üzerine* ,Roman Yayınları,İstanbul
- Gençtan E. (2014). *Psikanaliz ve Sonrası*. (16. Baskı). Metis Yayınları. İstanbul.
- Hilav, S. (2008). *Lacan Üzerine*. (4. Baskı). İstanbul: Yapıkredi Yayınları.
- Holland, N. (2003). *Psikanaliz ve Shakespeare*. (Tangör A. Çev.). (1. Baskı). Gendaş Yayınları. İstanbul.
- Homer S. (2005). *Lacan*. Routledge New York.
- İşık,İmra(2019),*Sen korku Değil Sevgisin*,Toroslu Kitaplığı,İstanbul
- Jaccard, R. (2007). *Freud*. (Ergüden I. Çev.). (2.Baskı). Dost Kitapevi Yayınları. Ankara. (Çalışmanın orijinali 1983 yılında yayımlanmıştır). ISBN: 978-975-298-328-1
- Jung,C.G.(2001),*Wandlungen und Symbole der Libido*,dtv

- Karahan,T.Fikret-Sardoğan,Dr.Mehmet (2019),*Psikolojik Danışma ve Psikoterapide Kuramlar*,Nobel Yayın Dönemi,İstanbul
- Kristeva ,J. (2004) *Korkunun Güçleri* (Nilgün Tatal Çev.) Ayrıntı Yayınları ,İstanbul
- Lacan J. (1978). *The Ethics of Psychoanalysis* Norton Pub. ISBN 978-0-393-31613-1
- Lacan J. (1989). “*Psikanaliz Deneyiminin Ortaya Koyduğu Biçimiyle “Özne-Ben’in işlevinin Oluşturucusu Olarak Ayna Evresi.* (1. Baskı).
- Lacan, J. (2006). *The Mirror Stage as Formative of the I Function as Revealed in Psychoanalytic Experience* (Fink, B. Çev.). W.W. Norton&Co New York
- Lagache D. (1999). *Psikanaliz.* (Aktar E. Çev.). Dost Yayınevi. Ankara.
- Mackinnon,A.(2003)*Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru* (Türkan Yöney Çev.)Metis Yayınları
- Machiavelli ,Niccolo(2001)*Prens* (Kemal Atakay Çev.) Can Yayınları,İstanbul
- Marty,Pierre ,(2001),*Zihinselleştirme vePsikosomatik* ,(Elif Yavuz Sever Çev.) Bağlam Dizisi,İstanbul
- Moran.B (2008)*Edebiyat Kuramları ve Eleştiri* ,İletişim Yayınları İstanbul
- Murpy, J. (2009). *Bilinçaltının Gücü.* (1. Baskı). Koridor Yayıncılık.
- Nasio J.D (2012) *Psikanalizin En Önemli Kavramı*(Canan Coşkan Çev.)Say Yayınları İstanbul
- Nasio.J-D.(2007)*Histeri-Psikanalizin Güzel Çocuğu*,(Pelin Aydın Çev.)Say Yayınları,İstanbul
- Özbek ,Y.(2007) *Edebiyat ve Psikanaliz* ,Çizgi Kitapevi, Konya
- Özgü,Begüm-Yılmaz,Mahmut(2013),*Kardeş Kıskançlığı ve Kardeşler Arası İlişkiler*,Say Yayınları,İstanbul
- Özsoysal,F(2008)*Oyunlarda Kadınlar- Çağdaş Türk Tiyatrosu Üstüne Feminist Eleştirel Bir Okuma*, E Yayınları, İstanbul
- Peter H. P. (1968). *Ma Soeur, man e'powe* Ed. Gallimard
- Rank, O. (1924). *Die don juan-gestalt.* (1. Baskı). Internationaler Psychoanalytischer Verlag.German.
- Rudnytsky P.L. (2010). *Psikanalizi Okumak* (Aydaş S.B. Çev.). (1. Baskı) Dost Kitapevi Yayınları. Ankara (Çalışmanın orijinali 2010’da yayımlanmıştır.)
- Shakespeare, W. (2006). *Macbeth.* (Eyüboğlu, S. Çev.). (1. Baskı). Türkiye İş Bankası Yayınları. İstanbul. (Çalışmanın orijinali 1606 yılında basılmıştır.)
- Svendsen,Lars Fr.H,(2010),*Korkunun Felsefesi*,Redingot Yayınları,İstanbul

Templeton,W.(1989),*States of Enstrangement The Novels of D.H* Newyork

Timuçin,Afşar (2001),*Felsefe Logos-Güç İktidar Felsefesi*,Bulut Yayınları,İstanbul

Tura ,S.M (2010) *Freud'dan Lacan'a Psikanaliz* Kanat Kitap İstanbul

Ukray, M. (2014). *Jung Psikolojisi. Carl Gustav Jung*. (1. Baskı).Yason Yayıncılık. İstanbul.

Yıldız,Dr.Fatih Feramuz (2016) *,Sahte Dönüşümü Liderlik (İnotantik,Makyavelist ve Algı İletişimcisi Yöneticiler)* Gazi Yayınları,İstanbul

Walker,Matthew (2017),*Niçin Uyuyoruz?* ,Pegasus Yayınları,İstanbul

Young E.B. (1996). *Anna Freud'un Analizi*. (Şahiner D. Çev.) Cogito Sayı: 9

Zdenek ,S.(2000)*Shakespeare and Eastern Europe Oxford*,Oxford University Press

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Esra ŞEN
Doğum Yeri ve Tarihi	Selçuklu- 15/01/1989
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi – Sahne Sanatları - Oyunculuk
Y.Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi – Sahne Sanatları – Sanat Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	Erzurum Devlet Tiyatrosu
Projeler	
Çalıştığı Kurum	Antalya Devlet Tiyatrosu
İletişim	
E-Posta Adresi	esrasen15@gmail.com